

הישיבה המאה-ועשרים-ושבע של הכנסת השמינית

יום שלישי, י"ז טבת תשל"ה (31 דצמבר 1974)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

הכנסת יצחק מודעי בנושא: תכנית החומש לשיכון והשפעותיה על החיים בישראל.

ועדת הכנסת בישיבתה היום החליטה להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדה משותפת של ועדת העבודה וועדת הפנים, בת עשרה חברים, בראשותה של יושבת-ראש ועדת העבודה.

היו"ר י. ישעיהו:
הכנסת רושמת לפניה את הודעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת.

היו"ר י. ישעיהו:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. רשות הדין בור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה.

אורי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד למי סור לכנסת את ההודעה הבאה: בישיבת הכנסת מיום י"א בטבת תשל"ה — 25 בדצמבר 1974 הוחלט, בהתאם לסעיף 71כא של התקנון, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר-היום של חבר-

ב. חילופי גברי בוועדה לענייני ביקורת המדינה

אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדה לענייני ביקורת המדינה מטעם סיעת המערך: במקום חבר-הכנסת ישראל קרגמן ייכנס חבר-הכנסת אלי מויאל.

היו"ר י. ישעיהו:
אין התנגדות, הכנסת מאשרת חילופי גברי אלה.

היו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה על חילופי גברי בוועדה לענייני ביקורת המדינה.

אורי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מבקש את

ג. שאילתות ותשובות

ל"ם ו-100 יחידות דיור להטבת תנאי דיור. בסך הכל — 400 יחידות דיור.

2. ביצוע פרוגרמה זו תלוי בהיקף התקציב שיו-עמד לרשות המשרד בשנת 1975, אולם כבר כיום ברור כי במסגרת העדיפות הניתנת עלידי משרד השיכון לבנייה בגליל תזכה גם בית-שאן לבנייה בהיקף מועדף על פני ישובים במרכז הארץ.

2115. התחשבות בתנאי אקלים מיוחדים בתיכנון אזורי מגורים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר השיכון ביום כ"ו בחשוון תשל"ה (11 בנובמבר 1974):

חשיבותו של תיכנון אזורי מגורים בהתאם לאתרים הספציפיים ואקלימיהם הוכחה כגורם בעל חשיבות רבה בכל הנוגע לחיי האדם ורווחתו.

אודה אפוא לכבודו אם ישיב לי:

1. מה עושה משרדו כדי להתאים את הבנייה לתנאי האקלים השונים ובהתחשב בהם, כגון התנאים בקעת-הירדן והנגב?

2. האם בבנייה החדשה ביישוב הקבע קליה אלמוג, למשל, הובאו בחשבון התנאים האקלימיים המיוחדים?

היו"ר י. ישעיהו:
הכנסת תעבור לשמיעת תשובות לשאילתות של חברי הכנסת.

2026. שיכונים לזוגות צעירים ולעולים בבית-שאן

חבר-הכנסת י. ורניצקי (יורין) שאל את שר השיכון ביום י"ט בחשוון תשל"ה (4 בנובמבר 1974):

בסיור בבית-שאן שמעתי על פיגור התכניות לבניית שיכונים לזוגות הצעירים במקום. כתוצאה מכך וממחסור במקומות עבודה מהסס הנוער המקומי לקשור את עתידו בעיר. העיר משתוקקת גם לקליטת עולים חדשים.

אבקש לדעת:

1. האם יש למשרדך תכנית להרחבת בנייתם של שיכונים לזוגות צעירים בבית-שאן?
2. מה הן התכניות לבניית שיכונים בבית-שאן לכ"ל התושבים ולעולים חדשים?

שר-השיכון א. עופר:

1. בפרוגרמה לשנת 1975 בכוונתנו להפעיל בבית-שאן בנייתם של 150 יחידות דיור לזוגות צעירים; 50 יחידות דיור לתושבים ותיקים; 100 יחידות דיור לעו-

הבנייה של מבני המגורים תתחיל בראשית האביב משום שבאזור זה אין טעם להתחיל בעבודות הגדולות בחורף.

3. אנו מעריכים כי תוך השנתיים הקרובות תוקם נה 300–400 יחידות דיור.

4. בשלב ראשון יוקמו מבנים למלאכה ותעשייה בשטח של 3,000–4,000 מ"ר.

2230. פיקוח על טיב הבנייה של חברת "חלמיש" למפוני שכונות העוני בתל-אביב

חברת-הכנסת י. דרניצקי (יורדן) שאל את שר השיכון ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

בעקבות השגותיהם ותלונתם של תושבי שכונות העוני בתל-אביב—יפו על פעולות החברה "חלמיש" העוסקת בבנייה למפוני השכונות, רצוני לשאול כדלהלן:

1. מי קובע את סטאנדארט הבנייה, מיקומה ותנאי מבחינת הבטחת המינימום הדרוש בשטח המגורים, השירותים, הגינון והצורה הארכיטקטונית למפוני השכונות?

2. מי אחראי לפעולות החברה "חלמיש" ומי מפקח על המחירים שהיא קובעת למשתכניה?

3. מי מפקח על טיב הבנייה של "חלמיש"?

4. האם נוהגים השר ועוזריו לבחון את הטענות והתלונות של מפוני השכונות על טיב הבנייה המוצעת להם?

שר-השיכון א. עופר:

1. סטאנדארט הבנייה בחברת "חלמיש" נקבע מדי פעם על-ידי הדירקטוריון בויקה למדיניות משרד השיכון. לשם ביצוע העבודות הכרוכות באחזקה ובשמירה על הרכוש נעזרת חברת "חלמיש" בקבלני-משינה הנבחרים במכרז שעובדיהם מבצעים את העבודות השונות, כגון גינון, תחזוקה שוטפת ותחזוקה עונתית.

2. הדירקטוריון אחראי לפעולות חברת "חלמיש" והוא מפקח על המחירים שהיא קובעת למשתכניה. הדי-קטוריון מורכב מארבעה-עשר חברים, מחציתם נציגי עיריית תל-אביב ומחציתם נציגי המדינה.

3. חברת "חלמיש" קשורה עם חברות לשירותי הנדסה ובניין לשם פיקוח מקצועי על רמת הבנייה.

4. כמקובל, כל תלונה המגיעה למשרד השיכון נבדקת לגופה.

2274. צימצום הוצאות וייעול בפעולות "עמידר"

חברת-הכנסת א. לבני שאל את שר השיכון ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

נודע לי כי בחברת "עמידר" מתנהלים העניינים בשיטה של הוצאות שאין הכרח בהן מבלי שתהיה התשובות בצורך לחסכון.

אודה לכבודו אם יואיל להשיב לי על שאלותי כדלהלן:

1. האם ידוע לשר כי מתקנים עכשיו משרדי פאר למנהלים חדשים?

2. מדוע מתרבים בזמן האחרון מינויים לתפקידים בכירים הגורמים לכפילות של תפקידים וסמכויות?

3. אם הובאו הנסיבות הללו בחשבון — מה הן?

שר-השיכון א. עופר:

1. משרדנו ער לבעיות הבנייה ורווחת המתיישבים באזורים אקלימיים ספציפיים. אנו דואגים במידת האפשר שהישובים יהיו קומפאקטיים וטווחי ההליכה קצרים ככל האפשר.

לבתיים ניתן ביוד כמקובל בארץ, לעתים אף מעבר לזה. כגון: טי-טרמי או "איטונג" בקירות, ובמקרים מסוימים, כאשר הארכיטקטורה של הבית מצדיקה זאת, הרי בנוסף לגג השטוח הדרוש מבחינה בטחונית מוסיפים גג אסבסט, דבר המוריד את הטמפרטורה של הבית במידה מסוימת. הנסיון מוכיח שכל זה לא מספיק באזורים אקלימיים חמים במיוחד, כגון הערבה ובקעת הירדן, וכפתרון אנו מתקנים באזורים אלה מוגני-אוויר בבתיים למגורים ובמבני ציבור.

2–3. כנ"ל הופעל בקליה-אלמוג. הואיל וקיים נסיון של התיישבות במשך מספר שנים ניכר באזורים אלה שבקרבת המתיישבים קיימת שביעות רצון מלאה מבתיים.

2141. הקמת מרכז עירוני ברמת-הגולן

חברת-הכנסת ש. ארכלי אלמוזלינו שאלה את שר השיכון ביום כ"ח בחשוון תשל"ה (13 בנובמבר 1974):

בעתון "מעריב" מ-8 בנובמבר 1974 פורסם: "בבית קורת חריפה על שמשדד השיכון טרם החל בפעולות מעשיות להקמת המרכז העירוני ברמת-הגולן, אף-על-פי שלשנת התקציב השוטפת הוקצבו מעל ל-80 מיליון לירות לעבודות תשתית להקמת הישוב העירוני, יצאו הש"בוע נציגי 14 ישובים ברמת-הגולן בכינוס של ועד ישובי הרמה."

נוכח החשיבות הקיימת לביסוס ההתיישבות ברמת-הגולן בהקמת המרכז העירוני רצוני לשאול:

1. מה הן הסיבות שטרם התחילה העבודה להקמת המרכז העירוני ברמת-הגולן?

2. מתי לפי התכנית תתחיל העבודה להקמת המרכז העירוני?

3. כמה יחידות דיור יוקמו תוך השנתיים הקרובות?

4. כמה מהמבנים המתוכננים מיועדים למפעלי תעשייה ומלאכה?

שר-השיכון א. עופר:

1. ההחלטה להקים מרכז תעשייתי עירוני בגולן נתקבלה ב-13 בנובמבר 1973. מפאת חשיבותו של האזור מבחינות רבות, בעיקר בטחוניות, אקלימיות, סביבתיות ואזוריות, היתה זו מלאכה קשה להגיע לאיתור על דעת כל המוסדות.

ב-17 ביולי 1974 אושר סופית איתור השטח המוסכם בוועדת בניין ערים ומיד הוחל בתיכנון המפורט, אך לצורך המדידות לתיכנון האמור צריך היה לנקות את השטח מקוצים, ופעולה זו הצריכה שבועות מספר.

2. העבודות המעשיות בשטח התחילו בדצמבר 1974 ובקרוב יוחל בסלילת כבישים ובניית מקלט גדול.

השיכון המבקשים לבנות דירות מגורים ועסקים על-ידי קבלנים פרטיים, בתשובות אושרה קבלת המכתבים ונאמר בהן כי העניין נמצא בעיון. מדובר בפניות מחודש מארס 1973.

אבקש לדעת:

1. מדוע אין מכבדים חוק מפורש המחייב מתן תשובה תוך שבועות מספר?

2. מדוע אין מאפשרים בנייה על-ידי אורחים המונים לשאת בהוצאות הבנייה בכספם הפרטי?

3. האם אסורה בנייה פרטית לכל תושבי חברון?

4. אם לא — מדוע מופלים לרעה תושבי קריית-ארבע לעומת שכניהם בחברון?

5. מה בדעת השר לעשות כדי לזרז את הטיפול בבקשות הבנייה הנ"ל ולאפשר למבקשים בנייה ופיתוח במקום?

שר-השיכון א. עופר:

1. אושרה קבלתן של פניות אורחים בכתב למשרדנו בעניין בנייה פרטית והן נענו תוך הקפדה על הנהלים המקובלים.

2. הוצא צו המסדיר אפשרות בנייה בקריית-ארבע.

3. הבנייה בחברון מותרת בהתאם לכללים הקבועים בחוק.

4. אין קשר בין בנייה על-ידי ערבים על קרקע הנמצאת בבעלותם בחברון ובין בנייה פרטית בקריית-ארבע, כאמור בתשובה לשאלה 2.

5. ראה תשובתי לשאלה 1.

2323. הקמת מועדון לאירגון בני-עקיבא בקריית-ארבע

חבר-הכנסת א. לבני שאל את שר השיכון ביום י"ח בכסלו תשל"ה (2 בדצמבר 1974):

בתאריך 3 באוקטובר 1974 פנו מטעם אירגון בני-עקיבא — ההנהלה הארצית וביקשו ממשרד השיכון בירושלים להקצות להם שטח של דונם אחד להקמת מועדון בקריית-ארבע, בתשובה נענו כי הבקשה תובא לישיבה הקרובה של ועדת חברון.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם במשך השנה שחלפה מאז התכנס הגוף המכונה "ועדת חברון"?

ב. מי הם חברי ועדת חברון הנ"ל?

ג. האם החליטו להיענות בחיוב לבקשה הנ"ל ולא אפשר הקצאת מגרש לתנועת נוער הקיימת ופועלת במ-קום?

ד. אם לא — האם מוכן השר להורות על היענות לפניה?

שר-השיכון א. עופר:
א. לא.

ב. הוועדה הידועה בשם "ועדת חברון" איננה קיימת.

3. מדוע אין מדיניות של חסכון בחברה הנ"ל?

4. מדוע בעת שכולנו נדרשים לצימצום, קיצוצים וחסכון מכינה חברת "עמידר" מסיבות ונשפים לציון עשרים-וחמש שנים לייסודה?

5. האם ידוע לכבוד השר שוועד העובדים המייצג את עובדי החברה הביע התנגדותו לקיום נשפי פאר כנ"ל?

6. מה יש בדעת השר לעשות כדי למנוע ביובות, לצמצם את ההוצאות ולייעל את עבודת החברה?

שר-השיכון א. עופר:

1. נמסר לי מהנהלת "עמידר" כי אין מתקנים עכשיו משרדי פאר ולא הותקנו בשנים האחרונות משרדים כלשהם למנהלים חדשים.

2. בחודשים אוגוסט — ספטמבר בוצעה רוטאציה בין מספר עובדים בכירים של החברה על-פי מבנה איר-גוני שאושר על-ידי ועדת מנגנון ונהלים מטעם מועצת המנהלים של החברה. הרוטאציה לא גרמה לתוספת כוח-אדם כל שהיא.

"עמידר" מנהלת כ-140,000 יחידות דיור בשכירות, מתוכן 80,000 בבעלותה. בשנת 1973/74 איכלסה "עמידר" 14,600 דירות. בתקופה אפריל-אוקטובר 1974 אוכלסו על-ידי "עמידר" 9,500 דירות. בשנים 1971 — 1974 ביצעה החברה תכנית, של 9,210 תוספות חדרים לבתים קיימים.

תכנית הפיתוח לשכונות ותיקות בשנים 1973—1974 מגיעה להיקף של 143 מיליון לירות. בתחילת שנה זו אושרה תכנית נוספת להשלמת הפיתוח של כל השכונות שבטיפול החברה, שצריכה להתבצע במשך ארבע שנים, בסכום של 150 מיליון לירות.

המינוי החיצוני היחיד היה מינויו של מר יוחנן פלד למנהל אגף איכלוס, ומינוי זה לא גרם בשום פנים ואופן לכפילות של תפקידים וסמכויות. כן מונה מר צבי אלרדווי ליושב-ראש מועצת המנהלים של החברה.

3. "עמידר" נוהלה בכל תקופת קיומה על-פי מדיניות של חסכון ובתקופה האחרונה אף נתקבלו החלטות בנושא זה.

4. החברה תכננה עריכת מסיבות חנוכה צנועות לעובדיה לרגל חצי יובל לייסודה, אולם מסיבות אלו בוטלו למחרת פירסום המדיניות הכלכלית החדשה. לא נערכו ולא תיערכנה אירועי מסיבות כל שהן.

5. על ביטול המסיבות הוחלט ביחד עם ועד העובדים.

6. מועצת המנהלים של החברה וועדותיה מקיימות פיקוח מתמיד על פעולות החברה לצורך צימצום ההוצאות מבלי לפגוע בכשרה של החברה להתמודד עם הבעיות הקשות והסבוכות של מתן דיור לעולים, לשכבות הנזקקות וקיום השירותים השוטפים של אחזקת הרכוש, שיפוצו ופיתוחו.

2322. בנייה פרטית בקריית-ארבע

חבר-הכנסת א. לבני שאל את שר השיכון ביום י"ח בכסלו תשל"ה (2 בדצמבר 1974):

קראתי כמה פניות מאת תושבי קריית-ארבע למשרד

28 בנובמבר 1974 כי איגוד הארכיטקטים העצמאיים פנה אל כבודו (ואל שרים אחרים) בדרישה להסדיר חלוקתן של עבודות התיכנון במוסדות ציבור. כן דורש האיגוד לפרסם באופן סדיר שמות מקבליהן של עבודות התיכנון, שכרם והיקף העבודות שהם מבצעים במדינות רבות בעולם.

אבקש לדעת:

1. לפי אילו קריטריונים נמסרות כיום עבודות התיכנון הציבוריות לארכיטקטים אלה או אחרים?

2. האם בדעת כבודו להיעתר לדרישותיו של איגוד הארכיטקטים העצמאיים?

3. אילו צעדים בדעת כבודו לנקוט כדי להביא לחלוקה צודקת של עבודות התיכנון בין מספר רב ככל האפשר של ארכיטקטים?

שר-השיכון א. עופר:

1. הקריטריונים הם: (א) יכולת המשרד לבצע עבודות תיכנון; (ב) נסיונו בעבודות משרד השיכון; (ג) היקף ההזמנות שקיבל במשרד השיכון.

2. קיים קשר עם אגודת האינג'נירים והארכיטקטים וקיימת ועדה פאריטטית אשר דנה באופן קבוע בכל הנושאים המקצועיים המתעוררים. אנו מקיימים מגעים גם עם איגוד הארכיטקטים העצמאיים.

3. אנו מעסיקים מאות ארכיטקטים. קיים במשרד השיכון מעקב מדויק לפי פירוט המתכננים ונושאי תיכנון עם דין-וחשבון תקציבי. דין-וחשבון זה מאפשר לוות את העבודה. עם כניסתו לתפקיד ביקשתי להכין תכנית רב-שנתית במקביל לתכנית הבנייה הרב-שנתית. הוקמה גם ועדת הזמנות שבראשה יעמוד מנכ"ל משרד השיכון והיא תבדוק את חלוקת העבודה.

2377. מניעת מעשי תרמית בהלוואות לשיכון

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר השיכון ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974):

בעתון "הארץ" התפרסמה ידיעה כי אנשים שלא היו קיימים כלל קיבלו משכנתאות נוחות מחברת "פרוות" בירושלים. לפי הפירסום התברר כי לפחות עשרה אנשים הצהירו בחברה הנ"ל הצהרות פיקטיביות וקיבלו משכנתאות לדירות למפונים ולזוגות צעירים בסכומים של 40,000—55,000 לירות.

רצוני לשאול:

1. האם בדק משרד השיכון את אמיתות הידיעה?

2. האם נמצאת חברת "פרוות" בקשרים או ביחסי-פיקוח כלשהם עם משרד השיכון?

3. אם נכונה הידיעה — האם נמסר העניין לטיפול משפטי?

4. מה הם האמצעים הנמצאים בידי משרד השיכון למניעת הישנות מקרים שאנשים זכאים לכך יקבלו הלוואות בתנאים נוחים?

שר-השיכון א. עופר:

1. התשובה לשאלה הראשונה — חיובית.

2. כן, נציגי משרד השיכון משתתפים בדיקטור-

מת עוד. ב-29 בנובמבר 1974 התכנסו נציגי משרדי הממשלה הקשורים בפיתוח קריית-ארבע והחליטו על הקמת ועדה חדשה לתיאום הפעולות.

ג. בקשת אירגון בני-עקיבא תובא לדיון בוועדה זו.

ד. אני מוכן להמליץ, במסגרת מדיניות המשרד.

2349. הפעלת הצו בדבר איסור התחלות בנייה חדשות

חבר-הכנסת י. מודעי שאל את שר השיכון ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974):

לפני חודשים מספר נאסרו התחלות בנייה חדשות ואף המשכנה של בנייה שהחלו בה. ביום 20 בנובמבר 1974 אמר כבוד השר בירושלים בפגישה עם עובדים שפרשו מעבודתם או עברו לתפקידים חדשים כי "אין להגשים בנקיטת אמצעי ריסון בבנייה".

אבקש לדעת:

1. כיצד יובטח ביצוע הצו?
2. בכמה מבני דירות הופסקה הבנייה?
3. כמה תלונות אורחים נתקבלו במשרד השיכון על הפסקת בנייה בהתאם לצו?
4. ביום 28 ביולי 1974 אישר משרד השיכון פנייה של רות שני מהרצליה-פיתוח בעניין זה. מה היה טיפול משרד השיכון בפנייה?

שר-השיכון א. עופר:

1. אנו מעסיקים את חברת "מודיעין כללי" לשם פיקוח בשטח, בכל הקשור בהפעלת הצו, בחצי השנה האחרונה. אנו שוקלים להעסיק לאחר 1 באפריל 1975 פנסיונרים טכניים במקומות הנדרשים והללו יסיירו סיור שיטתי בשטח, יפקחו על יישום הצו ויהיו מוסמכים להגיש תלונה למשטרה במידת הצורך.

2. עליפי הוראות הצו להפסקה בנייתו של שום מבנה דירות אם הוחל בבנייתו לפני יום פירסום הצו, דהיינו 3 ביולי 1974. קשה לאמוד את היקף ההפסקות של מבני מגורים שנאסרה התחלת בנייתם בהוראת הצו, דהיינו בתים בודדים ודירות העולות בשטח עד 110 מטר מרובע ברוטו.

3. במשרד השיכון נתקבלו כחמישים תלונות מאז רחם בכתב וכן תלונות בטלפון, במספר דומה, על התחלת בנייה לאחר ה-3 ביולי 1974. כל התלונות נבדקו. הוגשו תלונות למשטרה רק אם העובדות בשטח לא הותירו ספק באשר למועד התחלת הבנייה. היו מקרים שאורחים התלוננו, עשו זאת בעילום שם או שסירבו למסור עדות כשנתגלה ספק או כשהקבלן הוכיח על-ידי מסמכים עובדות מנוגדות.

4. משלושת האתרים שעליהם התלוננה הפונה — בשניים לא נמצאו הוכחות ובאחר אחד טופל.

2376. הקריטריונים לחלוקת עבודות תיכנון בין הארכיטקטים

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר השיכון ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974):

הדרישבעון "בנייה ומקרקעין" מוסר בגליונו מיום

של החברה עם גורמי-חוץ וכן לבטל את זכות החתימה — וזאת בנוסף לנויפה שניתנה לו, בהתאם להסכם הע" בודה. כן החליטה הוועדה לערוך עליידי מומחה מהחוף בדיקה אירגונית מהירה של נוהלי העבודה וה" בקרה באגף הכספים של החברה כדי למנוע כל אפ" שרות של פעולות כספיות שלא באישור הגורמים המוס" מכים לכך. הוחלט גם שאם חקירת המשטרה תעלה ממ" צאים חדשים בעניין חתימת החווה עם העיריה, תחזור הוועדה לדון בעניין לאורם של ממצאים אלה.

3. בכל שלבי הטיפול הוברר שלא נגרם נזק כס" פי כלשהו לחברה ושההפקדה הצמודה בבנק, לצורך הב" תחת ערך כספיה של החברה, היתה פעולה נכונה ו" תואמת את האינטרסים שלה, באשר גם התחייבויות החברה בקשר לבנייה שהיא מבצעת למשפחות מרובות ילדים הן צמודות.

2420. חלוקת עבודות התיכנון

חבר-ההכנסת א. אפרת שאל את שר השיכון ביום כ"ז בכסלו תשל"ה (11 בדצמבר 1974):

נוכח תלונות של ארכיטקטים על העדפת מספר מוג" בל של ארכיטקטים במסירת עבודות ממשלתיות צי" בוריות — אבקש לדעת:

1. האם יש למשרד השיכון מדיניות מוגדרת בחלו" קת עבודה למשרדים של ארכיטקטים בארץ?

2. האם קיים שיתוף פעולה בין משרד השיכון לאגודת הארכיטקטים בשאלת מדיניות חלוקת העבודות וההזמנות של תיכנון הפרויקטים בעבודות ציבוריות?

3. האם קיים שיתוף פעולה בין משרד השיכון לבין מוסדות ההשכלה הגבוהה בשאלת תיכנון מחזורי המש" תלמים בארכיטקטורה?

4. האם מוכנים משרדי הארכיטקטים הוותיקים וה" גדולים לשיתוף פעולה עם מוסדות הממשלה בהדרכתם וכניסתם לעבודה של ארכיטקטים עולים חדשים וצעי" רים בני הארץ?

שר-השיכון א. עופר:

1. המדיניות היא לשותף בעבודת התיכנון את מירב הכוחות הטובים העוסקים בתיכנון. החלוקה נעשית בהת" אם ליכולת המשרדים, נסיון בעבודות המשרד והיקף ההזמנות שקיבל המשרד.

2. קיים שיתוף פעולה בנושאים מקצועיים באמ" צעות ועדה פאריטטית. אין אגודת האינג'נירים והאר" כיטקטים שותפה בחלוקת עבודה.

3. קיים קשר באמצעות מרכזי הבנייה הישראלי.

4. קיימות ועדות הן בהסתדרות המהנדסים והן באגודת האינג'נירים והארכיטקטים, העוסקות בקליטת עולים חדשים מהנדסים. משרדנו קולט ויקלוט עולים חדשים בעלי מקצוע.

2242. ביצוע התכנית החדשה לשיכון לוגות

עצורים

חבר-ההכנסת מ. ידיד שאל את שר השיכון ביום כ"ז בכסלו תשל"ה (11 בדצמבר 1974):

משרד השיכון הכריז בחודש ספטמבר שנה זו על

ריון של החברה וכיום קיים תיאום קבוע של הפעי" לות עם החברה.

3. אמנם היו מקרים כאלה והעניין הועבר לטי" פול המשרה מיד עם גילוי.

4. מתן הלוואות לרכישת דירה בדמי-מפתח קשה לפיקוח כיוון שההלוואה אינה ניתנת במשכנתה. ליתר בטחון נקבעה שיטה שלפיה במקרים כאלה תיערכנה בדיקות אימות מיוחדות לפני אישור ההלוואה וזמן-מה לאחר הביצוע.

2378. ידיעה בעניין הלוואה מטעם "עמידר"

לעיריית תל-אביב

חבר-ההכנסת א. אבטבי שאל את שר השיכון ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974) נמסר שגזבר "עמידר" הלווה כסף בסך 3 מיליון לירות לעיריית תל-אביב על דעת עצמו ללא אישור ההנהלה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אילו צעדים ננקטו כדי למנוע הישנות המקרה בעתיד?

3. אם אכן יש כספים לרשות חברת "עמידר" — מדוע אין הם מושקעים בשיפור מצב הדיור בעיירות פיתוח?

שר-השיכון א. עופר:

1. במחצית הראשונה של חודש אוקטובר נשאלה הנהלת "עמידר" על-ידי מבקר המדינה אם נחתם הסכם הלוואה בינה לבין עיריית תל-אביב. מאחד שהנהלה לא החליטה על מתן הלוואה כנ"ל ניתנה תשובה למבקר המדינה כי "עמידר" לא חתמה על הסכם זה. לאחר שניתנה אפשרות למנהל אגף הכספים לעיין במסמכים שהוצגו לפניו על-ידי משרד מבקר המדינה התברר העוב" דות הבאות: א. נערך הסכם הלוואה עם עיריית תל-אביב על סך 3 מיליון לירות בגין הפקדה צמודה שנעש" תה על-ידי החברה בבנק ברקליס-דיסקונט בתחילת שנת כספים זו. ב. ההסכם נחתם על-ידי מנהל יחידת הגז" ברות של החברה ללא כל סמכות. בחווה הופיעה חתי" מה נוספת של מנהל אגף הכספים אשר טוען שמעולם לא חתם על ההסכם הנ"ל. לאור עובדות אלה הודיעה החברה בכתב לעיריית תל-אביב ולבנק כי החווה אינו תקף ואין "עמידר" מכירה בחוקיות של הסכם זה.

2. בעקבות הממצאים הנ"ל ננקטו על-ידי הנהלת החברה, בין השאר, הפעולות הבאות: א. מנהל יחידת הגזברות יצא לחופשה עד לבירור כל הפרטים. ב. נושא "חתימת" ההסכם הועבר על-ידי משרד מבקר המדינה ליועץ המשפטי לממשלה, לבדיקה אם יש מקום לחקי" רה משטרתית. ג. נמסר דין-וחשבון על המקרה למוע" צת המנהלים והיא החליטה שהאספקטים המשמעותיים ייבחנו על-ידי ועדת המנגנון של מועצת המנהלים. ועדת הכספים תבחן את מדיניות הכספים של החברה ותקבע נוהלים חדשים לביצוע מדיניות זו. ד. ועדת מנגנון ונוהלים של מועצת המנהלים החליטה על העברתו של מנהל יחידת הגזברות לתפקיד שאיננו קשור בניהול

להסדרות ולבנק הפועלים, אשר תעניק הלוואות לזוגות צעירים חברי ההסתדרות.

בקשר לנ"ל אבקש להשיבני :

1. לפי איזה יחס ישקיעו מייסדי הקרן את הכספים לכיסויה ?

2. מה השקעת משרד השיכון בקרן הנ"ל ?

3. מה יהיה הרכב מועצת המנהלים של הקרן ?

4. אילו צעדים נקט כבוד השר להקמת קרנות דומות בהשתתפות גופים ציבוריים אחרים ?

5. האין בהקמת קרן כנ"ל משום החדרת הפוליטיזאציה בדיור ?

6. מדוע לא ירחיב משרד השיכון את הקרן ויכלול בה גופים ציבוריים אחרים ?

7. האם הלוואה מהקרן הנ"ל תקטין את זכות המ"קבל בקבלת הלוואות ממשלתיות אחרות ?

שר-השיכון א. עופר :

1. הממשלה — שליש.

2. משרד השיכון מתכוון לכלול בתקציבו לשנת 1975 סכום של 7 מיליון לירות בקירוב לשם השתתפותו במסגרת זו שהיקפה הכולל יהיה כ-20 מיליון לירות.

3. לפי כוונת המייסדים תתנהל הקרן על-ידי ועדה פאריטטית.

4. הודעתי כי כל גוף ציבורי שיהיה מעוניין לסייע לזוגות צעירים לפי קווים אלה יקבל סיוע דומה.

5. ההסתדרות העובדים הכללית איננה "גוף פוליטי" והחברות בה איננה קשורה בדעות או בהשקפות כלשהן. לפיכך אין לראות בקרן ההלוואות פעולה שתוביל לפוליטיזאציה בעניין השיכון.

6. ראה תשובה 2.

7. לא.

2473. השתתפות הממשלה במימון הלוואות לזוגות צעירים

חבר-הכנסת א. אולמרט שאל את שר השיכון ביום ד' בטבת תשל"ה (18 בדצמבר 1974) :

לאחרונה נודע על הקמת קרן משותפת של ההסתדרות הכללית ומשרד השיכון לסיוע לזוגות צעירים. ההון היסודי של קרן זו הוא כ-150 מיליון לירות. כפי שנמסר מטרת הקרן היא לסייע לזוגות צעירים שהם חברי ההסתדרות הכללית.

אבקש לדעת :

1. האם נכונה הידיעה ?

2. אם כן — מה חלקה של הממשלה במימון הקרן ?

3. מה היו השיקולים המיוחדים לסיוע ממשלתי נוסף לזוגות צעירים שהם דווקא חברי ההסתדרות הכללית ?

4. מה הוא גודל הסיוע הממוצע הניתן לזוג צעיר באמצעות קרן זו ?

5. מה הם הקריטריונים לסיוע על-פי קרן זו ?

תכנית חדשה לשיכון לזוגות צעירים תוך הבטחה שהתשובה לזכאות תינתן תוך שישים יום. בעקבות רישום זה הוכרו החודש על תכנית לרכישת דירות באמצעות חברות ציבוריות.

אודה לכבודו אם ישיב לי על שאלותי הבאות :

א. כמה זוגות צעירים נרשמו במסגרת התכנית החדשה ?

ב. האם הזוגות שנרשמו אמנם נענו תוך שישים יום ? אם לא — מה הסיבות לכך ?

ג. כמה זוגות צעירים ניצלו את הזכאות ונרשמו לרכישת דירות בחברות הציבוריות שעליה הכריז ברבים ?

ד. האם נוכח מיעוט המכירות לא סבור שר השיכון שיש לבדוק את הנושא מחדש ?

שר-השיכון א. עופר :

א. עד ליום 16 בדצמבר 1974 נרשמו לתכנית החדשה 6,228 זוגות צעירים.

ב. בדרך כלל נענים הזוגות הצעירים תוך שישים יום. אולם, בראשית ההפעלה חלו עיכובים כתוצאה מ"התמשכות תהליך האימות ומשיבושים בהפעלת התכנית במחשב.

ג. עד ליום 20 בדצמבר 1974 נרשמו בחברות 738 זוגות צעירים לרכישת דירות.

ד. לדעתנו, קצב המכירות היציב מניח את הדעת ולא ניתן היה לצפות שאלפי דירות יימכרו בשלושה שבועות. עם זאת הננו עוקבים אחר העניין ועורכים את השינויים הדרושים בהתאם לכך.

היו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מנחם ידיד.

מנחם ידיד (הליכוד) :

אלה שנרשמו לתכנית בספטמבר לא קיבלו עד היום תשובה. האם לא תינתן להם אפשרות לזכות קדימה לרכוש דירות כאשר יקבלו את התשובה ?

שר-השיכון א. עופר :

כידוע לך, הדירות הן במחיר קבוע עוד מספר חודשים, לפחות עד סוף ינואר. אם לא קיבלו תשובה הסיבה לכך היא כי נערכת בדיקה. מתוך 6,000 שאלונים מתברר שמעל 10% מתעוררות לגביהם שאלות האם יש למ"ב בקשים דירה קודמת או אם קיבלו דירה במסגרת אחרת. הלא גם כאן בכנסת הועלו הצעות לסדר-היום שנבדוק ונדאג לכך שזוג אחד לא יקבל שתי דירות. לפעמים זה נמשך זמן, אבל ברגע שתאושר זכאותם יוכלו לרכוש את הדירות. כידוע, יש מלאי מספיק של דירות והמחירים לא יעלו, לפחות עוד חודש-חודשיים.

2472. השתתפות הממשלה בקרן הלוואות לזוגות צעירים

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר השיכון ביום ד' בטבת תשל"ה (18 בדצמבר 1974) :

מן העתונות אני למד על הקמתה של קרן חדשה בסך של 100 מיליון לירות, משותפת למשרד השיכון,

הגדיל את תקציבה לפיתוח עד לסיכום עם שאר הגורמים 6 מיליון לירות ל-22 מיליון לירות, מבלי שייפגעו שאר תכניותיה של החברה.

במגעי עם כל ראשי הרשויות המקומיות הודעת כי מבחינת "עמידר" ניתן לקצר את התכנית הארבע-שנתית על-ידי ביצוע מזורז, וזאת בידעי כי "עמידר" תעמוד בהתחייבותיה התקציביות גם אם יחולו קיצוצים בתקציבי הפיתוח הממשלתיים.

5. עד כה החליטה ההנהלה הפעילה של החברה על הפקדתם של הכספים הפנויים בהתאם לתחזיות תור-יום המזומנים של החברה.

במגמה להגדיל את מעורבותה של מועצת המנהלים של החברה הוחלט כי הסמכות הנ"ל תהיה בידי ועדת-משנה של מועצת המנהלים.

היו"ר י. ישעיהו :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אפרת.

אהרן אפרת (המערך) :

לא מתקבל על דעתי שאין תשובה לשאלה; האם ידוע מה סכום ההפקדות שהפקידה "עמידר"?

שר-השיכון א. עופר :

אמרתי שזה ידוע. תשובתי לשאלה מס' 2 היא חיובית, כידוע.

אהרן אפרת (המערך) :

עומדת השאלה — — —

היו"ר י. ישעיהו :

חבר-הכנסת אפרת, אתה יכול לשאול רק שאלה נוספת אחת. שאלת אותה.

שר-השיכון א. עופר :

שאלת אם ידוע. אמרתי: כן. אני מבין שאתה רוצה לשאול מה הסכומים שמפקידים בכל מקום. זאת לא שאלת. על כך אתה צריך להגיש שאלתה נוספת. אילו היית שואל זאת, היתה זאת השאלה הנוספת.

2353. חקירה בעניין חשדות שזוייפו מסמכים

אשר הוגשו לוועדת אגרנט

חבר-הכנסת א. אולמרט שאל את שר המשפטים ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974) :

בימים האחרונים נתפרסמו בעיתונים ובציבור ידיעות על חשדות שמסמכים שהוגשו לוועדת אגרנט זוייפו. הפרטים שפורסמו מתייחסים ליומן המלחמה של אחת האוגדות שפעלו בחזית סיני, ובמיוחד ליום 8 באוקטובר, בו התנהלה התקפת-נגד כושלת של כוח ישראלי בחזית סיני.

נמסר כי קטעים מסרט הקלטה שנמסר לוועדת אגרנט נמחקו.

נוכח המחלוקות הקשות הקשורות באירוע מלחמת יום הכיפורים ולאור הרגישות המיוחדת הקיימת בציבור בנושא זה אבקש להשיב לי :

א. האם מנהלת הממשלה, או מנהל גורם שהוסמך על-ידה, או גורם צבאי מוסמך, חקירה בנושא הנדון?

6. מה הן הדרכים הציבוריות והממשלתיות בפקוח על פעולת קרן זו?

שר-השיכון א. עופר :

1. מדובר בתכנית לחמש שנים שהיקפה 100 מיליון לירות.

2. חלקה של הממשלה הוא שליש, דהיינו כ-33 מיליון לירות.

3. הממשלה נכונה לשתף כל גורם ציבורי אשר ירצה לסייע לזוגות צעירים על-ידי מתן הלוואות להשתכנות לפי קווי התכנית המשותפת עם ההסתדרות הכללית.

4. העניין ייקבע מדי פעם על-ידי ההנהלה. כיום מקובל בתכניות דומות עד 15,000 לירות.

5. הקריטריונים יהיו זהים לאלה שבתכנית משרד השיכון. פרטיהם נמצאים בעיבוד סופי.

6. הממשלה משתפת בוועדה לאישור ההלוואות ונציגיה יקפידו על קיום הכללים שנקבעו בתכנית.

2482. הפקדות "עמידר" בבנקים

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר השיכון ביום ד' בטבת תשל"ה (18 בדצמבר 1974) :

נוכח הפירסום ב"מעריב" מ-16 בדצמבר 1974 בדבר הלוואה שנתנה חברת "עמידר" לעיריית תל-אביב באמצעות בנק ומתווך, הנני מבקש לדעת :

1. האם נמצאים ברשותה של חברת "עמידר" כספים פנויים למתן הלוואות ולהפקדות בבנקים?

2. האם ידוע לשר השיכון מה הם סכומי ההפקדות של "עמידר" בבנקים בשנה האחרונה?

3. באילו בנקים הופקדו הכספים ובאילו תנאים?

4. האם ניצעה חברת "עמידר" את תכניתה לשיפור הדיור והכספים שהופקדו בבנקים שלא היו דרושים לה למטרה זו?

5. מה הם הנוהלים ב"עמידר" במקרה שיש כספים פנויים?

שר-השיכון א. עופר :

1. כתוצאה מהגדלת תכניות הפיתוח ושיקום השכונות בשנה השוטפת ובשנים הבאות נוצרה בחברה מדי פעם רזרבה.

2. כן.

3. הכספים הופקדו בסכומים כמעט שווים בבנק לאומי, בבנק הפועלים, בבנק המזרחי המאוחד, בבנק דיסקונט ובבנק ברקליס-דיסקונט. ההפקדות נושאות ריבית של 7.5%—8%; הקרן והריבית צמודות למדד יוקר המחיה.

4. בתחילת השנה הוסכם בין משרד השיכון, האוצר והפנים להכין תכנית ארבע-שנתית לשיקומן ולפיתוחן של שכונות "עמידר". עובדה תכנית להפעלה מידית בהיקף של 46 מיליון לירות אשר היתה צריכה להיות ממומנת על-ידי משרד השיכון, משרד הפנים, הרשויות המקומיות ובנק "טפחות". איפשרנו ל"עמידר" ל-

חוברת י"א, ישיבה קכ"ז

— שאילתות ותשובות (אולמרט, צדוק, נמיר, כץ) —

בעתון "מעריב" מיום 3 בדצמבר 1974 התפרסמה ידיעה ובה סיפור עצוב ביותר של אם שכולה — הגברת דבורה הורוביץ, בת 68, מרחובות, שבנה ששירת ביחידת צנחנים והשתתף בפעולות רבות נפל בסיני ב־1956 ומאז סובלת האם מדכאון נפשי ממושך והיתה אף מאושפזת במוסדות לחולי־רוח. אם זו, שהתאלמנה לפני שנים אחדות, פונתה מדירתה על־ידי המשטרה וכל רהיטיה ומטלטליה הוצאו אל המדרכה על־ידי סבלים שהוזמנו על־ידי בני המשפחה שרכשה ממנה את הבית לפני ש־לוש שנים. הגברת הורוביץ נשארה בחצר ללא קורת־גג.

מאחר שפינויה של הגברת הורוביץ בוצע על־פי צו בית־המשפט שניתן יומיים לפני פירסום הידיעה ב־עתון "מעריב", אתכבד לשאול את כבודו:

א. האם היה השופט מודע למצבה המיוחד של האשה?

ב. אם כן — האם ניתן על־פי החוק להתחשב במצב מיוחד ממין זה?

ג. האם ניסה השופט להפנות את תשומת לבם של גופים ציבוריים, ממלכתיים ועירוניים למשתמע מפסק דינו — הישארותה של הגברת הורוביץ ללא קורת־גג?

שר־המשפטים ח. י. צדוק:

בתיק אורחי 149/72 של בית־משפט השלום ברחובות ניתן פסק־דין המחייב את הנתבעת, הגברת דבורה הורוביץ, לבצע בעין את התחייבותה למכור ולמסור את החזקה בדירה הנדונה לתובעים. עירעורה של דבורה הורוביץ על פסק־הדין של בית־משפט השלום ברחובות נדחה על־ידי בית־המשפט המחוזי בתל־אביב בע"א 563/73, הגברת הורוביץ ביקשה רשות לערער לבית־המשפט העליון על פסק־הדין של בית־המשפט המחוזי בתל־אביב; בקשתה נדחתה על־ידי מ"מ נשיא בית־המשפט העליון בתיק המרצה 440/74. חזקה על כל הערעור כאות שדנו בעניין כי נתנו דעתם על כל הטענות שהורעלו בפניהם.

בקשת בא־כוחה של דבורה הורוביץ שיושבר־אש הוצאה לפועל ברחובות יבקש הבהרה מבית המשפט כיצד לבצע את פסק־הדין או לחלופין, שיתן ארכה נוספת לביצוע פסק־הדין, נדחתה על ידי יושבר־אש ההוצאה לפועל, ביום 28 בנובמבר 1974.

פסק־הדין בוצע ביום 2 בדצמבר 1974.

עניינה של דבורה הורוביץ, שהוכרוה כפסולת־דין, נמצאים בידי אפוטרופוסה.

2248. הקריטריונים לקביעת דירוג טכנאים

חבר־הכנסת א. כץ שאל את שר התקשורת ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

אבקש להשיב לי על השאלות הבאות:

1. האם שובצו בתקן של טכנאים (חברים בהסתדרות הטכנאים וההנדסאים) עובדים במשרדך שלא נתקבלו להסתדרות הטכנאים?

2. האם נכון שבמשרדי ממשלה אחרים משובצים עובדים בתקן של טכנאים רק כשהם חברים בהסתדרות הטכנאים?

ב. נוכח הפירסום הכוללני, העלול לפגוע בחיילים ומפקדים רבים שנטלו חלק במלחמה האחרונה, אבקש לפרט לגבי איוז מפקדת אוגדה שלחמה בסיני מתנהלת חקירה זו?

ג. אם אמנם מנהלת הממשלה חקירה בנושא זה — מה הם ממצאי החקירה?

ד. האם על־פי כתב סמכותה יש לוועדת אגרנט סמכות לנהל חקירה עצמאית בנושא זה?

שר־המשפטים ח. י. צדוק:

1) ביום 5 בדצמבר 1974 כתב שר הבטחון לוועדת החקירה — מלחמת יום הכיפורים מכתב בזה הלשון: "לאחרונה הועלתה הטענה כאילו נעשו שינויים שלא כדין ביוזמן מבצעים, בהקלטות או ברישומים אחרים המתייחסים לפעולותיה של יחידה צבאית בסיני ביום 8 באוקטובר 1973. מאחר שהנושא נוגע לכאורה לתחום הנמצא בחקירתה של הוועדה אשר כבודו מכהן בראשה סברתי כי נכון יהיה אם אביא את העובדה הנ"ל לידיעת הוועדה. בנסיבות העניין אסיר תודה אהיה אם הוועדה תהיה מוכנה לכלול את הנושא המתואר לעיל בין הסוגיות הנבדקות על־ידי הוועדה".

יושבר־אש ועדת החקירה, נשיא בית־המשפט העליון ד"ר שמעון אגרנט, השיב ביום 9 בדצמבר 1974 כדלהלן:

"בתשובה למכתבך מס' ק/013227 מיום 5 ח"ז הנני להודיעך כי הטענות שהוזכרת הועלו בפני ועדת החקירה — מלחמת יום הכיפורים בעדותו של אלוף ש. גונן בפני הוועדה, ושוב במכתביו אל הוועדה מן היום 16 ו־30 באוקטובר 1974. הוועדה דנה בטענות אלה ועל־פי חומר הראיות שלפניה לא מצאה אחיזה של ממש בטענות כאילו נעשו שינויים או השמטות בזדון במסמכים או בהקלטות של היחידה הצבאית הנדונה, או שהועלמו מן הוועדה בזדון מסמכים או חלקי מסמכים כלשהם הנוגעים לפעולות אותה יחידה ביום 8 באוקטובר 1973, או שבמכתביו הוצג בפניה מסמך בתור מה שאיננו לאמתו של דבר, לפיכך אף אינה מוצאת הוועדה לנחוץ להזמין את אלוף א. אדן למתן עדות נוספת בפניה. את נימוקיה למסקנות אלה תפרט הוועדה בדיווחשבון הסופי שלה אשר יוגש בקרוב.

מצוי בידי הוועדה תיעוד מספיק כדי שתוכל לקבוע, ככל הדרוש לה, את מהלכי היחידה הנ"ל ושל כוחות צה"ל בכלל בחזית הדרום ביום הנזכר.

בעבודתה ובמתן פירסום לדו"חות שלה הקפידה הוועדה עד כה בחומרה רבה, וכן תקפיד להבא, על דרישות חיוניות של בטחון שדה ובטחון המדינה בכלל. על־פי השקפתה זו רואה הוועדה מחובתה להביע את דאגתה העמוקה על חרושת השמועות בנוגע לנושאים הנזכרים אשר פורסמו לאחרונה — לדעתנו לפחות בחלקן במתכוון ובמכוון — באמצעי התקשורת, בניגוד גמור לדרישות אלמנטאריות אלה."

2) בנושא השאילתה אין מתנהלת עתה חקירה נוספת כלשהי.

2364. נסיבות פינויה של הגברת דבורה הורוביץ מדירתה שברחובות

חבר־הכנסת א. נמיר שאלה את שר המשפטים ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974):

3. מדוע מודיעים לאורח על תשלום דמי התקנת טלפון כאשר אפשרות ההתקנה אינה בטוחה זמן ריאלי?
4. האם מחזיר משרד התקשורת לאורח ריבית ו- פחת כסף על כספו שהופקד במשך תקופה העולה לע- תים על שנה?

סגן שר התקשורת ג'. מועדי:

1. המשרד אינו מחזיר את דמי ההתקנה למבקש אם ההתקנה עדיין דרושה במען המקורי או אם שינה המבקש את מענו וההתקנה במען החדש אפשרית ללא- תר. הוא עושה זאת רק כשאין הדבר כך.

2. משרד התקשורת אינו יכול ואף אינו מוכן לש- מור את הכסף זמן בלתי-מוגבל עד שמתאפשרת ההת- קנה במען החדש.

3. כאשר אנו שולחים חשבון לתשלום דמי הת- קנה, ביצוע העבודה הוא בטוח זמן ריאלי (תוך שישה חודשים). קרו מקרים שמסיבות בלתי-צפויות מראש (סיבות שהזמן גרמן) לא יכולנו לעמוד בהתחייבות ונאלצנו לדחות את הביצוע לזמן מאוחר יותר, תוך הת- נצלות.

4. המשרד איננו משלם ריבית על הכספים ששולמו לו על-ידי מגישי בקשה להתקנת טלפון.

2250. שיעור דמי התקנת טלפון במקרה של שינויים בתעריפים

חברת-הכנסת נ. קצב שאלה את שר התקשורת ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

על סמך פניות מטעם אורחים הנני מבקשת מכבוד השר להשיב לי:

האם אורח אשר הפקיד דמי התקנת טלפון ובינתיים הועלו דמי ההתקנה ייאלץ לשלם את ההפרש במחיר?

סגן שר התקשורת ג'. מועדי:

אורח אשר מתבקש על-ידי המשרד לשלם דמי הת- קנת טלפון ובינתיים חלו שינויים בתעריף זה אינו מת- בקש לשלם את ההפרש אם ההתקנה מתבצעת באותו המען שבו אושרה מלכתחילה.

אף אם בינתיים משנה האורח את מענו וההתקנה אפשרית לאלתר במען החדש, מבצעים אנו את ההתקנה בלי שהאורח ישלם את ההפרש.

יוצאים מכלל זה מקרים שבהם מבקש האורח להת- קין את הטלפון במען אחר וההתקנה אינה אפשרית מבחינה טכנית. כיוון שאין אנו רשאים ואין אנו יכולים לשמור אצלנו את התשלום עד שההתקנה תתאפשר מח- זירים אנו את התשלום לאורח.

בעת שההתקנה מתאפשרת אנו שולחים למנוי חשבון דמי התקנה לפי התעריפים שהם בתוקף ביום משלוח החשבון.

3. אם הנוהג במשרדך שונה — מה הסיבות לכך?
4. הנכון המידע שבמשרדך מועסקים בתקן ובתפ- קידי מהנדסים עובדים שאפילו לא נתקבלו להסתדרות הטכנאים?

5. אם מידע זה נכון — מה הסיבות לכך ובאילו צעדים תנקוט כדי שלא יהיו עוד מקרים דומים?

6. כמה עובדים במשרדך מדורגים בדירוג טכ- נאים, וכמה מהם נתקבלו על סמך חברותם בהסתד- רות ההנדסאים והטכנאים?

אילו כישורים נוספים נדרשו מהם?

האם כולם עמדו בהם?

סגן שר-התקשורת ג'. מועדי:

1. כן.

הקריטריון של חברות בהסתדרות הטכנאים איננו משמש גורם יחיד או הכרחי לקביעת דירוג טכנאים לעו- בד. קיימים קריטריונים אחרים, המופיעים בסעיף 24.251 של התקש"ר. במשרדנו מצויים עובדים שאינם חברים בהסתדרות הטכנאים.

לשאלות 2—3. הקריטריונים המוזכרים בסעיף 24.251 חלים על כל משרדי הממשלה. מכאן ניתן להניח כי אף במשרדים אחרים משובצים בתפקידים טכניים עובדים שאינם חברים בהסתדרות הטכנאים.

לשאלות 4—5: ישנם שני עובדים במשרד התקשור- רת המדורגים בדירוג טכנאים והמאיישים משרות בכי- רות בדירוג המהנדסים. זאת על סמך כישורים יוצאים מן הכלל. פעולה זו נעשתה בגין צרכי המשרד והיא משרתת את הציבור שלמענו אנו פועלים.

לשאלה 6: במשרדנו מצויים כ-2,500 עובדים המ- דורגים בדירוג הטכנאים. אין באפשרותנו לבדוק כמה מהם נתקבלו לעבודה על סמך חברותם בהסתדרות ה- טכנאים.

2249. מקרים של עיכובים בהתקנת טלפונים

חברת-הכנסת נ. קצב שאלה את שר התקשורת ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

לאחרונה הגיעו לרשות לצרכנות תלונות של אורחים אשר משרד התקשורת הודיע להם על התקנת טלפון עד למועד מסוים. בינתיים שילמו האורחים את דמי ההת- קנה בהסתמך על הודעות אלה, אולם הטלפונים לא הותקנו בבתיהם אף לאחר זמן רב וכספם הוחזר בנימוק שאין אפשרות להתקין את הטלפון באזור מגוריהם.

אבקש איפוא לדעת:

1. על סמך מזה נוהג משרד התקשורת להחזיר דמי התקנה למבקש אף שהודיעו לו כי עליו להפקיד את דמי ההתקנה?

2. מדוע מחזירים לאורח את כספו בטרם מעמידים לפניו את הברירה של המתנה הכרחית וארוכה או החי- ורת הכסף?

ד. חוק הארכת מועדים, תשל"ה—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ. בן-פורת :

יצחק נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) :
זה היינו הך, כי הוועדה אינה חייבת לאשר. היא יכולה גם לא לאשר או להכניס שינויים.

היו"ר מ. בן-פורת :
חברי-הכנסת נבון מביא למליאה מה שהוחלט בוועד דה.

יצחק נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) :
אני עובר לסעיף 2 — הארכה מכוח החוק : בסעיף קטן (א) נאמר "ראו את המועד כמוארך" במקום "רשאי הוא לעשות את הפעולה תוך שלושים יום". השינוי נוסף קט לשון חד-משמעית העושה את ההארכה לחלק מהיחסיים מהותיים שבין הצדדים לחוזה ואינה מניחה אותה בגדר הוראה פרוצדוראלית בלבד.

בפיסקה (1) לסעיף קטן (ד) הוסף הקטע : "או מי שהתחייבותו נועדה להבטיח את קיומו של החיוב וכי". הדבר נעשה לפי בקשת הבנקים שבאי-כוחם הב-הירו לנו בישיבת ועדת החוץ והבטחון שהערבויות שהם נוהגים לתת אינן תמיד בגדר ערבויות במובן החוק, הן איל והן התחייבויות אוטונומיות, אך כיוון שמבחינה פונקציונאלית הן בגדר ערבויות, מן הדין לכלול אותן בהוראת פיסקה (1) עליידי הגדרה כאמור.

בסעיף קטן (ה) הוסף, לשם מניעת ספק, כי הא-רכת המועד תחול על משכנתה הבאה רק לצורך רכי-שת זכויות בדירת מגורים ובהתחייבות הנובעת משכירת דירת מגורים. כאן היתה כוונה לצמצם כדי שלא תינתן משמעות כללית לכך, כגון בתי-עסק או חנויות.

סעיף 3 — הארכה מכוח בית-המשפט : בסעיף קטן (א) הוספה הבהרה דומה לזו שבסעיף 2 (ד) (1) שלפיה תחול ההוראה אף על ערבות נבקאת מן הסוג האמור.

סעיף 4 — הארכה נוספת מכוח תקנות — נשאר כמות שהוא, ללא כל שינוי.

סעיף 5 — ריבית : כאן נמחקה המלה "בחווה" כדי שההוראה תחול אף על ריבית הנובעת מחוב על-פי שטר, בתנאי שקיימת קביעה בדבר חבות ריבית עד למועד הפרעון, בין בחווה ובין בדרך אחרת.

סעיף 6 — הארכת רשיונות : תקופת ההארכה שונה תה משלושים יום לששים יום.

אני עובר לסעיף 7 — דין שבויים ושאיירי נופ-לים. לסעיף זה אעיר ארבע הערות : (1) בסעיף קטן (א) הוסף כי ההוראה תחול על הארכת רשיונות גם לפי סעיף 6. ההארכה שונתה משלושים יום לתשעים יום. (2) הוספו סעיפים קטנים (ב) ו-(ג) ובהם החלת הוראות החוק על אלמנות ועובדות וכן נאמר כאן שתי-קופת ההארכה היא תשעים יום. (3) אשר לפצועים — הנושא נשקל ונמצא כי אין צורך בהוראה מיוחדת. הפ-צוע נחשב כמשרת בשירות חירום, ואם אי-כשרו נמשך מעבר לשירות החירום יימצא הפתרון במסגרת תחיקת השיקום והדינים הכלליים הקיימים כיום. (4) אשר לנועד-

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. חוק הארכת מועדים, תשל"ה—1974, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוץ והבטחון, חברי-הכנסת יצחק נבון.

יצחק נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) :
כנסת נכבדה, כזכור קיבלה הכנסת אחרי גמר מבצע קדש בינואר 1957 את חוק הארכת מועדים שמטרתו היתה לתת סעד לחיילים בשירות מילואים שנקראו לשרות ממושך ונבצר מהם, עקב שירותם, לעשות פעולות שהיה עליהם לעשותן על-פי חוק או על-פי הסכם תוך פרק זמן מסויים או במועד מסויים.

החוק האמור היה לפי מטרתו בבחינת הוראת שעה, אבל הוראותיו נוסחו כהוראות קבע והשתמשו בהן גם בזמן מלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים. תקופות שירות המילואים במבצע קדש ובמלחמת ששת הימים היו קצרות יחסית, מה שאין כן במלחמת יום הכיפורים שבה לא היה די בהסדר הקיים והיה צורך דחוף לתקנו כדי לפתור בעיות שהתעוררו. לכן התקין שר הבטחון בינואר 1974 תקנות-שעת-חירום ובהן תי-קון ההסדר שבחוק משנת תשי"ז. תקנות אלה נועדו לפתור את הבעיות הדחופות והמקשות ביותר ומכאן גם תקפן למפרע, מיום פרוץ הקרבות. תקפן הוארך עד ליום 31 בדצמבר 1974, כלומר עד היום הזה.

כאשר הביאה הממשלה דברי הסבר להצעת החוק להארכת תוקף התקנות הודיעה כי בכוונתה להביא לפני הכנסת הצעת חוק חדשה אשר תבוא במקום החוק משנת תשי"ז ותקנות-שעת-חירום. הצעת החוק הובאה כאן בק-ריאה ראשונה והועברה לוועדת החוץ והבטחון. הוועדה דנה ממושכות בהצעת החוק ופירי דיוניה היו שינויים מרובים — דומני, גם חשובים — שהממשלה נתבקשה להכניסם בהצעת החוק. הנוסח המוצע היום לקריאה שנייה ושלישית מובא ללא הסתייגויות.

אדוני היושב ראש, אעמוד עתה על השינויים בנוסח בהשוואה להצעת החוק בחוברת הכחולה אשר חולקה לחברי הכנסת. אינני מתכוון לנמק באריכות. מי שהצ-ליח לעקוב אחרי הנוסח שבידיו יוכל בוודאי להבין את ההסברים אף אם הם קצרים.

לסעיף 1 — שירות חירום : בסעיף קטן (ב) הוסף כי גם ההודעה על ביטול ההכרזה לשעת חירום ניתנת על-ידי שר הבטחון ואין להסתפק באמירה סתמית על ביטול שעת החירום.

בסעיף קטן (ד) נאמר כי ההכרזה "תובא לפני" ועדת החוץ והבטחון במקום הנוסח הקודם שאמר "תובא לידיעת" הוועדה. זאת כדי להבהיר כי לא מדובר בהבאה לידיעה בלבד אלא בהבאה לצורך החלטה — בין החלטה אישור ובין החלטה שינוי או החלטה להימנע מאישור. דוד קורן (המערך) :

אם כך, מדוע לא כתבתם "תובא לאישור" ? מדוע ציינתם רק באופן סתמי יובא לוועדה ?

— חוק הארכת מועדים (נבון, בן-פורת); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (בן-פורת, נבון) —

השאלה השנייה נסבה על הארכת מועדים לחוזים לאספקת שירותים. בעניין זה סוכם כי הדבר תלוי באיזה הסבר מדובר ומה ביטוי המשפטי. אם מדובר בהזמנת שירות שהתשלום בעדו הוא מראש, ברור שמספק השירות רשאי לסרב לספקו אם לא תשולם לו התמורה מראש. אך אם מדובר בהסדר שלפיו מספק השירות חייב לספקו במועד קבוע, אין המספק פטור מחיובו בגלל הדחייה בתשלום שניתנה למשרת שירות החירום, ולזאת גם חותרת ההגדרה החדשה שהוכנסה לסעיף 2 לחוק האומרת "יראו את המועד כמוארך".

אדוני היושב-ראש, כאמור, אין הסתייגויות לנוסח המוצע ואבקש להעמידו להצבעה בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ. בן-פורת:

כפי שנאמר, אין הסתייגויות להצעת החוק ונצביע עליה בקריאה שנייה. בהצעת החוק ארבעה-עשר סעיפים. נצביע על הסעיפים מסעיף 1 עד סעיף 14 ועד בכלל.

ה הצ ב ע

סעיפים 1—14 נתקבלו.

היו"ר מ. בן-פורת:

ועכשיו נצביע על הצעת החוק בקריאה שלישית.

ה הצ ב ע

חוק הארכת מועדים, תשל"ה—1974, נתקבל.

ה. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט)

(תיקון), תשל"ה—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

כלומר ביטול הצורך להאריך מזמן לזמן כמה תקנות המופיעות בתוספת הראשונה של החוק המשולב. תיקון זה יעשה את החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב) מקשה אחת, וכל החוק הזה יהיה בתוקף כל עוד יימשך מצב החירום במדינה.

כבוד היושב-ראש, גם חוק זה מובא לקריאה שנייה ושלישית כמות שהיא, ללא הסתייגויות.

היו"ר מ. בן-פורת:

נצביע על הצעת החוק בקריאה שנייה. הצעת החוק מכילה שלושה סעיפים, נצביע על הסעיפים 1—3.

ה הצ ב ע

סעיפים 1—3 נתקבלו.

היו"ר מ. בן-פורת:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה הצ ב ע

חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב) (תיקון), תשל"ה—1974, נתקבל.

רים — גם בנושא זה הוחלט שאין צורך בהוראה מיוחדת משום שסעיפי החוק הדנים בנופלים או בשבויים ממצים גם נושא זה.

סעיף 8 — דין שירות חוזר: המושג שירות מילואים כולל את כל סוגי שירות המילואים לפי הבנתנו ולא רק שירות חירום. לכן החליטה הוועדה כי דין שירות חוזר יחול גם על מי שחזר תוך שלושים יום לשירות מילואים, ולא רק על מי שלאחר גמר שלושים ימי שירות חירום נקרא שוב לשירות חירום.

סעיף 9 — דין תאגיד: כאן הוכנסה הגדרה מפורטת של המושג "שליטה" בשותפות.

סעיפים 10 ו-11 נשארו ללא שינוי. הוועדה החליטה לאחר דיון להשאיר את תשלום המזונות מחוץ ליתולתן של הוראות החוק.

סעיף 12 — תקנות סדרי-דין: כאן הוסף כי שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה.

סעיף 13 — ביטול הוראות מעבר: כאן הוסף סעיף קטן (ב) הקובע במפורש כי התקנות שהוצאו מכוח הדין הקודם יעמדו בתוקף עד להחלפתן או לשינויין מכוח החוק החדש.

ולבסוף, בוועדה הועלו שתי שאלות נוספות: ראשית, השאלה בדבר הוצאות של מגישי תביעות כאשר הנתבע מגויס והתובע אינו יודע על כך. סוכם כי עניין ההוצאות הוא עניין לשיקול דעתו של בית-המשפט והוא יקבע בכל מקרה לפי הנסיבות על מי, אם בכלל, יש להטיל את ההוצאות.

היו"ר מ. בן-פורת:

אנו עוברים לחוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב) (תיקון) תשל"ה—1974, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוץ והבטחון, חברי-הכנסת נבון.

יצחק נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר שר התח"ב בורה הציג את החוק הזה בקריאה ראשונה בכנסת הסתבר ביר את תולדות החקיקה בעניין זה ואת מורכבותו של החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב), תשל"ג—1973. השר עמד על החשיבות שבביטול הצורך להאריך את התקנות המצויות בתוספת השנייה של הנוסח המשולב — הארכת הנע-שית מדי פעם בפעם.

ועדת החוץ והבטחון בדקה את התקנות בתוספת הראשונה שמכוח התוספת השנייה יש להאריך מדי פעם. תוקף תקנות אלה חייב, מטעמים שבבטחון המדינה או שבקיום אספקה ושירותים חיוניים, להיות מוצמד ליום קיום מצב החירום במדינה. לפיכך החליטה הוועדה לראות באות בחיוב את ביטול התוספת השנייה לנוסח המשולב,

1. תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה *

1. דיון

היו"ר מ. בן-פורת :

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון בנושא: תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה. לדיון הוקצבו שלוש שעות. רשות הדיבור לחברת-הכנסת יגאל הורביץ שיפתח את הדיון, ואחריו — לחברת-הכנסת גדעון פת.

יגאל הורביץ (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, נושא זה הובא על-ידינו בפגרה לאחר שוועדת הכספים נדרשה לכסות 50 מיליון לירות נוספות על 40 מיליון לירות קודמות בהפסדי "ורד". ביקשנו אז ישיבה שלא מן המניין בפגרה, ויש לשבח את המערך על מידת רגישותו הרצינית בכך שהסכים לדיון במצב הנוכחי ולא ראה ב־50 מיליון לירות דמי-כיס שאפשר לעבור עליהם לסדר-היום ולזרוק את הנושא לסל.

ובכן, כיסוי הפסד בסך 50 מיליון הלירות. והנהוג הזה, כידוע, הוא חלק משיגרה של ניהול עסקים וניהול מפעלים שלומיאליים, ובכל זאת אספר את הסיפור של "ורד" כדי שתקבלו מושג מה זאת אומרת שיגרה, איך זה נעשה מקובל משישה אינו מודעזע כאשר עושים זאת כאן ובערד; ויש, תודה לאל, רשימה המראה ש־90 מיליון הלירות הם כמעט דמי-כיס בעסקים הגדולים שלנו.

הסיפור של "ורד" הוא לכאורה סיפור רגיל. קמה חברה שצריכה היתה לעסוק בענייני מים, בייעוץ לענייני מים, במחקר על מים, ופתאום נוצר בה תאבון והיא הגיעה למסקנה שאפשר לא להתחשב במה שכתוב בתקנון, במה שכתוב בתוכר, ואפשר לפרוץ, לפרוש כנפיים ולהמריא: מכיוון שאנחנו כל־כך טובים ויכולים ללמד את הכל, נפנה למבצעים שהם מעבר להישג־יד של חברות גדולות בעולם. כאשר חברות גדולות שה־תחפו בתחרות ולא הציעו את המחיר הזה, מי היה מוכן? — "מוישה גרויס" הישראלי: אני אלך לפרו. חברות סלילה יודעות לסלול כבישים במשך שנים — אבל מי מציע את ההצעה הזוהר ביותר, וביועצין שוו הזולה ביותר? — אנחנו. ובשנים גשומות, כשהסחף נורא, וסלילת כבישים היא עבודה איומה, הול־כים הנציגים שלנו — וכסף אינו בחזקת בעיה, זה הכסף של סבתא — ומתחרים עם חברות גדולות, אף שיועדים שאין רווח. לולא היו יודעים שאין רווח, מילא, עושים משגה, אין נגד זה ביטוח. אבל מה עושה חלמאי? — אומר: לא חשוב שלא יהיה רווח, אבל יהיה הישג מדי־ני. יידעו מה הישראלי הקטן יודע לעשות. נפגין בפרו ידע, נגדיל את המוניטין הישראלי בעולם במידה כזאת שכדאי אפילו לא להרוויח. ואם יש מיתון בארץ ויש צוות גדול של עובדים, ננצל אותם ובאותה הזדמנות נג־דיל את המוניטין הישראלי.

הגרוע מכל הוא לא ההפסד — מובן שההפסד גרוע מאוד — אבל העובדה שמנהל העניינים בטוח שאין לו בפני מי לתת דין־וחשבון, ובעצם, הבעלים — מה שנקרא מועצת המנהלים בחברה נורמאלית — הם "אנשי שלומנו" ואפשר להסתדר. רואה־החשבון אומר משהו

ובמקרה זה הוא כבר בסדר — גם זה לא תמיד — ובכן, מסתירים את התמונה מכל מי שאפשר, מעוותים את המאזן, מקטינים את החורבן בעשרות מיליוני לירות. רואה־החשבון אומר: 18.5 מיליון לירות. זה לא בא סתם כך. 18.5 מיליון לירות. מועצת המנהלים חייבת לדעת על כך בהקדם, אבל בדרך זה מוקטן, מוסווה.

יש אצלנו כמובן שיטות סיבוביות: עוד לא גמרנו את עניין "החברה לישראל", עוד צריך להסביר מי הו־רים כסף לנציגים הגרמנים, איפה היה טישטוש הע־בות, אבל אעשה מאמץ ולא אומר זאת. אגב, איך הסבו כסף ישראלי לחברה גרמנית בטישטוש עקבות? — פשוט, כי אני כל־יכול. יש לי המחנה הזה. וכאשר ר־צים — המחנה מרים את היד, ומה הבעיה? באמת, אני מודה ומשבח שהסכימו לדיון כזה כאן. לרוב זה היה עף אל הסל.

אני בא ואומר: כל־כך הריבה כסף הולך לאיבוד כיוון שעוסקים בכך אנשים שאינם יודעים לנהל ע־ס־קים.

יוסף תמיר (הליכוד) :

וגם אינם חוששים מעונש.

יגאל הורביץ (הליכוד) :

נכון, אינם חוששים מעונש, אינם חוששים מביקור־רת, לא רואים את עצמם חייבים למסור דין־וחשבון לבעלי המניות, לבעל הרכוש האמיתי, כי הכסף זורם מעצמו. מיהו בעל הרכוש האמיתי? מדינה של פאראזיטים, בקלות משיגים כסף, בקלות מבזבזים אותו, איש לא צריך להרוויח, איש לא צריך לתת דין־וחשבון. ואז, כאשר קורה כדבר הזה וכאשר מישוה מפסיד, מה קורה? לרוב מזדהים עם המפסיד. יש, כמוכן, ועד עובדים, יש "אנשי שלומנו", ועד הסניף, ועד הגוש — הם לצדו. הוא מאנשי שלומם, בסופו של דבר, הוא "ר" מפסיד. מה אתה רוצה? — הוא מפסיד, הוא לא אויב העם. אבל את כספו של העם הוא מפסיד. שלומיאל הוא אויב העם מבחינה זאת — הוא מפסיד כסף שלנו. אבל מכיוון שהראש המעוקם סבור שאם פלוני הרוויח מס־תמא אלמוני הפסיד ואם מישוה הרוויח מסתמא הסתיר משהו — לכן המרוויח ראוי לנגא.

מדינה כמו שלנו צריכה היתה לשאת על כפיים את המרוויח, לתת פרסים למרוויח ולהביע גינוי למפ־סיד. אנחנו חייבים 18.5 מיליארד דולר, איך נוכל להח־זיר אותם? אך האידיאולוגיה אצלנו היא כזאת שמז־דהים עם המפסיד ומגנים את המרוויח. כיוון שזה כך — נוצר כל זה.

מי הקים את "מקורות"? מי מכיר את דובדבני מגבעת־השלושה?

יוסף גולן (הרשימה הליברלית העצמאית) :
מענית.

— תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה (דיון) (הורביץ, גרשוני, נסים, בן-פורת, שובל, נבון, אוזון, לין) —

יגאל הורביץ (הליכוד):

נכון, מעינת. אלה שהקימו את "מקורות" הם אנשי נהלל, גבע, גייגר, באר-טוביה, בית-חנן ודגניה. הם הקימו את "מקורות" כדי שיהיו מים והקימו חברת-בת שתייעץ. איך השתבש הכל מדובדבני ועד "ר" מפסיד?

צבי גרשוני (המערך):

מה מצב המפעלים שאתה הקמת?

יגאל הורביץ (הליכוד):

אני הולך בכיוון הנכון. אני מציע לך לחשוב על כך מכיוון שהמפסיד הוא בעיני אויב העם, בעברית פשוטה.

צבי גרשוני (המערך):

מה היה ב"מרבק"?

יגאל הורביץ (הליכוד):

אראה לך את המאזן של "מרבק". היא מרוויחה. זה כואב לך? אני שמח — "מרבק" מרוויחה. הקמתי מפעל מצויין.

מושה נסים (הליכוד):

לא תצליח לעלות על פסים אישיים.

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, האם אתם רוצים לפתוח גם מאזנים במליאה?

יגאל הורביץ (הליכוד):

בחשבון רווח והפסד של יגאל הורביץ אני הולך אתכם לכל הכיוונים, לרבות חברי-הכנסת גרשוני וזיל-ברברג.

צבי גרשוני (המערך):

האם חברי-הכנסת קרמרמן תמיד מרוויח? מי שלא מרוויח הוא לא מוצלח?

יגאל הורביץ (הליכוד):

חברי-הכנסת גרשוני, תסביר זאת ליושבי-ראש ועדת הכספים, לחברי-הכנסת קרגמן, בוועדה.

זלמן שובל (הליכוד):

חברי-הכנסת גרשוני, אינך מבין את ההבדל בין כס-פי הפרט לבין כספי הציבור? תבין את ההבדל סוף כל סוף. אתם מפסידים את כספי העם.

צבי גרשוני (המערך):

אביר הנצחונות וההישגים — יגאל הורביץ.

יגאל הורביץ (הליכוד):

חברי-הכנסת שובל, הוא מבין טוב מאוד. חברי-הכנסת גרשוני — רצית, אגיד לך. אגיד לך כמה שהפסידו בערד. עכשיו שואלים מדוע לא חרג רואה-החשבון ב"חברה לישראל" מסמכותו ולא תחב את חטמו במקום שאולי לא צריך היה, כדי להיות ערני לגמרי ולהעיר תשומת-לבם של המנהלים. מי היה היו"ר עץ המשפטי של "ורד"? — שר המשפטים הנוכחי. לא הייתי רוצה לדבר באופן אישי. רבותי, הירגעו קצת. עוד נבדוק מי היה היועץ המשפטי של תשלובת ערד.

יצחק נבון (המערך):

מי?

יגאל הורביץ (הליכוד):

אם אתה רוצה אבדוק ואודיע לך. מותר להרוויח, חבל להפסיד, אבל כאשר מפסידים את כספי העם — רבותי, קצת בזהירות, זה לא כסף של האיש המפסיד. קצת ערנות — הוא חייב זאת לנו. הוא חייב להביא דין-וחשבון, אבל הוא מנסה להסתיר מפנינו. לא במקרה ועד העובדים לצדו. וכבר אינני מדבר על משרד החקלאות, אינני מדבר על אנשי המור שבים והקיבוצים. ועד העובדים לצדו כי הוא בסדר לגבי העובדים.

הקריטריון האחד הוא: האם הוא בסדר לגבי הכסף שלנו? אין קריטריון אחר. עד שלא תבינו זאת — נוסף לבקש נדבות.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לשר החקלאות.

(קריאה)

זכותו של שר לדבר בענייני משרדו מתי שיהפוך.

מושה נסים (הליכוד):

היושבי-ראש כבר הכריז: "רשות הדיבור לחברי-הכנסת יגאל הורביץ, ואחריו — לחברי-הכנסת גדעון פת". הנהוג והסדר התקין מחייבים שהכרזת היושב-ראש תקינים.

היו"ר מ. בן-פורת:

אתה צודק. תניח זאת לי. אני מבקש סליחתו של חברי-הכנסת גדעון פת.

רשות הדיבור לשר החקלאות.

שרי-החקלאות א. אוזון:

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אין בכוונתי להיכנס לשום ויכוח או לשום פולמוס.

מושה נסים (הליכוד):

למה? הלא זה הדיון.

זלמן שובל (הליכוד):

מפני שהוא בכלל לא צד לוויכוח. אינני מבין מדוע שר החקלאות בכלל צד לוויכוח.

שרי-החקלאות א. אוזון:

אני יודע שאתה פרנק, אבל מותר לדרוש קצת סבלנות.

אמנון לין (הליכוד):

כך לא מתבטא שר.

שרי-החקלאות א. אוזון:

גם אני פרנק — מה הבעיה?

אני רוצה להזכיר כאן איזה דבר, אולי משפט אחד. שמעתי משפט זה מפי חברי-הכנסת יגאל הורביץ. היתה תקופה שהוא כיהן כאחד המדריכים שלי ואני חייב להזכיר זאת כאן, כי הדברים רלבאנטיים לדיון הזה. כאשר חברי-הכנסת יגאל הורביץ בא להדרכה במושב העולים —

חוברת י"א, ישיבה קכ"ז

— תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה (דיון) (ארליך, אוזן, קורפו, בן-פורת, פת) —

שמחה ארליך (הליכוד):

השאלה היא אם הוא מדריך טוב או לא.

שר-החקלאות א. אוזן:

מצויין, אבל הוא הולך בכיוון הלא טוב. עובדה שאני פה מוכיח שהוא מדריך טוב, אבל הוא הולך בכיוון הלא טוב.

— באתי אליו ואמרתי: יגאל, אתה מטיף לנו ציונות, התיישבות, בניית הארץ, התיישבות בנגב, הכל יפה, מצויין; ראה מה שכותבים בעתונות על המבצע הזה, הוא אמר לי: אתה יודע, יש הבדל בין אלה שעושים לבין אלה שמדברים. אתה תעשה ותן להם לדבר. אחר-כך הוא הוסיף משפט ואמר לי: תדע לך, מי עושה, עושה שגיאות ומי שאינו עושה, אינו עושה שגיאות. אני מסכים לכל זאת, חברי-הכנסת יגאל הור-ביץ, ואני יכול גם להוסיף ולומר: קל יותר למתוח ביקורת מאשר לעשות.

לעצם העניין, יש לחלק את הנושא לשני חלקים: האחד — הכשלון העסקי של "ורד"; והשני — הסדר ההפסדים של "ורד" מבחינה כספית.

אשר לכשלון העסקי — ועדת הכספים של הכנסת דנה במאירי-1972 בנושא והעבירה אותו למבקר המדינה. מבקר המדינה פירסם ביום 26 באוקטובר 1972 דין וחשבון על "ורד". ועדת הכספים קיימה סדרת דיונים והוציאה מסקנות בתאריך 22 בינואר 1973. להלן עיקרי המסקנות: (1) ההתחייבויות שנטלה עליה "ורד" ב-1966/67 היו מעל ומעבר ליכולת הניהול והאירגון של החברה ומעל למשאביה בהון ובכוח-אדם. (2) הוועדה קבעה כי הכשלונות החמורים של "ורד" גבעו בעיקרם מהתרחבות ועודף יומה משקית לקבלת עבודות בתחומים שבהם לא הית התמחות מספקת. כן גבעו ההפסדים מהערכה בלתי-מציאותית ומוטעית בדבר היכולת לבצע את תכנית העבודות המסובכות בתנאים פיסיים קשים בכמה ארצות. (3) הוועדה רשמה לפניה כי ממצאי הביקורת של מבקר המדינה לא העלו כל מקרים של שחיתות או פגיעה בטוהר המידות.

חיים קורפו (הליכוד):

ומדוע הציע היועץ המשפטי לממשלה להשעות את היושב-ראש מתפקידו? בשל מעשים טובים?

שר-החקלאות א. אוזן:

אני מדבר עכשיו על ההפסדים של "ורד".

חיים קורפו (הליכוד):

מדוע אתה קורא על הפרשה הראשונה? תקרא על הפרשה השנייה.

שר-החקלאות א. אוזן:

בנושא כיסוי ההפסדים דנה ועדת השרים לענייני כלכלה ביום 1 במאי 1972 והוחלט לדון באופן סופי על כיסוי הפסדי "ורד", קרן וריבית, לאחר קבלת דין וחשבון מבקר המדינה על החברה. ב-24 במארס 1974 דנה ועדת השרים לענייני כלכלה והחליטה כלהלן: (1) לכסות את ההפסד של "ורד" ל-30.11.1972 בסך 12.8 מיליון דולר כלהלן: (א) סכום של 3.84 מיליון דולר, המהווה כ-30% מההפסד, יכוסה ישירות על-ידי המדינה ויירשם כמענק ישיר ל"ורד". (ב) סכום של 5.12 מיליון

דולר, המהווה כ-40% מסך ההפסד, יכוסה על-ידי 'מקורות'. המדינה תעמיד לרשות 'מקורות' את הסכום הנ"ל כהלוואה בצורת מלווה לא-צמוד, לפרעון ב-20 שנה, בריבית של 7%. בשבע השנים הראשונות — תשלומי ריבית. תשלומי הקרן יחולקו החל מהשנה השמינית. (ג) 30% נוספים מההפסד, בסך 3.84 מיליון דולר, יכוי על-ידי שלושת השותפים ב'מקורות': הממשלה, ה-סוכנות היהודית וחברת העובדים. מזה תשלם הממשלה את חלקה בסך 1.28 מיליון דולר. — —

חיים קורפו (הליכוד):

זה מכסה את האחוזים במניות?

שר-החקלאות א. אוזן:

בדיוק.

(2) לכסות מתקציב המדינה את הוצאות הריבית הגג בהוצאות הריבית של חברת "ורד" לשנת 1972/71. (3) לכסות מתקציב המדינה את הוצאות הריבית החל מ-1972/73 על חלק ההלוואות אשר לא הוכר כהפסד ל-31.3.1971.

(4) כל עודף תקבולים על תשלומים אשר ייווצר שלא בהתאם לתחזית 30.11.1972 יועבר לתקציב המדינה ויירשם כחזון מחברת "ורד".

לסיכום ניתן לומר:

(1) על-פי המסמך מיום 30 בנובמבר 1972 הגיע ההפסד כאמור ל-12.8 מיליון דולר, והריבית מהתאריך הקובע הגיעה כבר למיליוני דולרים נוספים, ועובדה זו נעוצה בעיקר בכך שאין פורעים התחייבויות. משום כך יש לחסל את ההתחייבויות של החברה, שבשלב זה צוברת ריבית בלבד מחוסר הסדר.

(2) חלק ניכר, ואולי הגדול ביותר, מהפסד "ורד" נגרם בעטיים של בירורים ממושכים ביחס לגורלה של החלו עוד בראשית 1970. יש לזכור שלחברה היה הון חוזר שהסתכם ב-700,000 דולר לערך במחזור שנתי של 25 מיליון דולר. הון עצמי מתאים להיקף הפעולות היה עשוי למנוע את המושבר.

(3) עיקר הטיפול לאחר העברת הבעלות של "ורד" מן הממשלה התרכז בידי "מקורות" וזו פעלה למימוש התביעות ממזמיני העבודות בחוץ-לארץ. החברה הצליחה לממש חובות ביחס לחלק מן החוזים ולפי ההערכות המוקדמות. עדיין נמשכים המאמצים לגביית חובות ב-כמה מדינות.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פת, ואחריו לחברי-הכנסת קרגמן.

גנרן פת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דיון היום על חב' רת "ורד" יש בו משום ניתוח שלאחר המוות. הניתוח וכל הנלווה לו לא יועילו במאומה למת עצמו. המת הוא מת — סוף פסוק. החשיבות שבניתוח לאחר המוות טמונה באפשרות שכתוצאה מהניתוח וממה שיילמד ממנו נוכל אולי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד ונלמד לקח שידריך אותנו — את המשק הישראלי ואת הכנסת — כיצד להימנע בעתיד מהתפתחויות שליליות, כפי שהיו בחברת "ורד", ואולי, אם אכן נהיה נכונים, כיצד בכלל

ומה שגרוע ביותר — חסרי כל כושר ביצוע וכושר הערכה למה שניתן ולמה שלא ניתן לביצוע.

אדוני היושב-ראש, בכל פעם שנמתחה ביקורת על "ורד" ומנהליה היו הפאטרונים של "ורד", של "מקור-רות" ושל השיטה הפסולה שעדיין קיימת אצלנו מחוזי-רים בבליסטראות של הטפת מוסר. ראשית הסבירו כי נאלצו לקבל עבודות לא רק בתחום המפוקפק של הידע שכביכול היה להם בנושא המים, משום שהיה מיתון בארץ והם דאגו לסידורי עבודה למאות מהנדסים ועובדי דים אחרים שלא מצאו לעצמם פרנסה בישראל ושהיה חשש שיירדו מן הארץ. דו"ח מבקר המדינה מוכיח כמה אי-אמת וצביעות יש בטענה זו. לפי ממצאי מבקר המדינה היו בשנת 1965, שבה החל כבר המיתון לתת את אותותיו, בסך הכל 11 מהנדסים, 14 עובדים מינה-ליים ו-54 טכנאים בשירות "ורד" בחוף-לארץ. בשנת 1966 היו 20 מהנדסים, 18 עובדים מינהליים ו-83 טכ-נאים. בשנת 1964 היו המספרים דומים. היכן היו איפוא מאות העובדים, בעלי המקצועות החפשיים, שחב-רת "ורד" הצילה מירידה כביכול על-ידי קבלת עבודות בחוף-לארץ והעסקתם בחוף-לארץ?

תשובה שנייה שהיו משיבים למבקרים היתה שמש-רד החוף ביקש — והיו כאלה שאמרו: הכריח — את "ורד" לקבל על עצמה עבודות במדינות מסוימות, ב-עיקר באפריקה ובחלקם בדרום-אמריקה. גם תשובה זו הופרכה לאחר שהתברר, לפי עדות שר החקלאות דאז, איש דובר אמת אשר מילא את תפקידו בממשלה בנא-מנות ובחגיגות מרובה, כי אין שחר לתשובה זו וכי תשובה זו הועלתה לצורך הטחת האשמה על גורם אחר, יהיה זה מי שיהיה.

אדוני היושב-ראש, מי שקרא בעיון את דו"ח מבקר המדינה על "ורד" בשלמותו — קרא מסמך מבין, מצ-ער, מדאיג ומעורר מחשבות נוגות ביותר. לא היתה פעילות סדירה של המוסדות המנהלים, לא היה אירגון יעיל ואפילו מינימאלי של החברה; לא היתה כל הת-עמקות ולימוד הבעיות בקבלת עבודות. כן לא היתה התארגנות לעבודה, לא היה פיקוח הנדסי-מקצועי, או אירגון וניהול תקין של כוח העבודה. אך המכאיב מכל: לא היתה בחברה זו, שהיא חברה ממשלתית, חברה לאומית, כל אמת-מידה של מוסר ושל הגינות מסחרית ועסקית אשר תוסיף כבוד לבעלי החברה, למדינת יש-ראל ולאזרחי מדינת ישראל.

חברת "ורד" זכתה בעבודות מסוימות לא בגין כי-שוריה, לא בגין יכלתה לבצע עבודות גדולות, ולא בגין הנסיון הרב שכביכול רכשה בתחומים שונים של פעולתה. היא זכתה בעבודות מסוימות, ולצערנו — גדולות, בגין עמלות ששילמה לכל מיני גורמים מפוק-פקים, עמלות שכפי שכבר ציינתי, כל בר בי רב יודע כי אינן אלא תשלומי שוחד, שהמשלם אותם חוטא במידה לא פחותה מאותו גורם המקבל אותם. כשליש מגרענות "ורד", שהממשלה כיסתה מכספי משלם ה-מסים, הם בגין תשלומי העמלות הללו. מה היינו אנו אומרים, או כיצד היינו אנו מתייחסים לגורם ממלכתי זר, או לסוכן מוצרים אילו היה בא לארצנו לעסוק במסחר, בבניין או בפיתוח על אותו בסיס? האם היה איש מאתנו כאן מסכים שתחברה ציבורית או פרטית תור-כל לתבוע לעצמה הנחה ממסים בגין תשלומי עמלות ושוחד לגורמים נסתרים, והאם ציפה מישהו שהיה קרוב

לא להיכנס להרפתקאות מזיקות והרסניות כפי שנעשו בחברת "ורד" וכן במספר לא קטן של חברות ממשל-תיות וציבוריות שהלכו בדרכה של "ורד" בשנים האחר-רונות.

ואכן, אדוני היושב ראש, למסקנה דומה הגיע מבקר המדינה באמרו: "הלך הכי גדול שצריך ללמוד אותו מעניין 'ורד' הוא שרעיון טוב כשלעצמו הוא דרוש, אבל אינו מספיק. במקרה של 'ורד' היה הרעיון: הגה יש מיתון, רוצים למנוע ירידה של מהנדסים, יעשו יצוא של כושר ביצוע ישראלי, של מומחים ישראליים, רעיונות נכונים מיסודם. אבל רעיון נכון ששובה את הלבבות, חובה לבדוק היטב. ואני אומר בגלוי: החובה לבדוק אותו איננה רק חובה של המנהלים אלא גם של הממונים על המנהלים."

אני חושש מאוד, אדוני היושב-ראש, שאילו עמדו לביקורת מבקר המדינה אותם אנשים, שהמבקר קורא להם "הממונים על המנהלים", היה דיון-וחשבון המבקר קשה אף הרבה יותר מהדיון-וחשבון שהכין מבקר המ-דינה על "ורד", לכל אורך חייה, שבאופן יחסי היו קצ-רים ביותר, ולצערנו, מויקים ביותר.

אדוני היושב-ראש, "ורד" גרשמה כחברה ציבורית בע"מ ב-28 לאוגוסט 1958. בסעיף 2 (א) לתזכיר ההת-אגדות נאמר: "המטרות שלשמן נוסדה החברה הן: לעסוק בכל חלקי תבל בכל עסק הקשור או כרוך בחי-פוש, בפיתוח ובניצול של מקורות המים למיניהם, ובכ-לל זה תיכנון, אירגון וביצוע של קידוחי מים, מפעלי מים, מפעלי השקיה ומפעלי ייבוש, ניקוז וביוב; וכן לעסוק בכל חלק מחלקי תבל בייעוץ ובהדרכה בכל שטח הקשור או הכרוך בחיפוש ובפיתוח ובניצול של מקו-רות מים למיניהם."

משנת 1958 ועד שנת 1965 עסקה "ורד" בעיסוקים הכרוכים במטרות שלשמן הוקמה. היו כאלו שסברו שבתחום המטרות הללו עמדו לה לחברה מומחיות ונס-יון שנרכשו בעבודות בארץ, על-ידי ועל-ידי "מקור-רות". ייתכן שעמד לה הידע הטכני, אולם הידע העסקי בוודאי שחסר לה. באותן שבע שנים ביצעה חברת ורד עבודות ב-120 מיליון דולר. הרווח בעבודות אלו הס-תכם ב-1.3 מיליון דולר, הווה אומר: כ-1% בלבד.

אדוני היושב-ראש, מי שמנהל עסקים בעלי רקע ממלכתי על בסיס של 1% רווח ומנסה להציגם כעסקים חיוביים וטובים, הוא אדם חסר אחריות וחסר כל רג-יות ציבורית ולאומית. ואכן, מי שקורא את דיון-וחש-בון מבקר המדינה, מי שמעמ את הדיונים בנושא עצוב זה בוועדות הכנסת, איננו יכול שלא לקבוע כי את חברה "ורד" ניהל גוף קולקטיבי של אנשים חסרי כל אחריות ציבורית, ואני מרשה לעצמי להוסיף ולומר: א-נשים הלוקים גם בכל מה שקרוי מצפון לאומי וממ-לכתי. אנשים אלו מכרו את שמה הטוב של מדינת יש-ראל במחירי דמפינג, ובדרך הניהול של עסקי החברה. במקום לשוות למדינת ישראל תדמית של מדינה עוררת בחוף-לארץ ולהפיק מקשרי המסחר שנוצרו בין אותן מדינות לבין מדינת ישראל תוצאות פוליטיות חיוביות, הצליחו מנהלי "ורד" ואלו שהיו ממונים עליהם לעשות את המקסימום כדי להזיק לקשרי הידידות האפשריים ולהציגנו כפושטי עור, משלמי עמלות, שגם באותן מ-דינות יודעים שבסלנג המסחרי קוראים לכך שוחד;

אדוני השר, צר לי שהוטעית. אין זה כך כלל ועיקר. חברה זו עוסקת כיום במיגון רחב של עבודות, בכביש, בדיוור, בביצורים, בהנחת קווי טלפון ובבניית שדות-תעופה. האם התמחתה חברה "בינוי-ופיתוח" בכל אלה? מדוע אתה מתיר לחברת-בת שנייה של מקורות לעשות אותם המשגים שעשתה חברה "ורד"? והרי ידוע לך כי חברת "ורד" נכנסה לבז' — תרתי משמע, בישראל, בפרו, בניקרגואה ובאיראן מהרגע שהחלה לפעול בתחומים שבהם לא היו לה לא הידע, לא האירגון ולא הכושר לפעול.

אחות קטנה זו של "ורד" — "מה נעשה בה ביום שידובר בה", ביום שיתגלה פתאום, כפי שקרה בחברת "ורד", שנצטברו גרעונות עצומים, בחלקם בענף ציוד מכאני כבד של החברה? כבר היום יש גרעונות גדולים שלא אתה, שר החקלאות, לא רשות החברות הממלכתיות ולא הכנסת יודעים את ממדיהם.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים: מפולת אחר מפולת, בזיון לאחר בזיון, שערוריה רודפת שערוריה. והממשלה שלנו — כמנהגה נוהגת. וכמובן, נשאלת השאלה הפרואית, הפשוטה: עד היכן?

הגיע הזמן שהממשלה תשנה את כיוון מהשבתה הן לגבי קיומן של חברות ממשלתיות הן לגבי הקמת חברות חדשות והן לגבי האפשרויות לחיסולן של חברות, על-ידי מכירתן או פירוקן.

בחוק החברות הממשלתיות, הנדון בימים אלה בוועדת הכספים של הכנסת, נעשה מאמץ משותף לשיפור המצב. אולם החוק היבש, מבלי שתהיה לו אימפלמנטציה ותרגום-אמת במציאות, לא יהיה שווה את הנזק שעליו הוא מודפס.

חברת "ורד", אדוני היושב-ראש, לאחר מה שקרה בה ובקשורים בפעולותיה השונות בארץ ובחוץ-לארץ, חייבת להדליק את האור האדום בתמורור הריצה המטרופוליטאנית גראנדיזוויים ולהעמסת נטל ביצועי שאין מ' אחוריו עורף של ידע וכושר, והוא שגרם לכך שמאות מיליוני לירות מקסי משלם המסים ירדו לטמיון.

הדיון הנוכחי כאן היום, כאמור, כבר לא יועיל לחברת "ורד", אך נקווה כי הלקח שנלמד או שכבר למדנו יהיה נר לרגלנו בעתיד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ישראל קרגמן, ואחריו לחברת-הכנסת אברהם מלמד.

ישראל קרגמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקשבתי רב קשב לדבריו של חברת-הכנסת פת. הדברים שאמרת עכשיו, חברת-הכנסת פת, נאמרו לפני שלוש שנים, לפני שתי שנים, כאן מעל הבמה הזאת, על-ידי חברי כנסת מסויים. עת הליכוד וגם מסייעת המערך, היתה הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת תמיר, של חבר הכנסת בדר, והיה כאן דיון. מדוע צריך אחרי שלוש שנים לדון בנושא שאתה בעצמך אמרת שהוא מת? אפשר לעסוק כאן בארכיאולוגיה?

אינני רוצה לומר שלא אמרת דברים כנים. אנחנו מכירים זה את זה. גם אלה שדיברו לפנינו, לפני שלוש שנים, גם הם דיברו דברים קשים. גם אנחנו, אנשי הי-

לענייני "ורד" כי באותן מדינות שכך נהגה החברה, יהיו התוצאות שונות מאלו שנעשו מציאות מרה חודש שים מספר לאחר ביצוע העבודה?

מי שמע, אדוני היושב-ראש, שמדינה ריבונית, מדינה שרק אתמול-שלשום ציפתה ושאפה — ורבים מאתנו עדיין אוהזים בכך — להיות אור לגויים, תלך בדרכים כה גלויות, כה עלובות וכה מעליבות?

גם אילו היה ניתן להרוויח כמה עשרות מיליוני דולרים, אני פוסל דרך זו תכלית הפסילה — על אחת כמה וכמה מאחר שהתוצאות היו כפי שהיו.

בתחום זה, אדוני היושב-ראש, אנו חייבים בראש ובראשונה ללמוד לקח, לומר לעצמנו ולהורות את כל אלו הפועלים בשמנו שאסור שאי-פעם יישנה עניין כזה, שאי-פעם ישמש גורם לפעילות של חברה ישראלית בארץ או בחוץ-לארץ.

והי בוש לא רק לאלה, שהיו מעורבים בעניינים האפלים הללו במישרין; זוהי בוש גם לממונים, גם לממשלה. שהיתה מודעת מראש לחלק מתשלומים אלו, וגם לכנסת, אף שהכנסת ברובה לא ידעה דבר וחצי דבר על המעשים הללו.

שולמית אלוגי (תנועה לזכויות האזרח):

איך ייתכן שוועדת הכספים לא ידעה?

גדעון פת (הליכוד):

איך יכלה ועדת הכספים לדעת? בדרך כלל, מי שמקבל שוחד ומי שנותן שוחד עושה זאת בצנעה ובסתר.

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה להתייחס בשלב זה לפרכת יושב-ראש מועצת המנהלים של "ורד" ומנכ"ל "מקורות". העניין נמצא בטיפול משפטי ונחכה בסביבת לנות לראות כיצד יפול דבר. אבל אינני יכול שלא להביע תמיכה על הרכב מועצת המנהלים, של חברת-האם "מקורות" ושל חברת "ורד". לא מצאתי בהן אנשי עסקים בעלי נסיון עסקי. רובם נציגי מפלגות או אי-גוני התיישבות מפלגתיים, וחלקם הלא קטן הם פקידים החברות עצמן.

איזה עירבוב רשויות? איזה חוסר כל תקן ענייני וביקורתי סביר? איך ניתמם לחשוב שהתוצאות יכלו להיות לא כפי שהיו? והרי זכורה לחברי הבית גישתה הבלתי-ציבורית של מועצת המנהלים של "מקורות", של למרות חוות-הדעת היועץ המשפטי לממשלה העזה שלא לפעול בעניין מנכ"ל "מקורות", כפי שהדבר התחייב מהמצב שנוצר.

יש לה לחברת "ורד" אחות קטנה, היא עדיין חברת-בת של "מקורות", שמה "בינוי ופיתוח", וגם שם העניינים לגמרי לא בסדר. לא שר החקלאות ולא הגורמים החייבים לפעול בעניינים שכלול מודעים לחומרת המצב בחברה זו ולמה שעלול להתפתח בה בזמן הקרוב.

בשאלתה ששיגרתי לשר החקלאות ביולי שנה זו ונענית עליה רק אתמול שאלתי את השר במה עוסקת חברה "בינוי ופיתוח", תשובתו היתה: "חברת 'בינוי ופיתוח' עוסקת במכלול העבודות האזרחיות לפיתוח משק המים ואף משתתפת במכרזים לעבודות קבלניות שב-תחום מומחיותה".

גישה את חוסר הסדר המינהלי והעסקי התקין שאין לשאת אותו בשום חברה, ובייחוד בחברה ציבורית שבה המימון גיוון ממקורות ממשלתיים ציבוריים; חוסר די-ווח תקין של המינהל בתקופה מסוימת על מהלך הביצוע של העבודות, על סיכויי הרווחיות של פרויקטים ועל ממדי ההפסדים האמיתיים, דבר שמנע מהחברה לקבל החלטות שקולות ומבוססות. ועוד ועוד ועוד.

וכבר ציטט שר החקלאות את מרבית הסעיפים, ולא אחזור על כך. אבל מה הלך מן העניין הזה?

זה עניין של חקיקה, ובכן, תבענו זירוז החקיקה, והיא עכשיו בידנינו, ואנחנו דנים בכך. ציין זאת חבר הכנסת פת, אנחנו דנים בחוק החברות הממשלתיות שנועד להסדיר את המינהל התקין בחברות ממשלתיות, את הביקורת הפנימית, את תפקידיו של המנהל, הכפיה פות לדיקטטוריון, אחריותו של השר. הדיווח לשר, הדי-ווח לדיקטטוריון. וכן העניין של רואה-חשבון, למי הוא צריך להיות כפוף, מי יקבע לו משכורת, למי הוא חייב לדווח. שם מדובר גם על כך שלא יהיה אדם נציג הממשלה בדיקטטוריונים אחדים אלא רק בדיקטטוריון אחד או שניים לכל היותר ולא בעשרה או עשרים בדיקטטוריונים כפי שהיה. ונוסף לכך מדובר שם על עניין מבקר פנימי, מי ימנה אותו, למי יהיה כפוף, שלא יהיה כפוף למנהל אשר יורה לו מה לעשות. גם על אופן השימוש בכספים, מה מותר ומה אסור. ולא אביא כאן את כל הדברים שאנחנו במשותף רוצים לקבוע, סייגים בחוק חברות ממשלתיות.

אין אני רוצה לומר שהחוק בדרך כלל פותר את כל הבעיות. בנוסף לחוק צריכה להיות הגינות, צריכה להיות בחירה נכונה למילוי תפקידים מסוימים, גם בדיקטטוריון, גם בהיבט הכישורים. ואני מקווה שבאמצעות החוק שנביא לכנסת אחרי הדיון, אחרי שהוא יתקן — ואין לי ספק שתהיה לנו הזכות לתבוע שינוי סעיפי החוק — תהיה לנו עין פקוחה על פעולות החברות הממשלתיות. אני חושב שחוק החברות הממשל-תיות ישיפע גם על חברות לא-ממשלתיות. קבענו והי-גענו לסיכום מה היא חברה ממשלתית, מה היא יכולה לעשות ומה אסור לה לעשות. כי מה היה עד כה, אם אני מדבר על עניין חברת "ורד"? — הם היו מומחים גדולים לענייני מים, אבל הם עסקו בדברים אחרים — בשיכון, בגשרים, דברים שלא ידעו ולא היו להם האמ-צים לכך. האסטיגמאציה הזאת, אין אני רוצה לומר לצרכים אישיים, האסטיגמאציה הזאת, הראייה הלא-נכונה מה מותר ומה אסור למשק, האסטיגמאציה הזאת להתרחב על תחומים רבים, אף שלא היו לה ידע וכספים לכך — זאת מוכרחים למנוע.

בסיום דברי אני רוצה לומר: תנו יד לאישור כיסוי הגרעונות, עם כל הכאב בלב. עיכבנו זאת עד כה מכיוון שיש דיון ואי-אפשר לאשר כשיש בכנסת דיון, זה לא ניתן. התייעצתי בעניין זה עם חברי.

גרעון פת (הליכוד):

למה לא הקדימו את הדיון?

ישראל קרגמן (המערך):
אני לא אחראי לזה.

מערך, ואני כיושב-ראש ועדת הכספים, דיברנו בנושא זה בלב כבד. אינני יודע מדוע אחרי דיונים שהיו ב-20 בדצמבר 1971 וב-23 במאי 1972 צריך היה להעלות שוב את הנושא הזה על "ורד". אני מניח שיש נושאים אחרים, חשובים מאוד.

לא אתיחס לדבריו של חבר-הכנסת יגאל הור-ביץ, שאצלו כנראה כל הנושאים מתבשלים כתבשיל אחד, בכללם גם עניין "החברה לישראל". הרי אנחנו מדברים על "ורד". אבל כאן אני רוצה להעיר לך, חבר-הכנסת פת, שעקב ההצעה לסדר-היום שהוגשה כאן לפני חודשים אחדים עוכבה החלטת ועדת הכספים על כיסוי הגרעון בסך 50 מיליון לירות שצריך לשלם אותו. מוכרחים לשלם אותו; אי-אפשר לא לשלם אותו. אפשר להטיל את זה שר האוצר שישלם זאת מכיסו? או משהו אחר? — צריך לשלם. והעובדה שלא שילמנו ולא יכולנו בוועדת הכספים להחליט על כך גובעת מכך שמכיוון שיש דיון במליאה אי-אפשר שוועדת הכספים תחליט. היא לא החליטה, וזה עולה 15 עד 20 מיליון לירות לאוצר, למדינה, בשל הפיחות — כי זה בדולרים — והריבית שהצטברה. אני חושב שא-חרי הדיון הזה, הנושא הראשון שצריך לדון עליו ול-החליט בו בוועדת הכספים הוא כיסוי הגרעון. כי זה מצטבר, זה גדל והולך, זה דבר ראשון.

דבר שני: הגעתי למסקנה, אולי מסקנה משותפת, שמפעל כלשהו, גם "מקורות", אם למדינה יש בו רוב מניות או רוב ההון, צריך להיות לה רוב בשליטה. פירוש הדבר שהדיקטטוריון, המנהלים והשליטה צרי-כים להיות בהתאם להון שהושקע במפעל, בידי אלה שהשקיעו את הכסף. פירוש הדבר במקרה של "מקו-רות", שלמדינה יש בה כ-93% מההון, צריכה להיות לבא-כוח המדינה גם השליטה.

דבר שלישי: בעניין "ורד". עניין זה זיעזע את כולנו, ומה שקרה שם לא נבע מפגיעה בטוהר המידות — על כל פנים בתקופה שבה דיברנו — אלא מרשלנות מניהול רע.

חיים קורפו (הליכוד):

במסקנות שלך כתוב ההיפך.

הו"ר מ. בן-פורת:

מה זה "שליך"? אין מסקנות של היושב-ראש. אלו מסקנות של הוועדה.

ישראל קרגמן (המערך):

אלו לא מסקנות שלי. אלו מסקנות של הוועדה שהונחו על שולחן הכנסת אחרי דיונים ביוזמת הווע-דה שדנה במספר ישיבות ופנתה למבקר המדינה, ומב-קר המדינה הוציא מסקנות, והיו דיונים גם עם מבקר המדינה. ובכן, במסקנות נאמר: "הוועדה מתייחסת בחומרה רבה ומצביעה במלוא ההדגשה על כך שבמר-בית שנות קיומה פעלה 'ורד' ללא נוהלים בדבר דרכי פעולה, הגדרת סמכויות ותפקידים, וללא ביקורת פני-מית. החברה לא הכינה תקציב רב-שנתי לפעולותיה, אם כי רוב העבודות הקיפו כמה שנים. היא לא קבעה מת-כונת לדיווח מהסניפים על התקדמות הביצוע, והדיווח שהיה קיים היה בלתי-שיטתי ולקוי בחסר. לא הונהג דיווח עלויות על הפרוייקטים."

רבותי, עוד פסקה אחת: "הוועדה חוזרת ומד-

של חברת "מקורות" וחברת "ורד" וחמישה אחרים — עובדי מדינה ממשרדים שונים. פירושו של דבר הוא שמועצת המנהלים, הגוף שצריך לפקח על פעולות החברה, שחבריו חייבים אחריות אישית לפעילות החברה, היה מורכב לפחות במחציתו מפקידים שהיו כפופים למנכ"ל "ורד" או ליושב-ראש מועצת המנהלים שלה בתוקף היותו מנהל "מקורות". אנשי ציבור, שאינם מקבלים את משכורתם מקופת המדינה או חברותיה, לא ישבו כלל במועצת המנהלים של "ורד". אם נשים לבנו כי גם חברי מועצת המנהלים של חברת-האם "מקורות", כך מתברר, לא הצטיינו בעריגות-יתר, יתברר לנו כי מתוך פרט אחד בדו"ח המבקר מסתבר חלק נכבד ביותר מן החשובה לשאלה מי אשם באשון "ורד".

כאן עלי להעיר הערה בעניין אחריות הדירקטורים. בימים אלה אנו עוסקים בפרשיות מסוימות. אם אנו לוקחים כדוגמה את "החברה לישראל", הרי גם בציבור מודגשת רק אחריות המנהל הכללי, ובצדק; קודם כל המנהל הכללי הוא האחראי. אבל, רבותי, היכן הדירקטורים? בדירקטוריון של "החברה לישראל", למשל, יש בו גדולי הבנקאים בעולם היהודי, אנשי כספים מעולים. מה פתאום נהפכו לתניקות דבית רבן, ובקושי התמצאו במאזנים, לא ידעו לקרוא, לא ידעו להבחין בין בנק לבין מוסד פיננסי וכ"ו? היכן האחריות? הרי בזמן שהלכו לגייס כספים השתמשו בשמות המפוסצים של הדירקטורים האלה כדי להוכיח שהמשקיע שם את כספו לא על קרן הצבי אלא בחברה מכובדת שגדולי הבנקאות יושבים בה. אנו מתעלמים מאחריות הדירקטורים. במקרה דנן אין אפילו באים בטענות נגד הדירקטורים.

מצב זה, אדוני היושב-ראש, אופייני למצב הכללי השרר במועצות מנהלים של הרבה חברות ציבוריות וממשלתיות בישראל. חלק גדול ממועצות המנהלים מורכבות מעובדי ציבור ומעובדי מדינה ומפקידים של חברת-ההבת וחברת-האם. זהו מחלל אחד. ואם בתחום כזה ובהיקף כזה אין פיקוח מתאים מטעם ההנהלה, הרי בתחום שני — תחום ראיית-החשבונות — המצב לא היה יותר שפיר, וזאת אנו רואים גם היום, ולא דווקא ב"חברה לישראל".

מערכת ראיית-החשבונות בחברות הממשלתיות עור-לה למשק המדינה כ-400 מיליון לירות בשנה. זהו סכום נכבד, ואחרי הוצאת ענק כזו מותר בהחלט לציבור לד-רוש שרואי-החשבון ימלאו את תפקידם כראוי ושהמאזנים שהם חתומים עליהם יהיו מדויקים. הציבור מצפה מרואי-החשבון שהביקורת תהיה כראוי, שיבדקו את הפעולות הסדירות של החברה, ושהדיוק מטאפיזה תהיה נכון. זהו אנו רוצים שיעמדו בעוד זמן על איסורים בחברת רה ייעמדו בפני נגד המנהלים ונגד המנהל הכללי. אור-לם, לצערנו, המציאות לגמרי. חלק גדול ממה שה-ציבור מצפה מרואי-החשבון איננו מתמלא, ובחלקו הגדול — בגלל לאקונה בחוק. במצב זה רואה את עצמי רואה החשבון, ובצדק, מחוייב לעשות את רצונו של המנהל הכללי. הוא רואה בחברה קודם כל לקוח, ועל לקוח צריכים לשמור, והלקוח לפעמים גם צודק בעיני רואי-החשבון. זו הבעיה.

לפני זמן-מה התפרסם בעתונות סקר שנערך בקרב מאתיים חברות ממשלתיות ומטרתו הייתה לבדוק את שירותי רואי-החשבון. התברר מסקר זה ששביעות-הרצון נמוכה למדי. באותה הזדמנות שאנו עוסקים בחוק החבר-

אבל לא ייתכן שוועדת הכספים תסכם דברים שהם בדיון בכנסת. חבל על כל לירה וחבל על כל דולר.

אני רוצה שבמשותף נזרו את תהליך החקיקה בועדת הכספים, החקיקה בדבר חברות ממשלתיות, להביא אותה לאישור, לשמור ולפקח שהחוק יבוצע במלואו. אין לי ספק שהדבר הזה יתרום תרומה חשובה להבראת המצב.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אברהם מלמד, ואחרי-החברת-הכנסת אהרן אפרת.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השערוריה של פעולות חברת "ורד" בארצות חוץ אינה חדשה, ממדיה ונסיבותיה נתגלו עם ממצאי הביקורת של מבקר המדינה, וכבר נאמר שיש לשערוריה זו אספקטים מדיניים וציבוריים ממדרגה ראשונה. אין כל ספק, והדבר לא היה שנוי במחלוקת, שענייני החברה נוהלו בצורה כושלת גם בחתימת חוזים שרווחיותם היתה מלכתחילה מוטלת בספק, גם באמצעים שהופעלו להשגת החוזים ה-כושלים והמכשילים, גם בהעדר פיקוח יעיל מטעם המוסדות הציבוריים והממלכתיים, שהם שותפים בחברת "ורד", וחלק מהעסקאות האומללות נעשו בידיעתם ואף בהסכמתם. מקצת מן המחדלים הם כדלקמן: 1. לא נקבעו ככתב נוהלים וקריטריונים לדרגי פעולתה. 2. עד סוף שנת 1969 לא גיבשה החברה, לשם ביסוס החלטותיה על קבלת עבודות בחוץ-לארץ, קריטריונים לגישה למכרים, נוהלים להכנת הצעות, חישובים ותכנונים של כוח אדם וציוד. 3. "ורד" נכנסה לביצוע הפרויקטים בלא שקדמו לכך הכנות לפעולות אירגון מתאימות ומספיקות. 4. הדיונים באורגנים של החברה, שקוימו במהלך הביצוע של עבודות שונות בחוץ-לארץ, ניהו לרוב ממייד כללי וסתמי שברוב המקרים אף לא הוגש ככתב.

בקיצור, יש להגיד שחברת "ורד" היתה דוגמה לגי-הול רשלני של חברה ציבורית, דוגמה בולטת ואופיינית לשיטות פעולה של ביצועים, לחתירה חסרת מעצורים להישגים כביכול, להתעלמות משיקולים מוסריים, וב-עקבות כל אלה קיבלה החלטות לא נכונות וגישה מוט-עית, כגון קבלת עבודות בתנאים חדשים לגמרי ללא כל נסיון קודם וללא בסיס כספי; ולבסוף — הנסיון לטשטש את התוצאות, דהיינו ההפסדים הגדולים, ולא לגלותם ברבים.

אדוני היושב-ראש, פרשה זו לא על עצמה יצאה ללמד אלא על כלל החברות הממשלתיות-ציבוריות. כי השאלה הנובעת מפרשה זו היא יעילות ניהולן של חברות ממשלתיות. אין כל סיבה שחברה ממשלתית לא תנוהל בצורה יעילה, אם תהיה לה הנהלה ראויה לשמה ואם יהיה לה דירקטוריון המורכב מחברים בעלי הבנה מקצועית וחוש אחריות; אם יתנו לה לפעול רק באמ-צעות האורגנים שלה בלא התערבות חיצונית בענייניה, ואם בצד אי-ההתערבות היומיומית יוסקו כל המסקנות במלוא החומרה, נגד הנכשלים בניהול, בתנאים כאלה תוכלנה החברות לפעול כראוי. ב"ורד", כמו בהרבה חברות אחרות, לא קוימו, לצערנו, התנאים הנ"ל.

מדו"ח המבקר מתברר כי המועצה היתה מורכבת מעשרה דירקטורים, חמישה מהם היו עובדים בכירים

הסכמים. זו הדרך להכריח אותם לשנות הסכמים. אם לא — לא יהיו בעלי דעה, וכך נדע בעתיד ממי לדרוש ולתבוע.

ובכן, אין מנוס אלא לשלם את ההפסדים, אבל עלי-נו ללמוד את הלקח מכך כדי שלא נחזור שוב ושוב על אותן שגיאות. ואז נדע לפחות ש"דמי הלימוד" ששילמנו פה לא הלכו לאיבוד.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אהרן אפרת, ואחריו לחבר-הכנסת חיים קורפו.

אהרן אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, היזמה לדיון הזה באה מחבר-הכנסת הורביץ. אני לא הייתי חבר הכנסת הקודמת, וחוקה על חבר-הכנסת יגאל הורביץ שהוא השתתף באופן פעיל ביותר בדיונים שכבר התקיימו בנושא זה לא פעם. ובאמת מי שהקשיב לדבריו היום ומי שקורא את דבריו מ"ב בספטמבר שנה זו, קשה לו להבין על שום מה העלו עתה מחדש את הפרשה העגומה הזאת. אין זאת כי יש משהו מן הנעים בהתרפקות על "חטאי נעורים".

חיים קורפו (הליכוד):

הממשלה יכולה להציע להסיר את ההצעה מסדר-היום. בהתאם להצעת הממשלה מתקיים הדיון הזה היום.

היו"ר פ. שינמן:

לא, הוא מתקיים ביזמתו של חבר-הכנסת הורביץ שהביא הצעה לסדר-היום בעניין זה. הממשלה הסכימה שיהיה דיון, אבל אני מדבר על היזמה.

אהרן אפרת (המערך):

רבותי, את החובות צריך לשלם. גם האופוזיציה אינה יכולה להגיד שהמדינה יכולה להכריז על אי-תש"לום חובותיה. הממשלה היא השותף הגדול גם בחטאי "ורד", וללא ספק גם בבעלות ובהפסדי החברה. כל השתיה בתשלום החוב עולה לנו בריבית ובהפרשי הצ"דה בסכומי עתק, ואין זה בכלל מכובד למדינה.

ואשר לפרשיות עגומות, הרי לא חסרות לנו פרשיות חדשות גם בזמן האחרון, פרשיות שנתנו לכולנו אפי-שרות. לחזור ולתבוע את כל מה שאנחנו תובעים כאן היום: יותר ביקורת עצמית, יותר פיקוח על מנהלי המשק הציבורי, יותר הידוק החגורה התחקיתית שתטיל את עולה על כמה מומחים בספקולאציות על חשבון כספי הציבור, על רבים הפורעים סדר ומוטר בשעה שהם עוסקים בעסקי משק במדינה. "ורד" היתה דוגמה של גיהול כושל והפקרות. אך בעלי אמביציות להצלחות מפוקפקות זימנו לנו גם זה מקרוב לא מעט מיחוזי ראש ומצוקות ציבוריות.

דיווחשבון המבקר על עסקי "ורד" ניתן ב-1972, ואם יש מסקנה שכדאי להעלות אותה עתה, הרי היא דווקא בשאלה מה מוכיח לנו הנסיון בפרשיות עגומות מסוג זה: הטוב הוא הדבר שמבקר המדינה עסק בכך, או טוב יותר היה הנסיון של הדיונים על "אוטוקס" במוסד אחר? היה לנו עתה דיון בוועדת הכספים על "החברה לישראל". האופוזיציה הרעיש עולמות שזה יימסר לוועדת חקירה פארלאמנטאריה. ועדת הכספים החליטה למסור את הבדיקה לידי מבקר המדינה. כל גוף

רות' הממשלתיות, צריך לתת לעניין הפיקוח של רואי-החשבון מה שאנו קוראים "שיניים" רציניות מאוד, נוכח כל אותם הכשלונות שראינו גם בפרשה הנדונה וגם בפרשיות שעולות ממנה.

לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת מונחת הצעת חוק לתיקון דיני עונשין, גיהול עסקים. לפי החוק המוצע מנהל שעשה בנכסי תאגיד דבר המנוע בעד תאגיד למלא את התחייבויותיו או הפוגע בגיהול הת-קין של העסק, יחול עליו דין פלילי והוא יחוייב במאסר. אני חושב שהחוק הזה אפקטיבי, אבל משום מה קבלתו מתמהמהת מאוד. אין ספק שהטלת אחריות פלילית על מנהל בגין מעשים כאלה היא הכרחית ביותר להבראת המשק.

אדוני היושב-ראש, הדיון הזה כבר לא יציל את "ורד" ממפלה, כי אנו עוסקים בנושא זה כאשר מתנו מוטל לפנינו. דיון זה גם לא יחזיר את עשרות מיליוני הלירות שהפסדנו, אבל הוא יכול לשמש התראה והרתעה לגבי חברות אחרות, ממשלתיות וממשלתיות למחצה, לגבי גיהול, לגבי הפיקוח עליהן ודרכי פעולתן — אם נלמד את הלקח מפרשה זו. דיון זה יוכל להועיל רק לכך.

אנו חייבים להסיק מסקנות רבות, ובכללן לזרז את קבלת חוק החברות הממשלתיות; לקבוע סדרי גיהול וניהול בחברות שיבטיחו שכל חברה תבצע תפקידה בהתאם לתוכניה ותקנותיה; לקבוע עקרונות בדבר הר-כב דירקטוריונים ולא לראות בדירקטוריון גוף ששונה תה או קפה לפי הנתונים, אלא להרכיב את הדירקטור-יונים כך שיהיו בעלי כישורים למלא את התפקיד הזה, ולהדגיש את האחריות האישית; שהדירקטור לא יחשוב שבסופו של דבר יהיה רק שער לעזאזל אחד והוא המנהל הכללי. כן, לפי דעתי, מן הראוי לקבוע שם הגבלה מס-ימת לגבי עובדי מדינה בדירקטוריונים. הרבה פעמים נוצר מצב שהדירקטוריונים נעשים למעין פינה אינטי-מית של אותם עובדי מדינה שנפגשים זה עם זה לפני-כן במסגרת משרד האוצר או משרד צחק הנוגע בדבר ואחר-כך הם יושבים בדירקטוריונים. צריך להיות איוון: לפי דעתי, שליש מחברי הדירקטוריון צריכים להיות אנשים בלתי-תלויים ושליש אחד עובדי מדינה. יש גם להגביל אותם דירקטורים שיושבים בחברות, שלא יישבו בע-שרות חברות אלא לכל היותר בשתי חברות.

זאת ועוד. לא ייתכן שממשלת ישראל תשקיע בחברה פלוגית למעלה מתשעים אחוז בהון המניות ובהלוואות בעלים ותהיה לה רק דעה מצומצמת. הרי למעשה "ורד" אננה חברה ממשלתית לצורך זה, אם כי כמעט כל הכספים באו מהממשלה. והיום קיים אותו מצב בהר-בה חברות ממשלתיות, כגון: "צים" ואחרות, שאם זה מגיע להפסדים — הרי המדינה היא "בעל הבית" הי-חיד; ואם זה מגיע למדינה — יש בעלי דעה, כמו ההס-תדרות, הסוכנות, כל מיני גורמים. מצב כזה לא ייתכן,

כמובן, אין אני יכול להציע לא לשלם. את ההפ-סדים אנחנו חייבים לשלם, אין ברירה. אבל לפחות עלינו לנצל את ההזדמנות הזאת של תשלום הפסדים כדי לשנות את המצב בנוגע לשליטת הממשלה באותן חב-רות. יואילו נא השותפים לשלם את החלק שלהם. ואם לא יעמדו בזה, או לא ירצו בזה או לא יוכלו — יוותרו לפחות על הדעה שקיבלו מבחינה היסטורית בתוקף

וכבישים, על קשרים, על ספקים ועל קבלנים, על הגיי לויים של מס הכנסה בדבר ספקי הבטחון ועל רווחי הסוכנים, על הצבת ידידים בראש ענפי משק גדולים הקשורים באספקה לבטחון — ואין לי תשובה, ואינני משיג תשובה מניחה את הדעת גם במקומות שבהם היא חייבת להינתן והיא חייבת להיות.

יש מקום, רבותי, שהממשלה תבדוק מחדש את כל מערכת הערבויות שלה למפעלים בכל המגזרים, בציבורי ובפרטי כאחד. מבקר המדינה הצביע על כך לא פעם וחזר וקבע שבפעולות הממשלה אין תשומת לב נאותה לממצאים ולהערות שלו בנושא זה.

לא אצטט את גדולי התורה והשירה. אצטט מה שכתבה אתמול אשה אחת במכתב למערכת של אחד העתונים. היא פנתה אל ראש הממשלה יצחק רבין ולשר האוצר רבינוביץ ואמרה: "קחו מטאטא ותטאטאו קצת את החצרות האלו. ירוצו לקראתכם פאטריוטים הרוצים בבניין הארץ ובנקיון כפיים. יש הרבה אנשים טובים ומסורים שיבואו לעזרתכם."

חברי הכנסת, יש בכוח הממשלה לבער את מעשי המרמה, ההונאה, החריגה והעלמת הכנסה ואת המשחק הנפשע בכספי האומה. החיץ בין מותר ובין אסור נישט טש אצל רבים. עלינו להחזיר לקרקע המציאות ולנורמות מוסריות של מדינה במצור.

אינני מקבל את ההסתערות החד-סיטרית והחד-צדדית של הביקורת על המשק הציבורי והצנזורה במלא חטאים כרימון. אין חטא גדול מזה ואין עיוות מכונן של המציאות גדול מזה. אם נעשה חשבון כן — החל מרסקי עם אלוף הצלחות מרדכי שטרן — ואם נעבור אל רשימת הכשלונות של בנק פויכטונגר, אלרן, קרדיט, בנק ארץ-ישראל-בריטניה, טיבור רוונבאום והחברה לישראל, עסקי אילין ואוטוקס —

זלמן שובל (הליכוד):

אף אחד מאלה איננו מהמשק הפרטי. כל אלה הם מהמשק של הממסד.

אהרן אפרת (המערך):

— נמצא גאלריה מעניינת מאוד של יומים בעלי הגושפנקה של היוזמה החפשית המהוללת שחלבו את האוצר ושיחקו פוקר על חשבון כספי הציבור. יש מי שהצליח להתעשר מקרקעות אשדוד ומקו ברי"ב ומסוכ-נויות תיווך ואספקה בטחונית, בלי שעורריות —

זלמן שובל (הליכוד):

מי מנהל את חברת אשדוד? לאיזו מפלגה הוא שייך? איזה חיק ממשלתי הוא מחזיק היום?

אהרן אפרת (המערך):
עובד בן-עמי.

אני אומר דברים ברורים. האנשים בכל הרשימה שמניתי הם אנשי היוזמה החופשית. והם התעשרו בלי כל שעורריות, הם ניהלו את עסקיהם על פי השיטה של קוסט-פלוס, הם הלכו "על בטוח".

עם זאת אין להשחיר את המדינה כולה. לא פסו מן הארץ מאות ואלפי עובדי ציבור ומנהלים במפעלים הממלכתיים, במשק הציבורי ובמשק הפרטי, שטובת

אובייקטיבי שישקול ויסקם את הדו"ח של מבקר המדינה על "ורד" יתרשם שאם קיים מוסד שבידו הסמכות והכלים הדרושים לבדיקת פרשה כזאת ביסודיות וביושר, ובלי הפגנות סרק מול הטלוויזיה ותהפוכות העיתונות, הרי זה מבקר המדינה. וחזקה עליו שגם המחזלים והכשלונות שהיינו עדים להם ב"חברה לישראל" גיעו בצורה נאותה, יסודית ומאוזנת לבירור המתאים.

דבר שני שהיה צריך להתייחס אליו עתה הוא הנושא התחקיתי. אהיה תמים בעיני עצמי אם אשוב לרגע כי עבודת החקיקה שאנו עושים עתה בוועדת הכספים על רשות החברות הממשלתיות יכולה להבטיח פיקוח הרמטי ולמנוע כל שעורריה נוספת. אבל, רבותי, טחנות התחקיקה טוחנות אצלנו לאט מדי. עלינו קצת פחות לחטט בכל פרט פורמאליסטי ולהניח חוקים על שולחן הכנסת, אף אם במרוצת הזמן יצטרכו להוסיף ולשפץ אותם. חוק רשות החברות הממשלתיות מתגלגל יותר משנתיים ברשויות החקיקה, וגם עתה אנו סובלים יותר מדי מהתפזלות ואין בנו תחושת הדחיפות. יורשה לי לומר שהבולמוס והיצרים להגיש עשרות הצעות לסדר-היום מעל במה זו דוחקים הצדה דיונים על חוקים חיוניים ביותר שהם לטובת הציבור והמדינה. אחר-כך אנו באים וקובלים: אין חקיקה, יש סירבול. הבה נזרו את קבלת חוק הרשות לחברות ממשלתיות, ניתן לנו סמכות וכוח של פיקוח, ביקורת והתערבות בהחלטות של דירקטורים, בסמכותם, בחובותיהם וזכויותיהם, אז נהיה יותר שלמים עם עצמנו.

הדבר השלישי שאני רוצה להעלות כאן הוא עניין רואי-החשבון. קראתי את טופס ההסכם של העברת "ורד" ל"סולל בונה" לעבודת-חוזק. והנה שמו של אותו רואי-החשבון שהיה ל"ורד" מופיע אחר-כך כרואה חשבון של "החברה לישראל". ואני מניח שזכויותיו והצ'חתו המפוקפקות יכולות להביא לכך שהוא יופיע בעוד כמה וכמה פירמות כאלה, והמעמד המובטח לו בחברות המכובדות יכול לזמן לנו עוד כמה פרשיות. בהסכם עם "סולל בונה" כתוב במפורש כדבר מובן מאליה שרואה-החשבון הזה ימשיך בתפקידו ב"ורד" המתחסלת.

מאז 1972, כשכל המדינה עסקה ב"ורד", לא למדו הרבה לקחים. רואי-החשבון המשיכו במלאכת העיר-פול, הטישטוש, ההעלמה. יועצים משפטיים של בנק ארץ-ישראל-בריטניה ומוסדות כושלים אחרים המשיכו לייעץ עצות אחיתופל איך לעקוף חוק וסדר. דירקטורים, חברה/מנים מכל הסוגים, המשיכו בתעלולים בכספי הציבור. רבותי, "הישראלי המשווין", המטבע שהוטבע פעם, לא תמיד הביא לנו כבוד, והוא חוזר על עצמו ועל מעלליו בכמה פרשיות נוספות.

כאשר אני קורא את לוח הפעולות של "ורד", שואל אני לתומי, למשל, על שום מה נלחץ דווקא רק קריב אל הקיר וניתכו עליו כל קיתוני הביקורת של דעת הקהל. למה לא צבי צור? איך הצליח צבי צור להעביר את כל האחריות על האחרים? והרי הוא היה מנהל "מקורות" בעת יסודה של חברת "ורד", וברוב שנות פעולתה. הדבר הזה תמזה מאוד בעיני, תמזה מאוד שאלה שעלו על הבמה הזאת היום התייחסו רק לכתובת אחת ופסחו על האחרות. הנה, למשל, לבי לא שקט זה מספר שנים על הנעשה בתחומי המשק הבטיחוני שלנו, על הנעשה במכרות וכלי מכרזים, על דרך מסירת הזמנות לאספקה על דרך מסירת עבודות עפר

של החברה, טובת המשק והמדינה היא לנגד עיניהם, והם גם בעלי כישורים רבים ותרמו רבות לגידולו ולצמיחתו של המשק.

כיום יש התעוררות בחוגים רחבים של אנשים מפורסמים הקמים נגד תופעות של ליניץ' ציבורי. אין לראות בכשלון של חברה כשלון של כל המשק, של כל המדינה ושל כל המדינה.

הטכנוקראטיה היא תופעת לוואי של משק מתפתח. אך היא גם מכת המדינה. קיים ניהול אוטוקראטי סמכותי, בטחון עצמי מוגזם ומנופח, יש ביצועיסטים שנישאו על כפיים על-ידי חוגים מסויימים שקמו בשנות השישים וראשית שנות השבעים ולקחו לעצמם מעמד וסמכויות מעבר למה שהם ראויים לו על-פי כישוריהם ועל-פי מעמדם הציבורי והמסרי.

האם כל זה מחייב המציאות הוא? אני משוכנע שאין זה מחייב המציאות. בחברת הישראלית מנשבת רוח עגומה כיום, ונדמה לפעמים שצל הפרשיות גובר על האורות הרבים המאירים בכל פינה של מפעלי הפיתוח, מפעלי הבנייה וגידול המשק.

המערכת הציבורית שלנו כולה זקוקה להתנערות, להשחזת כלי הביקורת העצמית, לבדיקת מן המסד ועד הטפחות — ואולי במבט ישראל ועד "טפחות" — לחיזוק חישוקי הפיקוח, למערכת עונשין מהירה ואפקטיבית, לבדיקה יסודית של האחריות המיניסטריאלית והמסרית בשירות הציבור ובמשק הציבורי. הבה נעשה זאת ויטב וכולנו.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת קורפו, ואחריו לחבר הכנסת לורינג.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, על משקל שירי של ביאליק "אם יש את נפשך לדעת — — — אל בית המדרש סור הישן והנשון", אפשר לומר: אם יש את נפשך לדעת מדוע הכלכלה שלנו מתבוססת בבוץ כה עמוק — סור אל פרשת "ורד". ומה אין בפרשה זו? — הקמת מפעל כלכלי ללא כל תיכנון בסיסי, ללא כל ידיעה מקצועית, באמצעים פסולים ומשחיתים, בחוסר סדר משוער, במאמצים של טיוח ואחיות עיניים, בהונאה ובמרמה, בהעדר יחסי רעות ובאישים הוולת, בלא-אי-כחיות וביחס של קלות דעת לכסף ולרכוש ציבורי שהופך קד בידם. וכל זה מפי "הגבורה" מפי ועדת הכספים של הכנסת במסקנותיה בפרשת "ורד", מסקנות שהונחו על שולחן הכנסת ב-22 בינואר שנה זו. וכך נאמר במסקנות אלו על התיכנון: "במועצת המנהלים לא התקיים דיון עקרוני על המשמעות הכוללת של השינויים מרחיקי-הלכת שנבעו מכניסתה לעבודות אחרות. ההתייבשות שנטלה 'ורד' על עצמה בשנים 1966/67 היו מעל ומעבר ליכולת הניהול והאירגון של החברה ומעל למשאביה בהון שהיה זעום ביותר ובכוח-אדם. באותה תקופה נכנסה 'ורד' בזה אחר זה לביצוע עבודות סלילת כבישים בקניה, בפרו ובאוגנדה בהיקף חווי כולל של 16 מיליון דולר, כשההחלטה על קבלת עבודות אלו נפלה בתקופה קצרה והפרש הזמן בין החלטה להחלטה היה בין 3 ל-6 חודשים. באותה תקופה קיבלה על עצמה החברה גם עבודות אחרות, וביניהן את העבודה הגדולה

על הידיעה המקצועית של "ורד" אומרות מסקנות ועדת הכספים: "לקראת הגשת הצעות לביצוע סלילת כבישים בפרו, באוגנדה ובהונדורס בתקופה 1966/67 לא הכינה החברה תכנית לאיוש התפקידים האחראיים ולא רשומת הציוד ומקורות אספקתו. הסיורים באתרים המיועדים לעבודה נעשו על ידי צוות קטן (פרט להונדורס) ותוך תקופה קצרה. באין מידע מוקדם בידי 'ורד', לא עמדה די הצורך בעוד מועד על הסיכונים הכרוכים בעבודה שקיבלה על עצמה. הכניסה לביצוע פרויקטים בלי שקדמו לכך הכנות ופעולות אירגון מתאימות ומספיקות הביאה לתקלות בעבודה ובסדירותה ולפגיעות רבים בביצוע. לכן ברוב המקרים גדלו ההוצאות."

על הסדר ששרר בחברה נאמר במסקנות: "הוועדה מתייחסת בחומרה רבה ומצביעה במלוא ההדגשה שבמ"שך מרבית שנות קיומה פעלה 'ורד' ללא נוהלים בדבר דרכי פעולה, הגדרת סמכויות ותפקידים וללא ביקורת פנימית. החברה לא הכינה תקציב רב-שנתי לפעולותיה, אם כי רוב העבודות הקיפו כמה שנים. היא לא קבעה מתכונת לדיוח מהסניפים על התקדמות הביצוע, והדיווח שהיה קיים היה בלתי-שיטתי ולקוי בחסר. לא הונהג דיווח עלויות על הפרוייקטים, בין השאר משום שמנכ"ל החברה שניהל עד 1969 התנגד לכך בנימוק הבלתי-סביר שהדבר לא יביא תועלת. בהעדרם של הסדרים מינימאליים לדיווח כנ"ל נפגמה השליטה המרכזית של ההחלטת החברה."

על האמצעים שהשתמשה בהם החברה אנו קוראים במסקנות: "הצעדים שנקטה החברה באותה תקופה כדי לזכות במכרזים היו מעל ומעבר לסביר: היא הורידה מחירים ונטלה על עצמה התחייבויות ללא התחשבות מספקת בסיכונים של הפרוייקט הבודד. אחר מתן הנחות היה הרווח המחושב מראש מזערני ביותר."

לכך יש להוסיף את הנאמר במסקנות המיעוט שהוגש שו לכנסת באותו נושא:

"בישיבת הוועדה מיום 15 בנובמבר 1972 מסר מב-קר המדינה אינפורמציה על שיטת מתן דמי עמלה על-ידי 'ורד' בחוץ-לארץ לאמור: במרבית הארצות שבהן פעלה 'ורד' הודקקה לתשלומי עמלות שנועדו בעיקר לסייע בקבלת עבודות, ולסייע באישור חשבונות או להחיש תשלומים. היקף התשלומים מסוג זה בשנים 1969/70 — 1970/71 היה בסדר גודל של כמה מאות אלפי דולארים. התשלומים היו בדרך כלל כ-15% מהחשבונות, ובמקרה אחד — 50%. חלק מהתשלומים נעשה בידיעת השרים הנוגעים בדבר, בסך-הכל שולם במסגרת ההסדר סכום של 4 מיליון דולאר בקירוב. בסכום הנ"ל נכלל מיליון דולאר בקירוב ששולם בשנת 1965/66 כתשלום אחד לבעל תפקיד רשמי בכך להבטחת קבלת עבודתה. על כן מהווה הוצאה זו חלק מן ההפסד."

על הנסיגות לטשטש את העובדות ולאחז את העיניים נאמר במסקנות המיעוט: "נציגי 'ורד' טענו בפני הוועדה מלכתחילה שהסתבכו בעסקים מפסידים תחת לחץ משל ד. החוץ. הם נאלצו לסגת מהסבר זה והס-

חברת י"א, ישיבה קכ"ז

— תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה (דיון) (קורפו) —

יון דולאר כדלהלן: (1) סכום של 3.84 מיליון דולאר, המהווה כ-30% מההפסד, יכוסה ישירות על ידי המדינה ויירשם כמענק ישיר ל'ורד'. (2) סכום של 5.12 מיליון דולאר, המהווה כ-40% מסך ההפסד, יכוסה על ידי 'מקורות'. הקדנה תעמיד לרשות 'מקורות' הסכום הנ"ל כהלוואה בצורת מלווה לא-צמוד, לפרעון ב-20 שנה, בריבית של 7%. בשבע השנים הראשונות — תש"מינית. (3) נוספים מההפסד, המהווה 3.84 מיליון דולאר, יכוסו על-ידי שלושת השותפים ב'מקורות': הממשלה, הסוכנות היהודית וחברת העובדים. מזה תש"לם הממשלה את חלקה — 1.28 מיליון דולאר. (ב) לכי סות מתקציב המדינה את הוצאות הריבית החל מ-1972/73. על חלק ההלוואות אשר לא הוכר כהפסד ליום 31.3.71.

(ג) לכסות מתקציב המדינה את חלקה של חברת הגג בהוצאות הריבית של חברת 'ורד' לשנת 1971/72. (ד) כל חוסר תקבולים על תשלומים אשר ייווצר שלא בהתאם לתחזית 30.11.1972 יכוסה מתקציב המדינה ויירשם כמענק לחברת 'ורד'.

הסיכום הוא שמתוך הפסד של 23.8 מיליון דולאר תישא הממשלה בסכום 21.24 מיליון דולאר. אמנם שליש מסכום זה הוא הלוואה לחברת מקורות, אבל רבותי חברי הכנסה, וישום זה בא רק כדי לסבר את האוזן. חברת מקורות כבר לקחה הלוואות מהממשלה והממשלה מחקה את ההלוואות האלה ומומן שכחה אור"תן. כדי למחוק חובות אין הממשלה זקוקה לא לכנסת ולא לוועדת הכספים. היא יכולה למחוק חובות בהחלטותיה היא, ואין לי ספק שהרישום כהלוואה הוא רק אחיות עיניים. הלוואה זו תימחק יותר מהר משאנו סבורים ובאותו זמן ישא חברת העובדים והסוכנות היהודית, שיש להן 46.6% בחברת 'ורד', בתשלום של 2.56 מיליון דולאר.

אך בכך, חברי הכנסה, עדיין לא סגי. ביוני 1972 נתתם הסכם בין חברת 'מקורות' לבין החברה לעבודות-חוף של "סולל-בונה" למכירת מניות 'ורד' ל"סולל בונה" בסכום של מיליון דולאר. יום הוצעברה נקבע ל-15 ביולי 1972. את טיב העסקה אינני מבין. אני יכול רק לשער שעסקאות אלה הן המפתח לעובדה שחברת "סולל בונה" מראה במאונה לשנת 1973/74 רווח גמלי של 60 מיליון לירות ואינה משלמת אגורה אחת מס הכנסה.

אולם עובדה היא שעל-פי אותו הסכם עברה הש"יטה בחברת 'ורד' לידי החברה לעבודות-חוף של "סולל בונה" וניתן היה להניח שחברת 'מקורות' — הן מתוך כיבוד ההסכם עם "סולל בונה" והן מתוך נסיגה המר שיעלה למשלם המסים הישראלי, בהערכה זהירה, לפי השער החדש של הדולאר, בין 140 ל-150 מיליון לירות — תנוס בבהלה מכל מחשבה על חידוש פעילותן של חברות-בת. והנה, שומו שמיים — לא מניה ולא מקצתיה. ב-6 באוקטובר שנה זו, לפני חודשיים וחצי, העביר הממונה על התקציבים במדינה, מר גפני, לוועדת הכספים של הכנסת את הבקשה הבאה: "הנדון: תקציב בים מיוחדים לשנת הכספים 1974. בהתאם לסעיף 5 לחוק התקציב לשנת הכספים 1974, תשל"ד—1974, מ"ציע שר האוצר לוועדת הכספים להחליט כי סכום של 4.5 מיליון לירות מסעיף הוצאה 47, תקציבים מיוחדים, יועבר לסעיף 73, מפעלי-מים, וישמש למטרות המפור-

בירו שכוונתם היתה לנצל לעבודות חוף את הנסיון הקיים של המהנדסים והעובדים, בפרט בתקופת המיתון והאבטלה. הסבר זה נשלל לחלוטין בדו"ח מבקר המדינה אחרי שבדק את המספר הממוצע של העובדים שנשלחו למקומות עבודה שונים, לפיו מספר עובדי החוף של 'ורד' בשנים 1965/66 ובשנים 1968/69 ו-1969/70, כלומר לפני המיתון ואחריו, איננו קטן מזה שבתקופת המיתון. מספרים אלה בוודאי אינם מצדיקים את היקף העסקות, הסיכונים וההפסדים. יש גם לשלול את ההסבר כאילו הכוונה היתה לנצל מומחיותם של העובדים הנ"ל. הם לא היו מומחים לבניית סכרים גדולים, כבישים, שיכונים וכדומה — העבודות שבהן נגרמו ההפסדים.

על יחסי הרעות בין הדמויות המרכזיות בחברה אנו קוראים: "את ההבדלים באינפורמציה שניתנה על-ידי אלה שהופיעו בפני הוועדה אפשר לסכם כך: המנהלים החדשים סבורים שמקור הרע הוא בחושים על קבלת עבודות שנעשו בתקופה הקודמת והמנהלים הקודמים סבורים שמקור הרע הוא בניהול החדש."

על דיווח כוזב והונאה אנו מוצאים באותן המסקנות: "בחומרה רבה ביותר יש להתייחס להימנעות ראשי 'ורד' מדיווח על הפסדיה ועוד יותר להסתרת ההפסדים על ידם. להלן הפרטים: ב-18 בדצמבר 1967, כשהיה ללא ספק ברור לאחראים של 'ורד' שהפסידו את כל הון גם, ביקשה 'ורד' ערבות נוספת, שלישית, מוועדת הכספים של הכנסת. וזו האינפורמציה שניתנה לוועדה: החברה רווחית, היא משלמת דיבידנד. גם נציג הממ"שלה בהנהלת 'ורד' אמר שה דיבידנד הגבוה ביותר המשתלם בחברות מסוג זה. בניגוד לנ"ל, כבר במאי 1968 החליטה החברה למנות כלכלן בכיר לבדיקת רווחיות הפרוייקטים. פירוש הדבר שלא יכלו עוד להמשיך באשליה עצמית ובהטעיה לגבי רווחיות החברה.

הדין-וחשבון שהוגש רק באוקטובר 1969 קבע הפסד סך של 4.3 מיליון דולארים — פי ארבעה מהון החברה. אך בכל זאת ותוך התמקדות מן הארבע נאמר בסיכום של הדין-וחשבון שהמחזור של החברה (שהפסידה את הונה ולפי החוק היתה חייבת להפסק) בשנים הבאות הגיע ל-20 עד 25 מיליון דולארים. הדין-וחשבון לא הובא למועצת המנהלים של 'ורד' והוא נדון בחוג מצומצם, בלי פרוטוקול. רק בשולי הדברים העיר יו-שבראש המועצה שהדין וחשבון נראה לו מוגזם וההפסד הוא 'רק' כ-10 מיליון לירות. באותו זמן מסרה 'ורד' לשר החקלאות אינפורמציה על הפסד בסך 10 מיליון לירות ובמאי 1970 גם לשר האוצר היה זה מאוחר, וחצי אמת הגרועה משקר."

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסה, ברור שהורים כאלה והריון כזה יכולים להוליד רק פרי באושים, ואמר גם על אף כל הנסיגות של טיטושוש והשתקה — הן מצד החברה, הן מצד הממשלה והן מצד הרוב בכנסת. ובוועדת הכספים שלה — פרץ ובקע הילוד הזה לאור השמש, כפי שפרץ עניין "נתיבי נפט", הפקדות "החבר" רה לישראל", "צים", עסקי צור-רוזנבאום ופרשיות אחרות. וכיום מונחת לפנינו החלטת ועדת שרים, מס' כל/118, האומרת: "ורד" — כיסוי גרעון. מחליטים, בהמשך להחלטה מספר כל/154 של ועדת השרים לענייני כלכלה מיום ט"ו בסיון תשל"ב — 8 במאי 1972: (א) לכסות את הפסד 'ורד' ל-30.11.1972 בסך 12.8 מיל-

יותר, הכל פתוח בפניהם, ואפילו אם ימעזו ייעשה מאמץ בלתי-רגיל קודם להשתיק את הדבר ואחר כך לטשטש אותו —

יגאל הורביץ (הליכוד):
למפד"ל אסור?

חיים קורפו (הליכוד):

— ואם גם זה לא יצלח, תתחיל סחבת בכל הפרומים שצריכים להחליט בדבר עד שלבסוף יקרה מה שקורה בבדיחה היהודית המפורסמת: או שהכלב ימות או שהפריץ ימות. חזקה על השערוריה הבאה שתשתיק את קודמתה.

חברי הכנסת, קשה לסיים את הדברים בעניין החב"רה מבלי להזכיר את הזעקה הציבורית שמצאה את ביטוייה בדברים הבוטים במאמר מערכת בעתון "הארץ" מ-15 בנובמבר שנה זו: "על-פי ידיעות שנתפרסמו אתמול אמור היום להופיע שר החקלאות מר אוזן ולהסביר לוועדת הכספים של הכנסת את החלטתה של הנהלת "מקורות" שלא להשעות מתפקידו את מנכ"ל החב"רה מר זאב קריב. קשה להבין לאילו הסברים זקוקה הוועדה וכיצד יוכל מר אוזן לתרץ את מה שאינו ניתן לתרץ. מר קריב עומד לדין על האשמות חמורות ביותר, והיועץ המשפטי לממשלה, מר מאיר שמגר, חיווה דעתו בעד השעייתו. הסיבה היחידה להחלטתם של מנהלי 'מקורות' קשורה בכך שהם רואים את 'מקורות' כאחווה פיאודאלית השייכת לעסקני מפלגת העבודה. מר קריב זכה ליחס פרוטקציוניסטי משום שהוא עסקן ותיק של מפלגת העבודה. צריך להיות עיוור וחרש כדי שלא להבין כיצד משפיעה פרשה זו על המוסר הציבורי ועל המאמצים להבטיח את הצלחת הפיחות. מנהלי 'מקורות' אינם רואים, או אינם מסוגלים לראות, את טובת המדינה נגד עיניהם. דאגתם העיקרית היא להציל עסקן מפלגתי שהסתבך בפלילים ולשם כך מוכנים הם להקריב אינטרסים ראשונים במעלה של המדינה. חברת 'מקורות' איבנה שייכת למפלגת העבודה ומנהלי החברה אינם בעליה. תקציבה של 'מקורות' בא מכספי ציבור, והכנסת, כנציגת הציבור, חייבת לומר מספר דברים גלויים לחבורת עסקנים העושה בנסס ציבורי ככתוך שלה."

היו"ר פ. שינמן:

אני חייב להעיר לחבר-הכנסת חיים קורפו כי אינני בטוח אם הקראת מכתבו של נציג משרד האוצר לוועדת הכספים של הכנסת מותרת לפי סעיף 63 לחקון הכנסת.

יגאל הורביץ (הליכוד):
ועדת הפירושים תחליט.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלמה לורינץ, ואחריו לחבר-הכנסת יצחק גולן.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה-נא לי להביע את תמיחתי על הדיון המזור המתקיים היום בכנסת. נושא הדיון איננו אם לשלם או לא לשלם אותם 50 מיליון לירות שהממשלה כערה להלוואה התחייבה לשלם. הדיון הוא עקרוני: חברה ממשלתית הספקה

טות: השקעה בחברת-בת (פרט חדש) לביצוע מפעלי מים.

"דברי הסבר: במסגרת הריאיון בחברת 'מקורות' הוקמה החל מ-1.10.73 חברת-בת חדשה הנקראת 'בינוי ופיתוח בע"מ' (במקום חברת 'מקורות מים'). חברה זו תעסוק בביצוע מפעלי מים ובעבודות ביצוע אחרות עבור גורמי-חוץ. לשם עזרה ברכישת ציוד התייבה הממשלה לקנות מניות בחברות 'מקורות' על-פי התכנית הבאה: 1.5 מיליון בשנת 1973, 3 מיליון בשנת 1974, 3 מיליון בשנת 1975 ו-2.5 מיליון בשנת 1976."

דומני, חברי הכנסת, כי לפנינו שערוריה כפולה ומשולשת: האם מתחילה הממשלה בניסוי חדש על חשבון משלם המסים? איך מעיזה חברת "מקורות", שעדיין לא הגלילו הפצעים של הגרעון העצום הקודם שלה, להגיש בקשה כזו? ויותר מזה: מה מידת הויל-זול של הממשלה בכנסת כשהיא מביאה לנו באקטובר 1974 בקשה לאשר הוצאה שנעשתה כבר בשנת הכספים הקודמת? האם ירכוש השר את המניות הללו מחש-בונה הפרטי אם ועדת הכספים לא תאשר רכישה זו?

האם חברי סיעת המערך בכנסת התפרקו כבר לגמרי מכל רגש של כבוד עצמי? האם המדינה היא באמת נחלתם הפרטית של כמה פיאודאלים העושים בה ככל העולה על רוחם?

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, פרשת "ורד" היא לא רק שערוריה של העבר — — —

אברהם ורדיגר (חזית דתית תורתית):
איוז פרשת "ורד"? יש שתי פרשיות של "ורד", יש גם פרשת "ורד" של הסוכנות היהודית.

חיים קורפו (הליכוד):

— היא גם שערוריה בהווה. קרוב לשנתיים צריך היה להימשך הדיון בעניינה עד שהיועץ המשפטי של הממשלה המליץ להשעות את יושב-ראש מועצת המנהלים שלה, וזה כאשר מנכ"ל אחר, שנחשד בעבירות דומות, נעצר ימים ספורים מיד לאחר שנתגלה החשד נגדו והוא מבלה כבר חודשים במעצר מבלי ששוחרר אפילו לשיבת "שבעה" לזכר אמו. והנה כאשר כבר יצאה ההמלצה להשעה מפי היועץ המשפטי, מופיע שר בממשלה — שהיועץ המשפטי הוא המדריך אותה וקובע לה בבעיות המשפטיות — ואומר לנציגי הממשלה במו-עצת המנהלים: החליטו את ההיפך. זאת המשמעות המדייקת של דברי השר: החליטו לפי הבנתכם. רק הסער-רה הציבורית שקמה בעקבות החלטתה של 9 נגד 1 לא להשעות את היושב-ראש של מועצת המנהלים גרמה לבסוף להשעייתו. והנה עכשיו מתחיל העניין מחדש: בקשה חדשה ל-4.5 מיליון לירות מתוך סכום של 10 מיליון. סכום של 4.5 מיליון לירות הוא הסכום הראשון שמבקשים מאתנו להפעלת חברת-בת חדשה של "מקורות". רות". בעקבותיו יבואו מיליונים נוספים; מניות, ער-בויות ממשלתיות, הפסדים וחוזר חלילה.

יש בציבור רבים התוהים איך זה הצליח מר מיכאל צור להונות כליכך הרבה אנשים, ביניהם אנשי עסקים מוכשרים ומנסים. האמת היא שמר צור הצליח להונות רק פעם אחת, וזאת כאשר המיר את פנקס החבר שלו במפד"ל בפנקס חבר של מפא"י. ל"אנשי שלומנו" הכל

גדרשת בהם: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, לא ללמד על עצמו יצא אלא על הכלל כולו יצא. אם אנחנו רואים שגם אחרי "ורד" לא הסיקו שום מסקנות, אף שההמלצות של ועדת הכספים הונחו על שולחן הכנסת כבר קרוב לשנתיים; אם אחרי "ורד" באה פרשת "החברה לישראל" ובאו עוד פרשיות — נשאלת השאלה: מה יביא אותנו להסכת מסקנות?

לפי דעתי, המסקנות הן שהממשלה אינה צריכה לעסוק בעניינים עסקיים, וזאת משני טעמים: ראשית, כל הממשלה, אפילו הטובה ביותר, אינה מסוגלת לנהל עניינים עסקיים. הממשלה — קרי: פקידים, פקידים שאינם אחראים להפסדים, שהפסדים אינם נוגעים להם, אינם מסוגלים לנהל עסקים גדולים.

דבר שני, דבר פשוט ביותר: לשם מה על הממשלה לנהל עסקים ולהיכנס לסיכונים? הלא הממשלה היא בבחינת "זכחה" — מלאכתה נעשית בידי אחרים, הממשלה היא שותפה בלי מימון ובלי סיכון בכל עסק, לפחות 70%—80% ולמעלה מזה. כוונתי למס הכנסה. נשאלת השאלה — לא צריך להיות כלכלן כדי לשאול שאלה זו: לשם מה צריכה הממשלה לממן מפעלים כאשר אין לה הכספים לכך? הממשלה משלמת היום בעד צמודים — אם נביא בחשבון את השנה האחרונה — 50% ולמעלה מזה. אם אנחנו לוקחים ממוצע — הממשלה משלמת 25%, כי לממשלה אין כספים. לשם מה לוקחת הממשלה הלוואות ומשקיעה אותן בחברות ממשלתיות כדי לקבל רווחים, בעוד שבין כך ובין כך היא תהייה מקבלת 80% מהרווחים?

אומר דברי בשפת המספרים. לפי המאזן של שנת 1973/72 הסתכמו השקעות הממשלה בחברות ממשלתיות ב-1,700 מיליון לירות. הרווח לפני מס הכנסה היה 350 מיליון לירות. אין צורך לעשות חשבון גדול — הריבית שהממשלה שילמה על הסכום הזה של 1,700 מיליון הלירות היתה הרבה יותר ממה שהרוויחה. לעומת זאת, אם אותן החברות העסקיות — אינני מדבר על עסקי פיתוח שהיומה הפרטית לא תעסוק בהם — הן בידיהן של חברות פרטיות, הרי היתה הממשלה ממילא יכולה להיות שותפה ב-80%, בלי מימון ובלי כל הפסדים. במקרה שהיו הפסדים — כפי שקרה כאן בחברת "ורד" — אותם אנשים פרטיים, החברות הפרטיות, היו משלמים הפסדים אלה.

בשנים 1969—1972 זו משהו. נמכרו 46 חברות בערך בומינאלי של 200 מיליון לירות. זו היתה זכותו העיקרית ומאבקו של הממונה על החברות הממשלתיות, מר יעקב סלמן. אבל מאז — זאת אומרת משנת 1972 — לא נמכרה אף חברה אחת. השאלה הנשאלת לשר האוצר, לאנשי הכלכלה ולוועדת השרים לענייני כלכלה, היא: האם יש כלכלן אחד במדינה אשר יצדיק שהממשלה תנהל חברות עסקיות אשר ההון הפרטי היה מוכן להשקיע בהן?

אני מבין את העניינים האידיאולוגיים, אני מבין את מ"ם, אצלם זה במקום דת, תחליף לדת — משק לאומי, אבל 90% של חברי הכנסת הם בדעה אחרת. אם כן, נשאלת השאלה: האם גם אחרי פרשת "ורד", אחרי כל השערוריות, לא תגיע הממשלה למסקנה הפשוטה ביותר — למכור כל חברה שהיא עסקית, שהיא רווחית, לאנשים ולחברות המוכנים לעסוק בכך? לדרי-

במשך זמן קצר להפסיד 90 מיליון לירות בכל מיני חריגות, עניינים פוליטיים וכל מה שקשור בכך, זה צריך לשמש אות אזהרה. הכנסת מחליטה על דיון פתוח במליאה ומותר היה לצפות שהספסלים של הממשלה יהיו תפוסים כולם ללא יוצא מן הכלל. מן הדין היה להניח שכל אותם אנשים הממלאים תפקידים, גדולים יותר או גדולים פחות, בחברות ממשלתיות, שמספרם בוודאי מגיע למאות, יהיו נוכחים כאן וירצו לשמוע את דעתם של חברי הכנסת. מן ההגיון היה להניח שעניין "ורד" יעורר הד בכנסת, בממשלה ובציבור כולו, שהרי אם השערוריה של "ורד" אין בה כדי לפקוח עינים ול-הסיק מסקנות, אינני יודע מה עוד יעורר אותנו, לאיזה הלאם אנו זקוקים כדי להתעורר, כדי להסיק מסקנות שדברים כאלה לא יהיו בעתיד.

אזכיר רק בראשי פרקים את עניין "ורד": (1) הפסד של 90 מיליון לירות טבין ותקילין, וזה מספיק; (2) מאזן מזויף או מאזן כוזב, לפי הגדרתו של היועץ המשפטי, וכבר הוגש משפט בנדון; (3) שוחד בסכומים של מיליוני דולארים. אינני יודע אם מדובר ב-4 מיליון או 5 מיליון —

חיים קורפו (הליכוד):

4 מיליון, כך קבע המבקר.

שלמה לוריצן (חזית דתית תורתית):
באישורם של שני שרים לשעבר.

חיים קורפו (הליכוד):

בידיעתם, לא באישורם.

שלמה לוריצן (חזית דתית תורתית):

— (4) נסיון מצד חברה ממשלתית לרמות את מס ההכנסה על-ידי פיתוי לרשום דמי עמלה שהיו צריכים לקבל מאותם קבלנים בחיפה ומתל-אביב כתמורה על רכישת ציוד, כדי שאותה חברה ממשלתית לא תצטרך לשלם מס הכנסה; (5) וזה עולה על הכל: חברה שהתמחתה בעניין פיתוח מפעלי מים הולכת למסלולים שאין לה כל מושג בהם. שמא תאמרו שאני אומר זאת? את העובדה הזאת קבעה ועדת הכספים פה אחד. בעניין זה לא היה רוב ומיעוט. ואני מצטט: "חברת 'ורד', בנוסף לפעילות המקצועית שבה התמחתה — במיוחד פיתוח מפעלי מים — עברה לקבלנות כללית (סליטל כבישים, בניית סכרים ובניית שיכונים), שבה לא היתה מנוסה, ואף הגדילה את ההיקף הכספי והרחיבה את הפריסה הגיאוגרפית של עסקיה."

ובכן חברה שאין לה מושג בכל אותם התחומים שהזכרנו, חברה שאין לה כספים, שאין לה הכוח המקצועי הולכת ומקבלת על עצמה סליטל כבישים, שיכונים, סכרים, בקניה, פרו, באוגנדה, באיראן, בהונגריה, רס, היכן לא? והיא מקבלת על עצמה הלוואות בריבית גבוהה, ואין פוצה פה ומצפצף.

אם דברים כאלו — הזכרתי רק חמישה דברים יסודיים — היו יכולים לקרות בחברת ממשלתית, אם אלו אינם פוקחים את עיניהם ואם איננו מסיקים את המסקנות, כפי שאמרתי, הרי אני חושב שכבר נוכל להתייחס שאיפוע הממשלה הזאת או אפילו הכנסת חסיקה מסקנות. שמא יגיד מישהו שעניין "ורד" הוא משהו יוצא דופן, הרי למדנו — וזאת אחת מ"ג מידות שהתורה

הנושא השלישי, שלדעתי יש להקדיש לו תשומת לב מיוחדת, מאחר ששוב התעוררנו לדיון זה, הוא הלקח אשר יש להפיק מהפרשה העגומה הזאת.

מה קרה בחברת "ורד"? אולי מן הראוי להזכיר במה התבטאו המשגים של ההנהלה, חוסר האחריות שלה וקלות הדעת של מנהליה. (א) ההתחייבויות שנטלה על עצמה החברה היו מעל ומעבר ליכולת הניהול והאיר-גון שלה ומעל למשאביה בהון ובכוח-אדם. (ב) התחייבים שלה וההצעות למכרזים לא התחשבו בתנאי המ-קום שבו יש לבצע את העבודה, לא מבחינה טופוגרא-פית ולא מבחינת האקלים. (ג) החברה לא התארגנה בכ-ל לקראת העבודות המסובכות שקיבלה על עצמה, נתגלה מחסור בעובדים מקצועיים ובציוד מתאים. (ד) היו ליקויים בהפעלת הציוד ובאחזקתו. (ה) כל עוד עסקה "ורד" בעבודות לאספקת מים בחוץ-לארץ, תחום שבו רכשה התמחות ונסיון, האירה לה ההצלחה פניה. אולם כאשר פנתה לתחומים חדשים שבהם לא היה לה יתרון יחסי ונסיון בביצוע, החלה ההתדרדרות, מה עוד שהיא לא העריכה את המגבלות של כישוריה הן במשאבי כוח-אדם והן באמצעים כספיים. היא לא התארגנה בצורה המתחייבת מהתפנית שעשתה לעבר פעילות חדשה.

וכאן אני רוצה לצטט את הקטע החשוב ביותר מה-פרק המסכם בדיון-חשבון של מבקר המדינה: "לקח חשוב ביותר שניתן ללמוד מפרשת 'ורד' הוא שאין לב-סס החלטה על כניסה לפעולות גדולות רק על רעיון יסודי מבצע בתור כזה. הרעיון עשוי להיות טוב וב-בחינת דבר בעתו, וזה הוא תנאי הכרחי, אבל אין זה מספיק. לצדו יש לבדוק באופן יסודי — אם מצויים המשאבים הדרושים, מה מחירם, מה הן הדרכים הנכונות להפעיל אותם, ואם מידת הסיכון היא סבירה. בתוצאת של בדיקות אלה תלויה המסקנה איך באיזה היקף ניתן לבצע את הפעולה, ולעתים אף ההחלטה אם לגשת אליה בכלל. ללא ביסוס חזק מבחינות אלה אין הצדקה לקבלת החלטות כבדות-משקל בעניינים כלכליים, אף כאשר המטרה היא רצויה לכל הדעות."

אדוני היושב-ראש ואדוני שר החקלאות: האם אנו מפקחים את הלקחים אלה? ועדת הכספים עושה דבר טוב, היא משתדלת לזרז את הכנתו של חוק החברות הממשלתיות, אולי בקרוב יובא לקריאה שנייה ושלי-שית. אבל חוק החברות הממשלתיות איננו יכול להב-טיח את התהליך הזה של קבלת החלטות. אדוני שר החק-לאות, אחרי חיסול "ורד" ממשיכה לפעול חברת-בת אחת של "מקורות" בתחום קבלנות הבנייה בארץ. אני שואל אותך: לאיזו מטרה? לשם מה דרושה לחברת "מקורות", שהיא החברה הלאומית לאספקת מים, חברה קבלנית בבנייה, ביחוד מאחר שהיא צוברת הפסדים יא-קטנים, כפי שאני שומע? מדוע אתה צריך לקחת על עצמך אחריות פארלאמנטארית לקבלנות בבנייה? האם זה מין "סולל בונה" במשרד החקלאות?

וזאת ועוד, ועדת הכספים הגישה לכנסת מסקנות. השאלה היא: מהי ההתייחסות למסקנות אלה? ועדת הכספים עצמה מבצעת סעיף אחד של מסקנותיה ומשת-דלת להחיש את הדיונים בחוק החברות הממשלתיות. אבל החוק לא יענה את הכל. במידה מברעת תהיה יד השפעה על מהלך העניינים לעתיד אם הלקחים שמציע מבקר המדינה ישתקפו במדיניות הממשלה ובהנהלת החברות.

שה ולמסקנה זו, רבותי, יש הצדקה מיוחדת בימינו. הלא עובדה היא שאין כמעט היום השקעות חדשות ביש-רגל, ואם יעברו עוד שנים מספר ואנשי חוץ-לארץ ית-ראו לא להשקיע, אני חושב שזה יהיה מעוות שלא יוכל לתקון. לעומת זאת, בשנים 1969—1972 מכרה הממ-שלה חברות ממשלתיות עסקיות. אני מציע שהיא תמשיך במדיניות זו ותכניס מטבע-חוץ שאנחנו כל-כך זקוקים לו כדי שיבואו המשקיעים והרווחים של הממשלה לא יהיו פחותים אלא גם יותר מאשר בעסקים שהיא עושה בעצמה.

אנחנו עומדים לפני משברים כלכליים בכל העולם. אנחנו צריכים להיות בבחינת חכמים הרואים את הנו-לד. עלינו להשתחרר מהמחשבה שהבונדס ימצאו לנו מיליארדים, כפי שעשו בשנים שעברו. החברות הממ-שליות יכולות להיות. תחליף.

המסקנות שאני מציע הן: (א) לזרז מכירתן של חב-רות עסקיות רווחיות — ואני מקווה שדיון יימצא קונים לכך; (ב) להקים ועדה פארלאמנטארית קבועה אשר תע-קוב אחרי ניהולן של החברות הממשלתיות, ורואי-החש-בון והמבקרים הפנימיים של החברות יהיו אחראים בפני ועדה פארלאמנטארית זו; (ג) הענשת כל אחראי, כל מי שעובר על החוק, בחברה ממשלתית, לפחות באותה מי-דה שלפי החוק יש להעניש את האחראים לעבירות בחברות פרטיות.

היו"ר פ. שינמן:

רשות-הדיבור לחברת-הכנסת גולן, ואחריו לחברת-ה-כנסת קורן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פרשת "ורד" היא אחת הפרשיות החמורות והכאובות ביותר. דיון-חשבון מבקר המדינה על הפרשה היה אמנם יסודי מאוד, אבל ממצאיו חמורים ביותר. כל הפרשה נדונה בזמנה במ-ליאת הכנסת ובוועדת הכספים. ועדת הכספים הניחה על שולחן הכנסת מסקנות. הונחו גם הצעות מיעוט. גם עכשיו עומדים על הפרק שלושה נושאים.

הנושא הראשון — המאזנים. בעניין זה הוגש על-ידי היועץ המשפטי לממשלה כתב אישום לבית-המש-פט נגד זאב קריב, מנהל "מקורות", אשר בינתיים, לפי החלטת מועצת המנהלים של "מקורות", הושעה מתפ-קידו עד לבירור העניין בבית-המשפט. אין לנו כל אפשרות לדון בכך כאן כי הפרשה היא עכשיו בבחינת סובי-יודיצה.

הנושא השני — תשלום החובות. נראה לי שברור לכל כי לאחר מה שקרה אין מנוס מתשלומי החובות, ויפה שעה אחת קודם. כי כל עיכוב גורר אחריו תוס-פת ריבית ניכרת. גם מבקר המדינה כותב בדיון-חשבון שלו בפרק המסכם: "ההיקף הסופי של ההפסדים עשוי להיות מושפע מהיעילות בהשלמת העבודות וממידת ההצלחה בגביית סכומים המגיעים לחברה מאת המומי-נים. כן יש חשיבות לאופן ולקצב שבהם יסולקו חובות 'ורד' ולימנעת הצטברות נוספת של הוצאות על רי-בית". אני מקווה כי בדברי התשובה יכלול שר החק-המגיעים לחברה מאת המומינים. בארצות השונות וכן נתונים על היקפו של ההפסד הסופי.

אולי יסודית: מה לחברה שיעודה קידוחי מים במדינה כשלנו, שבה מטיפים יום יום שחבל על כל טפה, שבה המשימה המכרעת בפיתוח המשק והייצור החקלאי היא מציאת מקורות מים חדשים על-ידי קידוחים, ניצול מי ביוב, מאגרים, התפלת מי-ים ועוד — מה לה לחברה כזאת ולכבישים בפרו, באוגנדה, בהונדורס וסכר באי-ראן? שמה תעסוק חברת החשמל בהקמת חוות לגידול הודיים או קופת-חולים ביבוא בקר?

הרי לא היה כאן הון עצמי, וכמעט שלא היו מומחים; אולי יכלה החברה לעסוק במכירת ידע. ודאי וודאי לא בביצוע.

שנית — קבלת ההחלטות, הנוהל בקבלת החלטות, הסדר בקבלת החלטות. בהנהלת חברת "מקורות" היו עשרה אנשים — חמישה מהם עובדי "מקורות" וחמישה נציגי ציבור או נציגי הממשלה. לפי הדיווחים התכנסו לערך שלוש פעמים בשנה. הם קיבלו את רוב ההחלטות לאחר שהובאו להם חוזים שכבר נחתמו על-ידי המנהלים באותן הארצות.

והשאלה השלישית — שאלה עקרונית: נאמנותם של חברי המועצה למי? לשולחיהם או למוסד שבו הם עובדים? או שמה — וזה מה שקרה לצערי — למנהל עצמו?

הנקודה הרביעית — נשיאה באחריות. קרה מה ש-קרה, ונאמר כאן: היו כשלונות ועלולים להיות כש-לונות, הן במשק הפרטי והן במשק הציבורי. וכל אחד מאתנו יודע, כאשר יש כשלון במשק הפרטי — יש מי שנושא באחריות. אם הוא פושט רגל — לוקחים את רכושו. זה עולה לו בכסף. את המעט שאנחנו מבקשים מעובד ציבור, משליח ציבור: אם נכשל — ישא באח-ריות, לפחות יעזוב את עבודתו, לפחות יושעה מתפקידו. כל זה לא קרה.

נקודה חמישית, חשובה ביותר, לפחות בעיני — טוהר המידות. לא אכנס לסוגיה הזאת, בוודאי לא במע-מד זה. נאמר ששולמו על-ידי "ורד" 6 מיליון לירות כשוחד. ומי שבקלות כזאת נותן שוחד, יש להניח שב-קלות כזאת הוא גם יכול לקבל. אם כי נאמר — וקרא תי על זה דיווח — שהתגלתה רק פרשה של 27,000 דולאר. והיו עוד מעשי שחיתות, אך לא נעסוק בכך עכשיו. אני מציע לנו: שום חברה ממשלתית, שום חברה ציבורית, אפילו זאת הדרך לקבלת עבודות באר-צות אלה או אחרות — לא תלך בדרך כזאת. אין אנחנו משקיעים הון פרטי או הון ציבורי בשביל לחזק את מעמדנו בדרך כזאת. ואנחנו יודעים איך הוא חוזק ואנח-נו יודעים למה העננו.

כל מה שאמרתי אולי היה ידוע כבר, ונדמה לי שנאמר בדרך זו או אחרת לא רק הערב אלא גם בדיונים קודמים. ודאי לא חידשתי או לא אחדש לחברי הכנסת הקודמת שעסקו בנושאים אלה. אבל מה קרה מאז? האם הסקנו מסקנות? לצערי הרב, לא. נאמר כאן שעושים ניתוח לאחר המוות לא רק כדי לדעת מה הגורם למה שקרה אלא גם כדי לדעת איך לחזק ולמנוע להבא. לא מוזמן הוגש כתב-אישום נגד מר קריב וצורפה אליו חוות-דעת של היועץ המשפטי. בה נאמר שעד גמר ההליכים יש להשעות את מר קריב מעבודתו. צאו וראו, לאחר כל מה שנאמר פה בכנסת בשנים 1971, 1972, 1973 ו-1974, אותו דירקטוריון החליט: לא. ופה אני

האם ייתכן שלא תהיה אחריות אישית? רבותי חברי הכנסת, אחרי מפולת כזאת שום דבר לא קרה, אף אחד לא קם והתפטר.

יגאל הורביץ (הליכוד):
איש לא קם.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
הכשלון נשאר יתום.

נראה לי שדיווחשבון קטלני כזה, כפי שפירסם הפעם מבקר המדינה, אין לו תקדים בתולדות הצי-בור שלנו. ואני שואל: מה עוד היה צריך לקרות כדי שהנהלה תשא באחריות? לכן בהצעת המיעוט שלי הצעתי שמר קריב, מנהל "מקורות" ויושב-ראש מועצת המנהלים של "ורד" בשנת 1968, וכן חברי מו-עצת המנהלים שכינה בתפקידיהם ב"מקורות" ובחברת "ורד" בתקופת הביצוע של הפרוייקטים — יתפטרו. או קפץ עלי רוגזם. ואני אמרתי למר קריב, שפנה אלי: גם אם יש לך חומר שבא להוכיח את צדקתך, ואותו הגשת למבקר המדינה, הרי לאחר שהתפרסם דו"ח כזה אתה צריך, מבחינה ציבורית, לקום ולהתפטר. וי-תכן שלא היה מגיע הצורך של השעיה.

ושלישית, על החברות הממשלתיות לצמצם את פעי-לות בתחום המסחרי-כלכלי וביצוע פרוייקטים בחוץ-לארץ. הסיוע שלנו צריך להתרכז בעיקר, בצורה של הדרכה, הכוונה והתמחות מקצועית במקום השקעות בביצוע פרוייקטים. במקרים מיוחדים שבהם יש מקום לאינטרס ממלכתי לבצע פרוייקט בארץ מסוימת תהיה כל תכנית טעונה בדיקה ואישור הדירקטוריון של החב-רה וועדת השרים לענייני כלכלה.

חברי הכנסת, אלה ולקחים אחרים יש להפיק ול-ישמש במציאות. הממשלה חייבת להתחסן ללקחים הא-לה, כי רק אז יש סיכוי שפרשיות כגון פרשת ורד לא ישוננו.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ד. קורן ואחריו — לחבר-הכנסת יגאל כהן. חבר-הכנסת דוד קורן איננו. חבר-הכנסת יגאל כהן — בבקשה.

יגאל כהן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אמנם בנאום בכורה נהוג בדרך כלל לשאת נאום חגיגי. אבל הנושא שאנחנו עוסקים בו איננו כל כך חגיגי. אני מב-קש איפוא מראש את סליחת חברי הכנסת אם לא אומר דווקא דברים חגיגיים אלא אומר את אשר עם לבי.

חברי הכנסת, נדמה לי שאין חולק על כך שהממ-צאים של הפסדי "ורד" בסך 100 מיליון לירות בקירוב הם היום בגדר עובדה קיימת. העניין הזה כבר הועלה פעמים אחדות על ידי חברי הכנסת גולדשטיין, תמיר, הורביץ ובדר. וכידוע, בפרשה זו היו שתי תקופות: תקופה אחת, של קבלת החלטות כושלות — בשנים 1966—1969; ותקופה שנייה, של דו"חות כוזבים — בש-נים 1970—1976. נדמה לי שהכל מסכימים שההחלטות שנתקבלו בחברת "ורד" לא נבעו מאינטרס המדינה, כפי שניסו לתרץ. מבקר המדינה קבע שמשרד החוץ לא לחץ ולא חשב של"ורד" יש שיקולים לא-עסקיים.

פה נשאלות שאלות אחדות. שאלה ראשונה שהיא

טוביה. בשעתו נמנה יגאל כהן עם נוער המושבים שבי עקבות קריאתו של דוד בן-גוריון יצאו למושבי העולים החדשים לסייע בידם, לעבוד עמם ולהדריך אותם. ואולי יותר מכל מצטיין הוא בהיותו דוגמה חיה ומופת לעובדה כיצד ניתן להיות איש תנועה, שליח ציבור, ויחד עם זאת יום-יום, בוקר וערב, להמשיך בניהול משק, להיות חקלאי, לעסוק בעבודת כפיים, לעבוד את האדמה.

נאמו הראשון כאן בכנסת היה פתיחה נאה ועדות ליכלתו להביא את אשר עמו בצורה בהירה, ברמה. נהנינו מנאומך, אם כי לא לכל דברך הסכמנו, אבל זוהי תופעה שכחה פה בכנסת. היה ברור.

יגאל כהן (הליכוד):
תודה רבה.

עדיאל אמוראי (המערך):

חברי הכנסת, הנושא העומד על סדר-יומנו הוא נושא כאוב. אבל הדיון בו, שידידי חברי-הכנסת יגאל הורביץ העלה, יביא עמו תועלת רק אם נשכיל לנתח את ה"קייס" שלפנינו: מה, בעצם, אירע, ולהפיק לקחים.

ובכן, כשאני מנסה לשקול זה מול זה מה היתה מידת התרומה — לצערנו תרומה שלילית — לאשר אי-רע בחברת "ורד", מתוך מעקב אחר הנעשה בחברה זו, אנב עבודתי בוועדת הכספים, מאז התחילו להופיע הדיעות הראשונות על הגרעונות שהצטברו — אני מוכרח לבדוק האם הכשלון סופו במחשבה לקויה מלכתחילה, או שעיקר התרומה לכשלון היא בביצוע, כלומר שמשקל הביצוע הוא המכריע את הכף.

ובכן, כשאני נוטל ובדק מה אירע ומה נעשה באותו רעיון שנראה חיובי כביכול, הרעיון של הפניית גורמי ייצור מובטלים בתקופת מיתון לשווקים בחוץ-לארץ —

חיים קורפו (הליכוד):
17 איש.

עדיאל אמוראי (המערך):

הרי זה מה שאני הולך לומר. סבלנות, סבלנות, חברי-הכנסת קורפו.

— כשאני מנסה לראות כיצד ניתן לממש אותו רעיון — אני אומר: אם סוף מעשה במחשבה תחילה, הרי מהרגע הראשון זה היה Lost case.

שום דבר בתיכנון שהונח ובסיפור האומלל הזה שקוראים לו "ורד" לא היו לו רגליים, לא היו לו ידיים, וכל מי שניסה אי-פעם לבצע עסק וקורא את האפופיאה האומללה הזאת ששמה "ורד", יודע שמלכתחילה לא היה לה שום סיכוי להצלחה.

דיברו כאן חברי הכנסת. כל הדברים רשומים בספר דברי מבקר המדינה, שאגב, לפי דעתי, אין לתבוע ממנו ביקורת שלפני מעשה, או בזמן מעשה, אלא לאחר מעשה, מעצם ההגדרה. מה שהביא לפנינו מספיק לגזור גורדין של כשלון מהרגע שבו הוחל העניין.

כי מה פידוש הדבר בשנה אחת ללכת בסכום 5 מיל-יון דולאר הון נפרע להיקף עבודות בכום של 20 מיליון דולאר, עבודות מפורזות על פני תבל ומלואה, בתנאי

צריך לצטט משהו שבעיני לפחות יש בו אולי קרן אור. בתאריך 30 בנובמבר שיגרתי מכתב דחוף למזכיר ההסתדרות ובו אני כותב לו:

"קראתי בתדהמה החלטת מועצת המנהלים של 'מקורות' על אי-השעיית מר קריב מהנהלת 'מקורות' למרות שהוגש נגדו כתב-אישום וניתנה חוות-דעת על ההליכים המשפטיים על-ידי היועץ המשפטי של המנהלה. מאחר וההסתדרות שותפה בהנהלת 'מקורות' — מה בדעתך לעשות על מנת להבטיח שנציגינו לא ינהגו כך? מתבייש אני, ובמיוחד כאיש התיישבות, שצרכני המים בחברה — ונציגי ההסתדרות, הסוכנות והממשלה מיוצגים בעיקר על-ידי נציגי החקלאות — דווקא הם העזו בתקופה זו של מצבנו הכלכלי וקריאתנו לתת דוגמה אישית ולשאת באחריות, לתת יד למין החלטה חסרת תקדים כזאת."

לזכותו של מר משל אומר שמיד קיבלתי תשובה ובה נאמר שהמכתב הועבר למזכיר חברת העובדים. לא עבר זמן רב וקיבלתי תשובה כזאת: "לכבוד החבר יגאל כהן, יושב-ראש סיעת הרשימה הממלכתית, תל-עדשים, דואר עפולה. מכתבך אל מזכיר ההסתדרות בעניין החלטת מועצת מנהלי 'מקורות' בדבר אי-השעיית מר קריב הועבר אלי. בינתיים, כידוע לך, הושעה מר קריב, דבר שאני רואה אותו כמוטעה — עם כל הכבוד ליועץ המשפטי. אשמח בהודמנות להיפגש ולשוחח אתך בנדון."

זאת השתלשלות העניינים. וכך למדנו שרק בלחץ ציבורי חזר ומקיף הצלחנו לפחות בנקודה הזאת.

חברי הכנסת, עם כל הצניעות והענווה, לא צריך להיות חבר כנסת ותיק כדי לחוש את החובה היסודית וההכרחית של כנסת ישראל ליצור סטאנדארט של אח-ריות, דוגמה ומוסר ציבורי, שאנו כה זקוקים להם דווקא בימים אלה, ליושבי הארץ הזאת ולעם היהודי בתפוצותיו.

בלבי תפילה שתנחה אותי מורשתו של דוד בן-גוריון וז"ל ותסייע בידי להביא לקבלת החלטות שהאינטרס הציבורי יועף על האינטרס האישי, שהנאמנות למדינה ולצרכיה קודמת למדינות למפלגה ולתועלתה, שהשיטה של "שמור לי ושאמור לך" — לא אודקק לה. לא אחיה איש של מישור, אלא אפעל למען משהו. שיהיו מטרה, ייעוד, כלים וכללים אובייקטיביים בפעילותנו הממשקית, החברתית והציבורית. אלה אולי רק אחדים מהתנאים ההכרחיים שאני נוטל עלי עם קבלת שליחותי. ומעו אני בנאום-בכורה זה לקרוא לכולנו להתאחד סביבם.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אמוראי, ואחריו לחבר-הכנסת לבנבראון.

עדיאל אמוראי (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גופלת בחלקי הובה נעימה למלא אחר מסורת שהתפתחה בכנסת ישראל, לברך את חבר הכנסת שדיבר לפני, חברי-הכנסת יגאל כהן, שנשא את נאום הבכורה שלו.

לא נתקלתי ביגאל כהן קודם לבחירתו לכנסת. אולם שמו ידוע בקרב הדור הצעיר בארץ. חבר מושב תל-עדשים, דור שלישי לחקלאים; אביו היה ממייסדי באר-

חברת י"א, ישיבה קכ"ז

— תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה (דיון) (אמוראי, קורפו, מואב, שובל, שינמן, לבנבראון) —

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):
אתה מתכוון ל"צים"?

עדיאל אמוראי (המערך):

אני מדבר על מנהלים ולא על מפקחים. אני מדבר על מנהלים שקיבלו על עצמם והכניסו חברה או חברות להרפתקה כללית שכבר בשלב התיכנון נגזר דינה לכך שלון.

(חבר-הכנסת נ. אליעד קורא קרי-
את-ביניים)

דיברתי דברים שנדמה לי שבהירותם לא היה למעלה הימנה. אני קובל על הבטחון העצמי במשק בכללותו, על מעבר של אדם מדיסציפלינה אחת לשנייה, בלי לעבור את דרג ההכשרה, אני טוען שבין מנהל ובין כלכלה ומסחר המרחק גדול ואין הדברים זהים, ול-
הוציא כסף הוא לפעמים ההיפך מלהרוויח כסף. זה כל מה שרציתי להעיר.

זלמן שובל (הליכוד):

זה לא רק במשק כך. מסתבר שגנראלים טובים הם לא תמיד ראשי ממשלה טובים.

עדיאל אמוראי (המערך):

ראה, את זה אתה אמרת, אבל יש הבדל בין מעבר ישיר ובין בית-ספר נוסף. אין אני אומר שמי שהיה גנרל טוב לא יכול להיות מדינאי טוב, השאלה היא מה בין זה ובין זה. אבל זה ויכוח אחר.

עכשיו לעניין העומד לפנינו. בעצם, מה שעומד לפ-
נינו היום הוא לחת את הדעת על השאלה איך מחסלים את הפרשה, ודאי שרוצים ללמוד ממנה לגבי העתיד, אבל השאלה הקונקרטית היא איך לחסל את הפרשה.

מכיוון שזמני תם רוצה אני לומר רק דבר אחד: עיכוב בכיסוי הגרעון הוא בבחינת הוספת חטא על פשע. הריבית מצטברת ומשלם המסים יצטרך לשלם אותה. כל יום שמעכבים את זה — איש לא מרוויח בכך. עם יש-
ראל מפסיד בזה. צריך לכסות מהר את הגרעון.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם לבנבראון, וא-
חריו לחבר-הכנסת משה שחל.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה הוציאה השנה מהתקציב הלאומי, זאת אומרת מכספי משלמי המסים, 50 מיליון לירות לכיסוי הפסדי חברת "ורד". זה לא הסכום היחיד שהממשלה משלמת לכיסוי הפסדי חברת "ורד", וחברת "ורד" איננה החברה הכושלת הי-
חידה שהממשלה משלמת את הפסדיה. השערוריות הכל-
כליות רודפות זו אחר זו. לאחר פרשת "ורד" היו פר-
שות רבות נוספות: "אוטוקרס", "תיל", התשלובת הכי-
מית בערד, עד שהגענו לפרשת "החברה לישראל" —
טיבור רוזנבאום על כל השלכותיה של פרשה זו, שע-
דיין לא הגיעו בה לסוף-פסק. כל יום יש גילויים חדשים והסתבכויות חדשות. כל הפרשיות האלה עלו לאוצר
המדינה, זאת אומרת לאורחי המדינה, מאות מיליוני דו-
לארים.

ריבוי הפרשיות הכלכליות והמשכן מוכיחים שאין
כאן שאלה של מחל או של חוסר כשרון ניהול מצד
מנהל חברה זו או זו אלא שיטה המאפיינת את המשטר

תחשיב שמראש מביאים בחשבון רווח של 1% עד 6%
בסך הכל? תאמינו לי, רבותי: בעבודות קבלניות גם
כשיודעים את כל התנאים, גם כשיש יציבות יחסית, גם
כשאתה מכיר את כל התנאים, כשאתה הולך לעבודה
קבלנית בתחשיב של 1%—6% רווח — יש סיכוי בשי-
עור של 90% שתיכשל. אינני מכיר עבודת פיתוח אחת
שהתבצעה על-פי התכנית. בקרב עמי אני חי; אינני
מכיר כדבר הזה. אבל כשאתה לא בבינתך, אם אתה חו-
תם חוזר שלפיו כל הסיכון חל עליך, שום דבר לא חל
על המזמין, שמשריין את עצמו מכל הצדדים, ואתה חו-
תם על יחידות תפוקה, לא על הכמויות, לא על מחיר
תשומה, אלא אתה מתחייב במחיר נתון לתת יחידת
תפוקה — הרי זה חלם כזה שאינני יודע איך ברידעת
יכול לגשת אליו, בייחוד בהיקף עצום כזה, בעצם בלי
שום פיזור סיכון, במאטריה שלא מגוסים בה, ביחידות
קטנות מאוד. אניד לכם את האמת, הייתי בפרס בערך
בחקופה חופפת, שנה קודם, ועבדתי שם, וגם אני הת-
חברנתי, גם אני התחברנתי עם הפרסים.

(קריאה)

סליחה, נכשלת עם הפרסים, משום שלא שמתי לב
שבאיה סניף שולי לגמרי, צבע של חבית, צבע, גוון,
נפתח להם פתח לשים יד על ערבות בנקאית, וכאשר
הייתי צריך שם לבצע שינוי צבע, זה הכל, זה סכום
קטן, שינוי צבע, עברתי אפופיה. אני מניח שבכל ארץ
אשר איננה אמונה על מסורת תעשייתית אתה נתקל
באותן הבעיות, מה גם שמדובר בחבלי ארץ בתולים,
שהקרקע לא נבדקה, שהזרמים התת-קרקעיים לא נב-
דקו, שטיב האדמה שצריך היה להביא אותה למילוי לא
נבדק, ובכלל, אתה הולך אל הבלתי-יודע.

כאן אני רוצה לומר לחברי הכנסת: צריך לעשות
דין צדק. היו שני שלבים. אני מסכים שהביצוע היה
כושל, אבל אף אילו. היה הביצוע אידיאלי, לא היה
לו סיכוי בטנאים כאלה; מה גם שהביצוע היה כושל.
ואין אני מבין עד היום, מדוע בציבוריות הישראלית
לא יעלה על הדעת לקחת סוחר מוצלח, איש בורסה
מפופלר, ולהעמיד אותו להיות מפקד אוגדה. זה לא
יעלה על הדעת. ולמה יעלה על הדעת לקחת גנרל,
שאויל היה יעיל בהוצאת כסף, לעשות הוצאות — למה
יעלה על הדעת להכניס אותו למתח של שוק ולהגיד
לו: ממחר אתה צריך להרוויח? מניין ההכשרה? איזה
בית-ספר? אינני מעלה על הדעת שטוראי במילואים,
שהוא סוחר מפופלר, יהיה מחר גנרל, אבל גנרל
יכול להיות אצלנו מיד מחר, שצריך לעבוד
בלחץ ובמתח של שוק, להיאבק על רווחים. אינני מבין
את ההגיון הזה. איני מבין את הבטחון הזה. אינני
מבין את עוות המצח לקחת אנשים מדיסציפלינה אחת,
והיו הטובים ביותר, ולהעביר אותם לשטח שבעצם כל
הכשרתם מוגדת לו, כי הם במסגרת הכשרתם הצב-
אית נדרשו להוציא כסף ביעילות. יכול להיות שהם עשו
את זה באופן יוצא מן הכלל, אבל להוציא כסף הוא
ההיפך מלהרוויח כסף, ואחר-כך אתה מטיל — — —

היים קורפו (הליכוד):

אתה מתכוון ל"בינוי ופיתוח"?

עדיאל אמוראי (המערך):

אני מתכוון לשלב התיכנון של הנושא שעליו אנחנו
מדברים, והדברים ברורים.

עם בעלי הון פרטי, מקומי וזר מתוך מגמה להגביר את הפיקוח הציבורי על חברות ממשלתיות, לא לאפשר שליטת ההון הזר בחברות הממשלתיות, לבטל את ההטבות הבלתי-ריגוליות לחברות המאושרות ולחברות עתי-רות הון, ולדרוש מהן תשלום מס הכנסה מלא בהתאם להכנסותיהן ולרווחיהן. ברור שכל הצעדים האלה קשורים בשינוי יסודי של מדיניות הממשלה, כדי לאפשר הינתקות מהתלות הבלעדית בהון הזר, בעיקר האמריקאי, וכדי לאפשר קשרים עם רוב המדינות בעולם, לרבות המדינות הסוציאליסטיות. מדיניות כזו תאפשר צעדים לקראת עצמאות כלכלית, לטובת המשק ולטובת המוני העם בישראל.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה שחל, ואחריו לחבר-הכנסת מאיר פעיל.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שני פגמים שונים ונפרדים התגלו בפרשת "ורד". האחד נוגע לפעילות "ורד", פעילות שחרגה מתחום התמחותה, תפקידיה ומטרתה כחברה שהוקמה למטרה מסוימת ומגדרת; חרגה, אבל לא סתם חרגה. כדי לבצע את הפעולות החורגות ממטרתה היה צורך לשלם כספים כדי לצבור הפסדים. התחום השני נוגע לכך שכאשר נתגלו ההפסדים הוצגה "ורד" כחברה מרוויחה, עד כדי כך שיושב-ראש ההנהלה חתם על מאזן שהצביע על רווח בו בזמן שהיו הפסדים גדולים.

התחום הראשון מתייחס לתופעה שאנו עדים לה, לצערינו, גם במקרים אחרים: אווירה של ניהול חברה בא-רח הפרתקני, ללא מבקר פנימי ובתשלומים נסתרים. אווירה שבה מנכ"ל עושה בכספי ציבור כבתוך שלו כדי להפוך את תפקידי החברה שאותה הוא מנהל לגדולים יותר ולחשובים יותר, מבלי להתחשב בסכומים העצומים של החברה שהולכים לאיבוד ומתבזבזים. לתופעה זו היינו עדים גם בחברות אחרות לאחר מקרה "ורד". התחום השני שייך אף הוא לתופעה החוזרת ונשנית ומעוררת שאלה ששואלים אותה רבים: האם מי שהיה אחראי לניהול כושל ולחסיפוי על כשלונות ייצא נקי מכל וכל? העובדה היא שאין נשכרים ואין נענשים, ואין להסכים לשיטה שבה אין שכר ואין עונש.

על פי התזכיר והתקנות של חברת "ורד" נקבע תפקידה עוד בשמה, בראשי-תיבות W.R.D. שפירושו: פיתוח מקורות מים בעולם. בסעיף 2(א) לתזכיר ההתאגדות נקבע שהמטרה שלמענה נוסדה החברה היא לעסוק בכל חלק מחלקי תבל בכל עסק או דבר הקשור בפיתוח מקורות מים. אך כמו במקרים שבהם מקיימים חברה פרטית פונים לעורך-דין להכין תוכנית ותקנות של חברה, גם במקרה זה, ללא הבחנה בין חברה זו לחברות פרטיות אחרות, הוכן תזכיר שיש בו מטרות רחבות ומגוונות ביותר. בין יתר סעיפי התזכיר פורטו מטרות החברה הכוללות ביצוע של עבודות בתחומים שונים גם מחוץ למשק המים. ושאלה השאלה: עוד לפני שקרו האירועים שגרמו להפסדים ב"ורד" — האם לא היה מישור מצווה לבדוק כאשר הממשלה מחליטה להקים חברה למטרה מסוימת, לשם מה ומהו הצורך לתת לה אפשרות רחבה לפעול על פי תזכירה, על-פי תקנונה? על-פי התזכיר ניתנה לה האפשרות לפעול ול-

הכלכלי של מדינת ישראל. ברור, שהמדיניות הכלכלית הזאת היא תוצאה של המדיניות הכלכלית של הממשלה. ניקח לדוגמה את חברת "ורד". השיקולים להקמת חברת "ורד" לא היו כלכליים מראשיתם. השיקולים היו פוליטיים. המטרה הייתה לכבוש את ארצות אפריקה מבפנים, בעזרת מענקים והלוואות אמריקאיות ותוך מתן שירותים לאימפריאליסטים האמריקאים. המטרה הייתה להיכנס במדיניות של ממשלת ישראל, מתוך ידיעה כי גוש המדינות המתפתחות ייהפך תוך שנים ספורות לבעל כוח מכריע באירגון האומות המאוחדות. אבל המציאות הוכיחה שהגישה של ממשלת ישראל לארצות אלה, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה מדינית, ובמיוחד מדיניותה של ממשלת ישראל כלפי הסיכסוך הישראלי-ערבי ולפתרון הבעיה הפלשתינאית, גרמו לתוצאות הפוכות מאשר להשליהן התכונה ממשלת ישראל. תוך זמן קצר ניתקו רוב ארצות אפריקה ואסיה את קשריהם הדיפלומטיים עם מדינת ישראל. מכל מקום, מתוך שיקולים פוליטיים וגישה פוליטית מוטעים הסכימה ממשלת ישראל שחברת "ורד" תעבוד בהפסדים. ההצעות הישראליים במכרזים היו הזולות ביותר. איש לא בדק את התכנית ואת המצב בשטח. כך קרה שבדצמבר 1971 עזבה חברת "ורד" את פרו בלי לסיים את סלילת הכביש שקיבלה על עצמה והתחילה הפסד בסכום של 4.5 מיליון דולאר. אותו דבר היה גם בבניית הסכר באיראן. מתכנני המפעל היו אמריקאים, הפיקוח נמסר להם — והביצוע לחברת "ורד". הסכר באיראן, שעל-פי המכרז היקפו היה 12.5 מיליון דולאר, הגיע להיקף של 30 מיליון דולאר עוד לפני שהסתיים. כך צברה החברה הפסדים של מאות מיליוני לירות מבלי שהשרים האחרים לחברה זו יבחינו בדבר. האחראים הישירים להפסדים אלה עזבו את החברה וזכו בתפקידים בכירים בחברות ממשלתיות.

האמת היא שהאחריות האמיתית לכשלונות ולהפסדי חברת "ורד" נופלת על הממשלה ועל מדיניותה. הקו המאפיין מדיניות זו בקבלת עבודות בארצות המתפתחות בא לידי ביטוי גם במסמכי החברה שבהם נאמר בין היתר: "מטרת החברה היא ביצוע עבודות קבלנות בשטח ההנדסה האזרחית בארצות-חוץ לשם עידוד היצוא וקשרי רת קשרים עם ארצות מתפתחות". ואמנם לא פעם שמענו מפי אנשי "ורד" ששרת התוך דאג, גולדה מאיר, לחצה על החברה לקחת על עצמה עבודות הכרוכות בהפסדים באפריקה ללא חשבון. כמוכן, אין לשחרר מאשמה גם את המנהלים של חברת "ורד" על העלמת המצב האמיתי של החברה מעיני הציבור. כאמור, האשמה העיקרית מוטלת על הממשלה ועל מדיניותה הנמשכת למרות הנסיון של "ורד". הפרשיות נמשכות והממשלה מוכנה גם עכשיו לכסות את ההפסדים של "החברה לישראל" ושל טיבור רוזנבאום, וזאת בזמן שהממשלה החליטה על קיצוצים בתקציבים של משרדי השיכון, החינוך, הסעד, הפיתוח והבריאות. למעשה, אלו הם קיצוצים בכל השירותים החיוניים לאזרחי המדינה.

זהו הקו המאפיין את מדיניותה של הממשלה — הטבות בלתי-ריגוליות לבעלי ההון והטלת רוב הנטל על העובדים, על כלל השכירים ועל השכבות העממיות. הדיון על כיסוי הפסדי חברת "ורד" על ידי הממשלה צריך לשמש הזדמנות לדיון על מדיניותה של הממשלה כלפי החברות הממשלתיות בכלל ועל צורת השותפותיות

— תשלום הפסדי חברת "יורד" על-ידי הממשלה (דיון) (שחל, הורביץ, פעיל, פת) —

האם בסופו של דבר לא יהיה צורך לכסות את ההפסדים? זוהי שאלתי אליך.

יגאל הורביץ (הליכוד):
אבל אינך עונה על מה ששואלים אותך.

גדעון פת (הליכוד):
יש לכם רוב בוועדת הכספים — תצביעו.

מישה שחל (המערך):
לא היה רוב, ואתה זוכר שלא היה. אינני סבור שהנושא הזה צריך לחלק את הבית לפי סיעות, אם באמת ובכנות דואגים לטובת העניין המדאיג את כולנו. על כך נאמר — ויסלחו לי החברים על ההשוואה — שהכנסיה הקאטולית, כאשר אינה שולטת, היא נרדפת; מה שעושה הליכוד לממשלה אפשר לציין כך: גם כאן שר הממשלה שולטת, היא נרדפת.

הנה העלתה הממשלה הצעת חוק שבאה לתקן מצב בים כאלה — הצעת חוק החברות הממשלתיות אשר צריכה לתת את התשובה על כמה מהנושאים שציינו כאן, כגון שהתזכיר לא יחרוג מהמטרות שהותוו ושהפעולות חברה ממשלתית יהיו מוגדרות ומותחמות.

פרק חשוב נוסף שצריך להתייחס אליו: אחריות המנהלים. העובדה שעוצמה כלכלית, כמעט בלתי-מוגבלת, שהייתה במקרה אחד בתחום "יורד" ובמקרה אחר בתחום "החברה לישראל" — עוצמה כלכלית של איש אחד שיכול היה להחליט החלטות מבלי להתחשב בחיילים ובתקנות; העובדה שהצליח להוכיח הלכה למעשה שהחוק לחדוד והמעשים לחדוד — עובדה זו מחייבת כל-לים חדשים שבהם תיקבע אחריות אישית של מנהלים להחלטות שקיבלו ולפעולות שעשו בניגוד או מעבר לסמכויותיהם. במקרה זה לא רק אחריות פלילית, אלא גם אחריות אזרחית. בעולם רווחת היום מגישה שמונהלים בחברה ישאו באחריות אישית לנוקשגרמו לחברה. אני חושב שלא היה מזיק אילו היתה הממשלה שלנו מגישה תביעת נזיקין אישית נגד אותם מנהלים שחרגו מסמכויותיהם — לא שהם יכסו את ההפסדים, כי אינני סבור שיהיו מסוגלים לכסות סכומים כאלה, אלא כדי להרתיע אחרים. לדעתי, חייבים לכלול תיקון כזה כדי שלא תתקבלנה להבא החלטות בלתי-אחריות. דרושה אחריות אישית במינהל ציבורי, כפי שנקבעה אחריות פארלאמנטארית בחיים הפוליטיים. ובמינהל הציבורי צריך לתבוע שאדם יסיק מסקנות מעצמו על כשלונו שהוא אחראי לו. יש צורך בקביעת נורמות חדשות ולמנוע קיום אווירה שבה אמנם קיים חוק אבל אפשר להסתדר ולעקוף אותו.

ונקודה אחרונה שאני צריך לציין: אנחנו מדברים לאחרונה הרבה מאוד על פיקוח, על הצורך להגביל צריך לשמור על מידת איוון, שהפיקוח יהיה, אך שלא ייווצר שיתוק. ודאי שיכולת הפעולה של חברה מוטנית בגמישות עסקית שתוכל לקבל החלטות. ומידת האיוון צריכה להיות בין שני הקצוות האלה: מצד אחד פיקוח יעיל ואפקטיביות על-ידי הטלת אחריות, ומצד שני שחברה תוכל לפעול במסגרת שיקוליה בצורה שתאפשר לה להתחרות מבחינה מסחרית וכלכלית, שלא תיחפז לחברה משותקת שאיננה מסוגלת לקבל החלטה כלשהי.

חרוג מחוץ למטרות שלשמן הוקמה. נדמה לי שהיה צורך ויש צורך להפיק לקח אחד חשוב ביותר: אין להשוות את החברה הממשלתית לחברה פרטית ואין להסכים שהתזכיר יהיה באופן אוטומטי דומה וזהה לתזכירים של חברות פרטיות. יש להגביל את מטרות החברה הממשלתית בעת שמחליטים על הקצבת הכסף פים מטעם הממשלה לאותן המטרות שאליהן התכוונה הממשלה בעת שהחליטה כי לשם ביצוען יש צורך להקים חברה ממשלתית.

נדמה לי שפירצה ראשונה זו היתה הפירצה שדרכה הגיעו ב"יורד" לסלילת כבישים, לבניית שיכונים — לתחומים שאיש לא חשב עליהם בעת הקמתה. נדמה לי שחובה על חברי הכנסת לדבר. בשם של אזרחי המדינה, ואני, כאזרח המדינה, לוא הייתי נשאל אם אני מסכים שהמסים שאני משלם ואחרים משלמים יועברו לסלילת כבישים ולהקמת שיכונים באיזה מקום שהוא בעולם על-ידי חברה שנאמר לי לפני-כן שמקימים אותה לפיתוח מקורות מים, תחום שבו יש לישראל יתרון יחסי — אני חושב שהתשובה היתה, עוד לפני ההפסדים, שלילית.

חברי הכנסת, לא די בהפסדים שהיו, ולא הספיקו המשהגה וההפסדים שהיו. כעת באה האופוזיציה ומרסיפה חטא על פשע. נדמה לי שמה שקורה כאן או מה שקרה למעשה בוועדת הכספים בגלל חוסר היכולת לקבל החלטה לכסות את ההפסדים שנגרמו ושאינן מנוס, לצערנו, אלא לשלם — נדמה לי שזוהי מעשה איוולת הגורם לנו, הפעם במועד, הפסדים נוספים.

אני שואל את ספסלי הליכוד שהקימו רעש גדול, שדיברו כליכך הרבה — הרי התייחסות לעניין "יורד" אינה לפי סיעות, מי דואג יותר שלא תהיינה תופעות חריגות, אלא ההבדל בינינו הוא במידת האחריות שכל אחד מאתנו חייב לגלות — אני שואל: האם לאחר מעשה שצריך להפיק ממנו לקחים וללמוד ממנו, האם במועד גרמתי ההפסדים נוספים של מיליוני לירות בעצם סירובכם לאשר כיסוי גרעונות אלה?

יגאל הורביץ (הליכוד):
למה?

מישה שחל (המערך):
חבר הכנסת הורביץ, מישו צריך לשלם, ומישו זה הוא אתה ואני, ולא יועילו התחמקויות. הרי בלי החלטה לא יימחקו החובות ובינתים הצטברה ריבית.

יגאל הורביץ (הליכוד):
נכון, אתה צודק, נצטרך לשלם; ישלמו באיחור של חצי שנה; ישלמו ריבית. אין לך כסף לריבית? איך אתה גורם כאן נזק?

מישה שחל (המערך):
אתה שואל: אין לך כסף לריבית? והרי בכך אתה אומר: ממשלת ישראל ממתינה. אתה מתנהג כמו מנהל "מקורות".

מאיר פעיל (מוקד):
חבר הכנסת הורביץ, נדמה לי שתשובתך מאשרת את שאמרתי, כי לך לא איכפת — ישלמו עוד רייבית, מה התועלת בכך? למה היה עיכוב ההחלטה?

— תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה (דיון) (שינמן, פעיל, קרגמן, הורביץ, שובל) —

אם יש הפסד כל-כך גדול ואחיה מוסיף עוד קצת — מה זה מנחם אותי? זה רק מראה שצריך להרוויח, לא להפסיד.

איפה האחריות הלאומית? אינני מדבר על הריבית. לא בדקתי. אינני יודע ממני לוו ומהי הריבית, אם היא רצינית או מתקבלת על הדעת. אבל ברור כשמש שהי תרגיל הפארלאמנטארי הזה שוועדת הכספים עשתה, הן אם בגלל האשמה הטוטאלית של הליכוד והמפד"ל שבגללם לא היה למערך רוב, והן אם בגלל ירחמי-אליות וחוסר החלטה של ועדת הכספים, עלה למדינת ישראל, אני מעריך, עם הריבית לא פחות מ-30 מיליון לירות ישראליות, בנוסף להפסד בסך 50 מיליון לירות. וכל החשבונות שתעשו לא יועילו שום דבר, כי על כל פרויקט צריך לדון לגופו. זוהי הוכחה עד כמה אחריותם הממלכתית של נבחרי העם ושליחי העם היא לעתים קרובות גדולה בדיוק כמו זו של אותם מנהלי החברות הממשלתיות המשחקים בכספי ציבור בלי אחריות של ממש, מתוך אותה הנחה של חלק מחברי ועדת הכספים שהריבית לא מכספת תשלום, והפחות לא מכסה פס ייעשה. אלה הם כספי הציבור. אני אינני מבין —

יגאל הורביץ (הליכוד):
אתה באמת אינך מבין.

מאיר פעיל (מוקד):
— אינני יודע מנין לכם החוצפה להטיף מוסר למנהל שסרח, בעוד שאתם בוועדת הכספים מתנהגים לפי אותם קריטריונים בדיוק.

זלמן שובל (הליכוד):
כל הדברים שלך אינן להם על מה להתבסס. כל התי-אוריה שלך אינה נכונה.

מאיר פעיל (מוקד):
מה הלקח לעתיד, זה מה שחשוב כרגע, כי מה שהיה — לצערנו, היה.

אני רוצה להוסיף נדבך אחד שלא עלה בדיון, לצ-ערי. הנתת היסוד שלי היא, שחברה בבעלות ממלכתית-ציבורית העוסקת בפרוייקטים של פיתוח וייעוץ במדינות זרות בחוץ-לארץ, מטרתה העיקרית היא התועלת המדינית ולא דווקא הרווח הכלכלי. רווחים כלכליים הם שיקול משני, אם כי צריך לשאוף שלפחות לא יהיו הפסדים. קריטריון זה, לפי דעתי, הוא דומינאנט בסוג זה של חברות.

אני מציע שלושה לקחים לעתיד מפרשת "ורד". הלקח הראשון: הממשלה עצמה חייבת לראות את עצמה אחראית לביצוע, בכל מקרה על-ידי שר מסויים שצריך להיות אחראי בפני הממשלה על חברה מסויימת, והוא צריך לדאוג כי כל פרויקט יישקל מראש משלושה אס-פקטים לפחות: האספקט הטכנולוגי, האספקט הכלכלי והאספקט המדיני. לכן דרושה אחריות ממשלתית ומעליה אחריות, על-פי החוק, מטעם הכנסת או מטעם ועד-דה מסויימת שלה. במקרים של חברות מסוג זה, ועדת הכספים היא הוועדה היחידה ביותר. כך יוכל להתבצע פיקוח שוטף על פרויקטים לא איקס זמן לאחר שקרה מה שקרה, אלא בתיכנון יום מראש של הפרוייקט, ומבקר המדינה יהיה מופקד גם על הפיקוח השוטף, ולא רק כאשר יש "ברעון".

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברה הכנסת מאיר פעיל, ואחריו ל-חברה הכנסת שמואל תמיר.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בנושא הזה של כיסוי הפסדי "ורד" על-ידי ממשלת ישראל או המדינה דעתי היא בפירוש שהממשלה צריכה לכסות את ההפסדים. ובזה אני עונה לאחד מחברי הליכוד אשר שאל קודם מה אחוז המניות. לפי מה שאני יודע, אחוז המניות של המדינה בבעלות "ורד" היה — או הוה, אם היא עוד קיימת — 53 ושליש; המוסדות הלאומיים, כלומר ההסתדרות הציונית — 23 ושליש, וחברת העובדים — 23 ושליש. ביחד, אם אני מחבר נכון, זה מאה אחוז.

מכאן גובע כי החלטות ועדת השרים לענייני כלכלה על דרך כיסוי הפסדיה הראשונים של "ורד" והריבית הנובעת מהם, כפי שהוסבר על-ידי שר החקלאות, הן החלטות סבירות. באשר ליתרת ההפסד, כפי שהציג חבר-הכנסת יגאל הורביץ, בסך של 50 מיליון לירות, כנראה — לפי דעתי, זוהי שערוריה ממדרגה ראשונה שוועדת הכספים לא החליטה לשלם את החוב מהר, על-פי הקריטריון אשר נמנה לעיל ועל-פי אחוז הבעלות. לפי דעתי, זאת צריכה להיות ההחלטה הא-פראטיבית הראשונה בסיכום הדיון היום — — —

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קרי-את-ביניים)
זה לא משנה.

ישראל קרגמן (המערך):
— — — מחר, מחר.

יגאל הורביץ (הליכוד):
וחברת העובדים 23 אחוז?

מאיר פעיל (מוקד):

חבר-הכנסת קרגמן, אל תחכה עד שאנשי הליכוד בוועדת הכספים יצביעו בעד תשלום ההפסדים. אתה טועה טעות מרה. הם יסרבו לעשות זאת. לא מפני שאין הם חושבים שצריך לשלם, אלא מפני שזה נוגד את תפיסתם על ההדר של המלה הכתובה. צריך היה איפוא להחליט ברוב לפני חודשיים-שלושה, ולכפות עליהם את הרוב. צריך היה לשלם.

ישראל קרגמן (המערך):

אדוני, כשהכנסת דנה בנושא, ועדת הכספים איננה מעל לכנסת.

מאיר פעיל (מוקד):

שמעתי את הטענה הזאת. אני מודיע שלא השתכנעתי.

החישוב מראה שבגלל הפיחות הפסדנו כאן — מדינת ישראל הפסידה — 21,5 מיליון לירות.

יגאל הורביץ (הליכוד):
יש 8 מיליארד.

מאיר פעיל (מוקד):

ובכן, מה? בנוסף ל-8 מיליארד נוציא עוד קצת?

ראלי לא יסלח לאחראים לפרשת "ורד". אי-אפשר יהיה לרחוץ אותה. אי-אפשר יהיה למחוק אותה. לא יסלח. הציבור שהיום נקרא לא רק להידוק החגורה אלא גם לקרבנות חמריים כואבים, כאשר הוא נזכר ש-80 או 100, או 120, או 150 מיליון לירות — איש אינו יודע את המספר המדויק — ירדו לטמיון בפרק זמן מתמשך של עשר שנים או קרוב לעשר שנים, ללא ביקורת, ללא פיקוח, ללא מתן דין-וחשבון — הציבור הזה לא יסלח.

צדדים רבים ומסקנות רבות לפרשה הזאת. על חלק עמדנו אז, על חלק עמדו היום חברי הכנסת מכל הסי-עות. היה גם צד פלילי מוגבל. כאשר הגשתי תלונה ליועץ המשפטי, לשר האוצר, לשר החקלאות דאז, עם עותק לראש הממשלה, נגד זאב קריב, יושב-ראש מוע-צת המנהלים של חברת "ורד", הותקפתי בבית הזה ב-ט' ענה שזאת תלונת שוא ורדיפת אדם. הדברים עברו את מבקר המדינה, את משטרת ישראל, את פרקליט המדי-נה ואת היועץ המשפטי לממשלה, עד אשר התריתי שאפנה לבית-המשפט הגבוה לצדק אם האיש לא יועמד לדין בגין ממצאים עובדתיים של מבקר המדינה שיש בהם כל המרכיבים בסעיף מוגדר בחוק הפלילי, החוק לתיקון דיני עונשין (עבירות סחיטה, מרמה ועושק). לבסוף הועמד האיש לדין.

אינני מכיר את מר קריב, אין לי דבר אליו. אולם לחצנו להעמדתו לדין בפלילים, בסעיף אחד שהיה ברור על פניו, משום שלא היינו מוכנים למצב שאזרחים פשוטים שעברו או נחשדו שעברו אותן עבירות עצמן, בקנה-מידה קטן מאוד, יועמדו לדין, ואילו הלווייתנים הגדולים — למענם ישארו חורים ברשתות. במקרה הזה היה לווייתן גדול, על פני הדברים, גם אם כל כוונותיו לא היו לשם עצמו, אלא למטרות כלשהן שהוא עוד יתן עליהן דין-וחשבון בבית-המשפט וינסה להסביר אותן שם. ושוב היינו צריכים להיאבק, במישור מוגבל, על השעיה, שוב ללא כל רצון רע כלפי האדם, ללא כל טינה. אבל רצינו שדין אחד יהיה לכל.

היום, לאחר שהאיש הועמד לדין ואחר שהושעה, אני אומר לבית, כחבר הכנסת, כפרקליט מקצועי: אני משוכנע שעודנו רחוקים מאוד מלמצות את הדין הפלי-לי בפרשת "ורד". נגענו בקצה הקרחון; רובו נשאר תחת המים. אם תקראו שוב את הדין-וחשבון של מבקר המדינה, את הרמזים שלו, בלשונו המאופקת והזהירה, על מה שהתחולל בחברה זו, במדינות שונות ברחבי כ-דור הארץ, לא תשתחררו מן המסקנה שנעשו בפרשת "ורד" — ואינני מתכוון דווקא למר קריב — עבירות פליליות מכוערות מאוד על חשבון משלם המסים, במר-חבים גדולים מאוד, ואיש לא הועמד עליהן לדין.

זה הצד הפלילי. הוא חיצוני, הוא סמלי, הוא חשוב. אבל הוא רק חלק מן התמונה.

יש צד שני, וזה נוגע לשיטות. בשעת הראות בפרו-טוקול אחד איך אותו מנהל, מנדלסון, בפרו הראות, במ-קום שחברות אמריקניות לא העזו להתקרב אליו, כי היה ברור ששם אפשר לקבור עשרות מיליונים, עלה, הביט, וללא מחקרים, ללא בדיקה, ללא מקרים, ואמר: "סמוך עלינו, זה יהיה בסדר, חברה", מבקלים את הפרו-יקט". יש אבא גדול. זה היה הצד השני של הריכוזיות שיצרה את תחושת "אני ואפסי עוד". יש כסף, יש החברה שלנו, שהם מוסמכים לכל. היום הוא מנכ"ל חברה, מחר

כדי להסדיר עניין זה יש צורך בחקיקה. אני מציע שהממשלה תזוים חקיקה, אף שחקיקה מעין זו תג-רום לכך שהממשלה תידרש ליתר אחריות. אם תהיה אי-הצלחה, יקום חבר כנסת וידרוש לא רק "ראשו", במור-בן המשפטי, של מנהל החברה, אלא גם זה של השר או של הוועדה שלא נתנה לבה לדבר.

החלק השני: "השוויץ" — אני משתמש במלה זו כי אין לי מלה אחרת — בקבלת פרוייקטים הוא בבחי-נת שערוריה. כבר אמרו את כל הנימוקים, ואין לי מה להוסיף. דווקא שנות פעילותה הראשונות של "ורד" היו השנים המוצלחות שלה, והן מעידות כי בתחומים שבהם מומחיותנו המקצועית היא מעולה וייחודית, כמו אספקת מים, וכל עוד קיבלנו על עצמנו פרוייקטים צנו-עים יחסית לפי גדלה של "ורד" ולפי גדלה של מדינת ישראל, שפר גורלה של "ורד" גם מבחינה כלכלית וגם מבחינת התועלת המדינית שבאה לישראל בתוקף פעול-תה של "ורד".

יש הכרח מדיני שישראל תנצל את כשרונותיה המ-דעיים והטכנולוגיים בפרוייקטים של ייעוץ ופיקוח ב-ארצות המתפתחות. אבל יש להשקיע את יכולתנו זו תוך בקרה ושיקולים מעמיקים על-פי יכולתנו הממשית בכל התחומים — בתחום המקצועי, המדעי והטכנולוגי, בתחום האירגוני, בתחום הכלכלי-חצאי ותוך שיקול דומינאנטי של האינטרס הפוליטי.

הלקח האחרון — בקיצור נמרץ: צריך לפעול בת-חומי הארצות המתפתחות, בהפעלת המדע והטכנולוגיה של סוף המאה העשרים, אבל בהתנהגות אנשינו באר-צות הללו צריכים אנתנו להתאים את עצמנו ולהדגים איכות אנושית של צניעות מופגנת — אני אומר במ-פורש: צניעות מופגנת — היא לטובי בניו של העולם השלישי.

דרך זו נקוטה על-ידי חלק מיועיצנו במגזר החקל-אי. עד כמה שאני יודע, היועצים החקלאיים שלנו באר-צות מתפתחות נוהגים בדרך זו; ופה ושם נוהגים אנ-שינו כך. אף במגזר הסיוע הצבאי שנתנו, ואולי פה ושם אנו נותנים גם היום. רק בדרך זו תוכל מדינת ישראל בעתיד להפיק מה-פרוייקטים האלה תועלת פוליטית. האידיאל הוא שכל עובד מישראל צריך להרגיש עצמו שליח במלוא מובן המלה. כך נימנע מלכתחילה מתופעות של שוחד, אי-יעילות ושחיתות.

ד"ר פ. שינגן:

רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (הליכוד):

ארוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שנים מספר היתה לי הזכות, או החובה, להעלות את הנושא הזה בכנסת, לאחר מכן להציע אי-אמון לממשלה בגין נושא זה, והיום להיות האחרון הדוברים כתום ויכוח ארוך. אז אמרתי כי "הריח העולה מהוורד הזה רחוק מלהיות נוחח". כתום שלוש שנים יודעת החברה הישראלית כ-לה ש"ורד" נעשה שם דבר, רב-צדדי, המסמל מפולת כלכלית, רשלנות קיצונית, "שוויץ" חסר אחיות, צד-דים פליליים, ביובו קיצוני של כספי משלם המסים עם השלכות חברתיות-כלכליות מכל הסוגים. הציבור היש-

נקוב, אותה חבית נקובה. זה זאב קריב. אבל ועדת הכספים של הכנסת, לפי הפרוטוקול, ישובה בדיוק שעה ורבע, וכתום שעה ורבע חתמה אישור ונתנה ערבות, בלי ללמוד, בלי לחקור, בלי לבקש ממצאים, בלי להת-ייעץ בראי-חשבון משלה. וזה לקח לבית הזה איך צריכה ועדת הכספים — כל ועדה — לטפל בנושאים המסורים לה וכיצד עליה לא לעשות.

בידי שר המשפטים מצויה הצעת חוק שהגשתי, על דעת הליכוד, שתפקידה להעניק זכויות לוועדה של הכנסת לחקור את המופיעים לפניו, ודין החקירה יהיה כדין עדות בשבועה בבית-המשפט. שר המשפטים ביקש אותי להמתין כי הוא העביר את ההצעה הזאת לקבוצת פרופסורים כדי לקבל חוות-דעת. אני רוצה לקוות שכו-לנו או רובנו נתאחד סביב ההצעה הזאת, או דומה לה, כדי לשנות את שיטת פעולתנו ואת מבנה הפעולות של הכנסת, וכדי שלא נחזור על פרשת "ורד" עם האי-שורים האוטומאטיים הבלתי-אחראיים שתרמו את תרו-מתם השלילית לאבדן כספי ציבור בהיקף כל-כך מוע-זע.

והדבר האחרון, אדוני היושב-ראש, ברגע זה לא "ורד" הישנה, ברגע זה יש פרשה חדשה על סדר-היום הישראלי, פרשת "החברה לישראל". כמי. שלמד את הנושאים ההם ועוקב אחרי הנושא הזה, אני אומר במ-לוא האחריות לחבריה בבית שצורת הטיפול והחקירות והירידה לעומק בנושא של "החברה לישראל" מעוררת בלבי דאגות חמורות. גם פה רובו של הקרחון מתחת למים, ואם לא למדנו מ"ורד", ואחרי יום הכיפורים אנח-נו עוד מהססים לנגוע ב"ילדי טיפוחים" בדרך שבה נוג-עים בכל אורח, ועושים אתם סימפוזיונים טלוויזיוניים במקום לחקור אותם כפי שנחקרים חשודים — הרי משהו עמוק מאוד וחמור מאוד טעון חקון מייד. אני חוזר ואומר: הציבור הישראלי שלאחר מלחמת יום הכיפור-רים יהיה הרבה פחות סלחני לסלחות בלתי-מוצדקת מעין זו. גם זה הלך של "ורד".

הוא סגן אלוף. מחרתיים הוא מנהל בנק, אחר-כך הוא עורך עתון. הוא אינו יודע כלום, אבל הוא משלנו, הוא בסדר.

אינני בטוח שבתחום הזה למדנו מכך לקח, גם לא אחרי מלחמת יום הכיפורים, על כל פנים לא במידה מספקת.

יש מסקנה שלישית, והיא נוגעת לצד האזרחי. למש-לם המסים הישראלי, לקופת המדינה, חסרים 100—120 מיליון לירות. אם תסחבו את השמיכה לכל צד שתסחבו, חלק מהגוף יישאר ערום. חסרים כ-120 מיליון לירות. ואני שואל: מידי מי נבקשם? אני חושב שכשיש רש-לנות פושעת והפקדות ביודעין צריך להגיש תביעות אזרחיות נגד המנהלים האלה שישלמו ויידעו שזה עולה לא רק בית-סוהר, אלא זה יכול לעלות גם בכיס. כי זו לא ירושה שקיבלו מסבא שלהם. את זה לקחו מהמוני-עובדים, עצמאים ושכירים כאחד; את זה לקחו מתק-ציבי בטחון שאי-אפשר לאון, את זה לקחו מתקציבי שירותים שאי-אפשר לסכות.

לדעתי, צריך למצות את החוקים הקיימים ולפעול בתחום החקיקה כדי שגרעונות מסוג זה — לא גרעונות שנוצרו בתום לב, אלא גרעונות שמקורם בהפקרות — יכוסו עלי-די האחראים, גם אם זה יכסה רק חלק קטן, למען יידעו וייראו.

ויש לקח נוסף, רבותי חברי הכנסת, וזה הצד הפארלאמנטארי. ואתה, אדוני שר החקלאות, כשר חק-לאות חדש שאני משוכנע שאינו אחראי כל עיקר למה שקרה בשנות קודמיו, כדאי שתתן את דעתך על הלך הפארלאמנטארי. זאב קריב, לא קודמיו — ואינני מנקה בכך את קודמיו — הופיע לפני ועדת הכספים של הכנ-סת, כאשר החברה הפסידה כספים והוא ידע שהיא מפ-סידה כספים, ונתן תיאור ורוד, אופטימי, כדי לקבל, להוציא בטענת שוא, ערבות כספית של כנסת ישראל באמצעות ועדת הכספים ולהשקיע אותה באותו בור

2. תשובת שר-החקלאות

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לשר החקלאות, לתשובה.

שר-החקלאות א. און:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, על הכשלויות העסקיים של "ורד" עמדתי ודיברתי במפורש. חובות עסקיים רגילים בעד ביצוע עבודות של "ורד" בארצות השונות נגבו עלי-די "ורד" במלואם עד לפרוטה האחר-רונה. יש תביעות ל"ורד" מאת מומיני עבודות — תבי-עות על עבודות שלא היתה עליהן הסכמה ושהוערכו על-ידי אנשי "ורד" בזמן מכירת "ורד" ב-31 ביולי 1972 בסכום של 7.5 מיליון דולר. מסכום זה נגבו עד היום 4 מיליון דולר. יתרת התביעות, שהן בסכום של 3.5 מיליון דולר, נמצאת בטיפול. לגבי חלק מסכום זה, שהוא 1.5 מיליון דולר, יש התחייבויות מאושרות ונגבה אותן עד סוף שנת התקציב, דהיינו עד מארס 1975. לצערי, קשה לממש את כל היתרו, וזאת בגלל המצב הפוליטי הקשה ביחסינו עם מדינות באפריקה.

באשר לחברת "בינוי ופיתוח": לא הסתרתי שיש

גרעונות לחברה הנזכרת לעיל, גם לא אמרתי שהחברה אינה עוסקת בעבודות אזרחיות. ההיפך הוא הנכון: אמרתי שהיא עוסקת בכך. לגבי עצם הקמת החברה "בי-נוי ופיתוח": ההחלטה על הקמתה נתקבלה עלי-די אותו גוף גבתי שזכנ כאן לשבחים גדולים מפי חבר הכנסת גדעון פת, ואני מצטרף בהחלט בכל לבי לשבחים שהו-בעו לחיים גבתי. הוא עצמו מינה ועדה שנקראה "וע-דת השבעה" ולאחר שקיבל את מסקנות הוועדה הגיע למסקנה שיש להקים חברה. אני בטוח שחיים גבתי — שכולנו יודעים שהוא לא אימפריאליסט גדול — שקל היטב והגיע למסקנה שיש להקים את החברה. אני חושב שהוא שקל את העניין ברצינות. אינני יכול לה-גיד היום אם השיקול היה שיקול מוטעה או לא מוט-עה, אבל אני חוזר ואומר — בדיוק כמו חברי-הכנסת פת, אם לא יותר — שאני סומך על שיקוליו של חיים גבתי, ונראה מה יהיה במשך הזמן. היום נכנס מנהל חדש לחברה ואני מאחל לו הצלחה. אני מקווה שהחברה תיפטר מגרעונותיה.

חוברת י"א, ישיבה קכ"ז

— תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה (תשובת השר) (שינון, נסים, הורביץ); סיכום הדיון (שינון, חלפון, נסים, לנדאו, בארי, פרץ, לורינץ) —

3. תשובת חבר-הכנסת י. הורביץ

אנחנו טוענים: מדוע אין סלקציה טבעית לגבי אלה שאינם מצליחים לשאת את עצמם? יש הנמקה פשוטה של אנשי המערך: ישנו חלק שיודע לעשות בארץ, יודע לייצר, יודע לבנות; וישנו חלק שיודע רק לבקר, לתת עצות. מה הם יודעים? אני כופר בעניין זה, בכל הסיפור שיש מחנה שיודע לעשות ויש מחנה שיוֹדע לתת עצות. איפה העשייה? האם היתה עשייה? לא שמעתי כאן את חבר-הכנסת בן אהרן, אבל אני שומע תמיד את דעתו על ערכים ועל כך שמתרחקים מן הערכים. לדעתי, הערך העליון בכגון זה שיהיה חי הנושא את עצמו. פאראזיטים הם אנשים בלי ערכים, ואנחנו הולכים ונעשים לפאראזיטים בנוהגים שלנו, במושגים שלנו, בלקיחות שלנו. אם אדם מצליח לא להפסיד, בעיני הוא בעל ערך ונושא ערכים הרבה יותר מאשר אדם המדבר על ערכים וגורם להפסד לציבור ול-אומה. אם לא נבין את הדבר הזה ונחזור להטיף עצות, לא נשרת שום דבר.

יש לי הרושם ששוד מעט יקום חבר המערך ויגיד: "רשמנו לפנינו..." וירשמו גם את ההפסדים של "החברה לישראל", של "ורד", ומחר אחרי הצהריים — של "ערד". האיש יופיע, המכונה תצביע ונאשר את זה: הכנסת שמעה ורשמה את ההפסדים הבזבזניים והשלו-מיאליים ב"ורד".

4. סיכום הדיון

היו"ר פ. שינון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק פרץ, להצעת סיכום בשם סיעת הליכוד.

יצחק פרץ (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום מטעם סיעת הליכוד לסיכום הדיון בתשלום הפסדי חברת "ורד" על ידי הממשלה:

1. הכנסת קובעת שפרשת "ורד" וההפסדים הכבדים שנגרמו בעטיה הם תוצאה ישירה של "השיטה" שהונהגה על ידי המערך במשק הישראלי.

2. הכנסת מביעה את מורת רוחה על כך שעד היום לא הסיקה הממשלה את המסקנות המתחייבות מן הפרשה הנ"ל.

3. הכנסת קובעת שיש לאסור על גופים משקיים ממלכתיים לעסוק בתחומים שלא נועדו לפעול בהם.

4. הכנסת קובעת שיש לשפר וללייעל את הפיקוח על החברות הממשלתיות.

5. הכנסת דורשת מן הממשלה לפעול לשם מיצוי הדין כלפי האחראים לפרשה.

היו"ר פ. שינון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלמה לורינץ, להצעת סיכום מטעם סיעת חזית דתית תורתית.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום מ-

היו"ר פ. שינון:

ועתה ישיב חבר-הכנסת יגאל הורביץ למתווכחים.

עוזי פיינרמן (המערך):

אחרי השר אין משיבים.

משה נסים (הליכוד):

חבר-הכנסת פיינרמן, מי שאיננו יודע את התקנון ראוי שיקרא אותו לפני שיתרעם על היושב-ראש.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, עליתי כדי לומר רק כמה משפטים. התאכזבנו כולנו מן העובדה שלא קמו אנשי המערך להיות שותפים לביקורת הקטלנית המכרעת על מקרה "ורד". היה עליהם לקום ולהגיד בלי בושה: היה כשלון חרוץ, צריך לשלם את ההפסד; נתעלם מזה ובעתיד נעשה מאמצים כאלה ואחרים, סידורים כאלה ואחרים, לביקורת ולפיקוח. אך מה פשר כל הנסיון הזה להגיד: האם ההון הפרטי, התעשייה הפרטית, היזמה הפרטית לא נכשלו? מי עוסק בזה? ואם נכשלו? כבר עשו את "רסקו" למפעל של יזמה פרטית. ונגיח שכן: אם אדם פרטי מפסיד כספי ציבור, צריך לגנות אותו ציבור על שלא ביטח את כספו עד למאקסימום; אם שרף את כספו ולא כספי ציבור, יש סלקציה טבעית בין המפסידים: יירדו מן הבמה העסקית באופן טבעי.

היו"ר פ. שינון:

חברי הכנסת, תם הדיון ותמו התשובות על הנושא: תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה. אנו עוברים רים להצעת סיכום. לפנינו ארבע הצעות סיכום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת חלפון, להצעת סיכום בשם סיעת אחדות.

בן-ציון חלפון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשם סיעות המערך, חזית דתית לאומית, המפלגה הליברלית העצמאית — אני מתכבד להביא את הצעת הסיכום הבאה:

הכנסת רושמת לפניה את הודעת הממשלה ודברי התשובה בעניין תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה, שנמסרה לכנסת על-ידי שר החקלאות אהרן און, היום, י"ז בטבת תשל"ה — 31 בדצמבר 1974.

משה נסים (הליכוד):

האם אתה יודע שלא היתה הודעת ממשלה בכלל? אין על מה להצביע.

חיים לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, צריך להזמין את הממשלה שתמסור הודעה בעניין זה.

ידידיה בארי (הליכוד):

שר החקלאות השתתף בוויכוח.

סיעת רק"ח לסיכום הדיון בעניין תשלומי הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה.

א. הכנסת מגנה את הממשלה על הניהול הכושל של חברת "ורד" שגרמה להפסד של עשרות מיליוני לירות לקופת המדינה.

ב. הכנסת מחליטה לפעול למען חקיקת חוק החברות הממשלתיות אשר יאפשר פיקוח ציבורי על החברות הממשלתיות ויאסור מכירת מפעלים וחברות מממשלתיות לבעלי הון פרטי מקומי או זר.

ג. הכנסת מחליטה לבטל את חוק עידוד השקעות הון (חברות עתירות הון).

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על הצעות הסיכום.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי הכנסת א. לבנבראון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי הכנסת ש. לורינץ לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי הכנסת י. פרץ לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי הכנסת ב. צ. חלפון נתקבלה.

משה נסים (הליכוד) :

אבל הצרה היא שאין שום החלטה. חברי הכנסת חלפון הציעו דבר שהוא איננו בגדר החלטה.

היו"ר פ. שינמן :

הצעות הסיכום הן על דעת הסיעות ועל אחריותן. חברי הכנסת, הישיבה הבאה של הכנסת, אם ירצה השם, מחר, יום רביעי, בשעה אחת-עשרה. ישיבה זו נעולה.

עם סיעת חזית דתית תורתית לדיון על תשלום הפסדי חברת "ורד" על-ידי הממשלה :

א. הכנסת קובעת שהפסדי חברת "ורד" בסכום של 90 מיליון לירות בקירוב באו כתוצאה מניהול כושל ובעיקר מעיסוק של חברת "ורד", כחברה לפיתוח מקורות מים, בתחומים שלא היתה לה בהם כל מומחיות וידע, כגון סלילת כבישים, בניית סכרים ושיכונים.

ב. הכשלו של חברת "ורד" לא רק ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על חברות ממשלתיות רבות יצא, שגם הן אינן מתנהלות כשורה והן מועמדות לצבור הפסדים.

ג. הכנסת קובעת שהממשלה לא פעלה בהתאם להמלצת ועדת הכספים בעניין "ורד" מיום 22 בינואר 1973, דבר שגרם להמשך השרירות מצד מנכ"לים בחברות ממשלתיות נוספות.

ד. הכנסת דורשת מהממשלה להמשיך במדיניות של מכירת חברות ממשלתיות עסקיות, כפי שעשתה בהצלחה בשנים 1969—1972. הכנסת מביעה מורת רוחה מכך שהממשלה לא מכרה שום חברה ממשלתית מאז התקופה ההיא.

ה. הכנסת ממליצה על הקמת ועדה פארלאמנטרית — כוועדת-משנה לוועדת הכספים — אשר תעקוב אחרי ניהולן של החברות הממשלתיות. רואי-החשבון והמבקרים של החברות יהיו אחראים בפני ועדה פארלמנטארית זו.

ו. הכנסת קובעת שעבירה על החוק על-ידי עובד חברה ממשלתית חמורה בוודאי לא פחות מאשר עבירה על-ידי עובד בחברה פרטית, ולכן בעתיד לא יהיה כל נסיון למשוא-פנים בנדון.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברי הכנסת לבנבראון, להצעת סיכום מטעם סיעת רק"ח.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום מטעם

הישיבה ננעלה בשעה 20.27.